

LANGUAGE RICH EUROPE

TENDINȚE ÎN POLITICILE ȘI PRACTICILE
MULTILINGVISMULUI ÎN EUROPA

Cu sprijinul:

DG Educație și cultură

Programul Învățare pe toată
durata vieții

Acest proiect a fost finanțat cu sprijinul Comisiei Europene.
Această publicație (comunicare) reflectă numai punctul de vedere
al autorului și Comisia nu este responsabilă pentru eventuala utilizare
a informațiilor pe care le conține.

PARTEA 1: Guus Extra și Kutlay Yağmur

PARTEA 2: Kutlay Yağmur, Guus Extra și Marlies Swinkels

EDITORI: Guus Extra și Kutlay Yağmur

CUPRINS

MULȚUMIRI	2	PARTEA 3: RAPORT DE ȚARĂ - ROMÂNIA	76
INTRODUCERE		Limbile în documentele și bazele de date oficiale.....	76
<i>Martin Hope</i>	6	Limbile în învățământul pre-școlar.....	77
PRINCIPALELE REZULTATE DE ANSAMBLU		Limbile în învățământul primar.....	78
<i>Guus Extra și Kutlay Yağmur</i>	8	Organizare.....	78
PARTEA 1: CREAREA UNOR INDICATORI EUROPENI DE POLITICĂ ȘI PRACTICĂ LINGVICĂ		Predare.....	79
<i>Guus Extra și Kutlay Yağmur</i>	13	Limbile în învățământul secundar.....	81
1.1 Actori europeni implicați în promovarea multilingvistului și plurilingvistului.....	14	Organizare.....	81
1.2 Formula trilingvă și plurilingvistul.....	19	Predare.....	82
1.3 Varietățile lingvistice explorate în cadrul proiectului.....	20	Limbile în învățământul profesional și tehnic și superior.....	84
1.4 Domeniile lingvistice vizate de sondaj.....	22	Învățământul profesional și tehnic (în trei instituții).....	84
1.5 Colectarea datelor și formula tri-municipală.....	22	Învățământul superior (în trei instituții).....	86
1.6 Metodologia cercetării.....	25	Limbile în media audio-vizuală și presa scrisă.....	87
PARTEA 2: ANALIZA TRANS-NAȚIONALĂ A REZULTATELOR PROIECTULUI LANGUAGE RICH EUROPE		Limbile în domeniul serviciilor și spațiilor publice.....	88
<i>Kutlay Yağmur, Guus Extra și Marlies Swinkels</i>	28	Strategii lingvistice instituționalizate la nivel de oraș.....	88
2.1 Limbile în documentele și bazele de date oficiale.....	29	Facilități de comunicare orală.....	89
2.2 Limbile în învățământul pre-școlar.....	34	Facilități de comunicare scrisă.....	90
2.3 Limbile în învățământul primar.....	38	Limbile în mediul de afaceri (24 companii).....	92
2.4 Limbile în învățământul secundar.....	46		
2.5 Perspective longitudinale cu privire la învățământul pre-școlar, primar și secundar.....	55		
2.6 Limbile în Învățământul Profesional și Tehnic și Superior.....	57		
2.7 Limbile în mass-media audiovizuală și presă.....	61		
2.8 Limbile în sfera serviciilor și spațiilor publice.....	65		
2.9 Limbile în mediul de afaceri.....	68		
2.10 Perspective transversale asupra profilurilor multilingve obținute pe domeniile din afara sferei educației.....	71		
Referințe pentru Capitolele 1 și 2.....	72		
Glosar.....	74		

MULȚUMIRI

Echipa de coordonare a proiectului Language Rich Europe:

Karin Berkhout, Secretar Babylon, Universitatea Tilburg

Prof. Guus Extra, șef Catedră Limbă & Minorități, Universitatea Tilburg

Martin Hope, Director al Proiectului Language Rich Europe (2009 - August 2012), Consiliul Britanic

Simon Ingram-Hill, Director al Proiectului Language Rich Europe (din septembrie 2012), Consiliul Britanic

Christiane Keilig, Coordonator Comunicare, Consiliul Britanic

Eilidh MacDonald, Coordonator Proiect, Consiliul Britanic

Nadine Ott, Fost Senior Project Manager, Consiliul Britanic

Aneta Quraishy, Senior Project Manager, Consiliul Britanic

David Sorrentino, Manager Comunicații, Consiliul Britanic

Marlies Swinkels, Departamentul de Studii Culturale, Universitatea Tilburg

Dr Kutlay Yağmur, Profesor Asociat de Multilingvism, Universitatea Tilburg

Membrii Comitetului de Conducere al proiectului Language Rich Europe:

Dr Juan Pedro de Basterrechea, Director Fundraising și Vânzări, Instituto Cervantes

Prof. Guus Extra, șef Catedră Limbă & Minorități, Universitatea Tilburg

Prof. Mario Filipe, Vice-Președinte, Instituto Camões

Martin Hope, Director, Oficiul pentru Benelux și UE, Consiliul Britanic (până în august 2012)

Thomas Huddleston, Analist de politici, Grupul pentru Politici de Migrație

Simon Ingram-Hill, Director Ungaria, Consiliul Britanic (din septembrie 2012)

Tony Jones, Senior Adviser, English Language Innovation, Consiliul Britanic

Dr Elidir King, Director Languages Company

Ulla-Alexandra Mattl, Coordonator, EUNIC Brussels

Xavier North, Delegat-general pentru limba franceză și limbile din Franța, Delegația Generală pentru limba franceză și limbile din Franța

Aneta Quraishy, Senior Project Manager Language Rich Europe

Joe Sheils, Fost șef al Departamentului de Educație și Politică Lingvistică, Consiliul Europei

Wolf von Siebert, Project Management, Limbă și Integrare, Institutul Goethe

Liliana Szczuka-Dorna, șef al Departamentului de Limbi Moderne, Universitatea Tehnologică din Poznan

Consortiul de parteneri:

Această primă ediție a LRE - Tendințe în domeniul politicilor de multilingvism în Europa a fost realizată prin colaborarea strânsă și de durată a consorțiului format din partenerii noștri de încredere, cărora le suntem deosebit de recunoscători pentru energia și devotamentul de care au dat dovadă:

Austria: EDUCULT, Denken und Handeln im Kulturbereich

Belgia: Grupul pentru Politici de Migrație, EUNIC Brussels, Institutul Cultural Danez și Universiteit Gent / Universitatea din Ghent (Steunpunt Diversiteit en Leren / Director Centrul pentru Diversitate și Învățare)

Bosnia și Herțegovina: Universitatea din Sarajevo, Facultatea de Filosofie

Bulgaria: Universitatea din Sofia, Facultatea de Filologie Clasică și Modernă

Danemarca: Consiliul pentru limba daneză

Elveția: Universitatea din Fribourg, Institutul pentru Multilingvism

Estonia: Centrul național pentru examene și calificări

Franța: Observatoire Européen du plurilinguisme

Germania: Universitatea din Hamburg, LIMA – Managementul diversității lingvistice în zonele urbane și Goethe-Institut

Grecia: Centrul de cercetări sud-est europene

Italia: Università per Stranieri di Siena, LEND

Lituania: Centrul de cercetări sociale din Lituania, Institutul pentru Cercetări sociale și Muncă, Comisia de Stat pentru limba lituaniană

Olanda: Universitatea din Tilburg – Babylon, Centrul de Studii pentru Societatea Multiculturală – Fryske Akademy

Polonia: Institutul pentru Calitatea Educației

Portugalia: Institutul de lingvistică teoretică și computațională, Instituto Camões

Regatul Unit: The Languages Company, Comitetul pentru limba galeză și CILT, Centrul Național pentru limbi - CILT (coordonare cercetare inițială)

România: Centrul Educația 2000+, Fundația EuroEd

Spania: Instituto Cervantes, Universitatea Nebrija, Departamentul pentru cultură, Universitatea din Barcelona

Ucraina: Institutul de psihologie socială și politică

Ungaria: Centrul de cercetare pentru lingvistică, Centrul de cercetare pentru multilingvism

Parteneri Asociați

Consiliul Europei, Strasbourg

Centrul European pentru Limbi Moderne, Graz

Adresăm mulțumiri echipei formate din colegii noștri de la Consiliul Britanic din următoarele țări pentru colaborare și sprijinul deosebit de valoros:

Austria: Martin Gilbert

Belgia: Julia Kofler, Kirsi Suutarinen

Bosnia and Herzegovina: Samir Avdibegovic și Alisa Mulalic

Bulgaria: Tzvetanka Panova

Danemarca: Dorte Friis și Brid Conneely

Estonia: Ursula Roosmaa

Elveția: Caroline Morrissey și Simon Brimblecombe

Franța: Marianne Garcia

Germania: Michael Croasdale

Grecia: Aliko Weedall

Italia: Stephen Benians, Patricia Corasaniti, Susan Costantini și Isabella Pallone

Lituania: Vilma Bačkiūtė

Olanda: Manon de Rujiter, Aleksandra Parcinska și Canan Marasligil

Polonia: Alicja Dudziak

Portugalia: Fátima Dias

Regatul Unit: Tony Jones

Regatul Unit (Țara Galilor): Simon Ford

România: Ruxandra Popovici

Spania: Raquel Fernandez Montes

Spania (Catalonia): Isabella Petith

Ucraina: Irina Sukhinina și Elena Gorsheniova

Ungaria: Viktoria Vas și Agota Biro

În final, exprimăm profunda noastră apreciere pentru rețeaua experților, recenzenților și celor care au contribuit la elaborarea rapoartelor de țară, toți cei care și-au folosit expertiza pentru a genera datele pe care se bazează acest raport preliminar. Numele lor sunt:

Austria

Dr Waldemar Martyniuk, Consiliul Europei, ECML

Anke Schad, EDUCULT

Dr Michael Wimmer, EDUCULT

Peer reviewer:

Prof. Dieter Halwachs, University of Graz

Belgia

Rebecca Marx, Institutul Cultural Danez

Bosnia and Herzegovina

Prof. Jasmin Dzindo, Universitatea Sarajevo, Facultatea de Filosofie

Prof. Ivo Komsic, Universitatea Sarajevo, Facultatea de Filosofie

Selma Žerić, English: Expert Asociat pentru Afaceri Juridice și Administare de programe

Peer Reviewer:

Ranko Risojević, National and University Library of the Republic of Srpska

Bulgaria

Dr Gueorgui Jetchev, Universitatea din Sofia

Assoc. Prof Galina Sokolova, Universitatea din Sofia

Peer reviewer:

Assoc.Prof. Angel Pachev, Departamentul de Lingvistică Aplicată și Generală, Academia Bulgară de Științe

Danemarca

Sabine Kirchmeier-Andersen, Consiliul pentru limba daneză

Peer Reviewer:

Prof. Anne Holmen, Departamentul de Studii Anglistice, Germanice și Romance, Universitatea din Copenhagen

Elveția

Prof. Raphael Bertele, Universitatea din Fribourg, Institutul pentru Multilingvism

Prof. Bernhard Lindt, Universitatea din Fribourg, Institutul pentru Multilingvism

Susanne Obermayer, Universitatea din Fribourg, Institutul pentru Multilingvism

Peer Reviewer:

Prof. Georges L. i, University of Basel

Estonia

Kersti Sostar, Centrul național pentru examene și calificări

Peer Reviewer:

Tuuli Oder, Centrul de Limbi, Universitatea Tallinn

Franța

Membrii Comitetului de Conducere francez:

Prof. Louis.Jean Calvet, Universitatea din Provence

Prof. Christos Clairis, Observatorul european pentru plurilingvism

Valérie Drake, Ministerul Afacerilor Externe

Claire Extramiana, Delegația Generală pentru Limba Franceză și limbile din Franța

Prof. José Carlos Herreras, Observatorul european pentru plurilingvism

Michel Lefranc, Ministerul Educației

François Monnanteuil, Ministerul Educației

Xavier North, Delegația Generală pentru Limba Franceză și limbile din Franța

Christian Tremblay, Observatorul european pentru plurilingvism

Prof. Claude Truchot, Universitatea din Strasbourg

Data collectors:

Claude Bourgeois

Dr. Kenza Cherkaoui

Yvonne Touchard

Peer reviewer:

Prof. Georges-Daniel Veronique, Universitatea Provence

Germania

Dr Joana Duarte, Universitatea din Hamburg, LIMA

Prof. Ingrid Gogolin, Universitatea din Hamburg, LIMA

Dr Patrick Grommes, Universitatea din Hamburg, LIMA

Emel Özcep, Universitatea din Hamburg, LIMA

Barbara Thiel, Institutul Goethe

Uwe Mohr Institutul Goethe

Rolf C. Peter, Institutul Goethe

Heike Uhlig, Institutul Goethe

Peer Reviewer:

Prof. Marianne Krüger-Potratz, Westfälische Wilhelms-Universität Münster, Institut für Erziehungswissenschaft

Grecia

Dr. Sara Hannam, anterior de la South East European Research Centre

Dr. Evangelia Papathanasiou, anterior de la South East European Research Centre

Dr. Zoi Tatsioka, South East European Research Centre

Nikos Zaharis, South East European Research Centre

Peer Reviewer:

Prof. Angeliki Kiliari, Aristotle University of Thessaloniki

Italia

Prof Monica Barni, Università per Stranieri di Siena

Silvia Minardi, Iend – lingua e nuova didattica

Peer Reviewer:

Prof. Tullio De Mauro, University of Rome

Lituania

Prof Boguslavas Gruževskis, Centrul de cercetări sociale din Lituania

Dr Julija Moskvina, Centrul de cercetări sociale din Lituania

Dr Irena Smetonienė, Comisia de Stat pentru limba lituaniană

Peer Reviewer:

Prof. Meilutė Ramonienė, Vilnius University

Olanda

Dr. Saskia Benedictus-van den Berg, Fryske Akademy

Dr. Cor van der Meer, Fryske Akademy

Peer Reviewer:

Prof. Durk Gorter, University of the Basque Country,

Donostia/San Sebastian

Translators:

Taalbuuro Popkema Groningen (Anne Tjerk Popkema)

Translator (Arabic): Dr. Abderrahman el Aissati, Tilburg University

Translator (Turkish): Dr. Kutlay Yağmur, Tilburg University

Polonia

Dr. Pawel Poszytek, anterior de la Institute for Quality in Education

Dr. Liliana Szczuka-Dorna, Institute for Quality in Education

Peer Reviewer:

Prof. Władysław Miodunka, University of Kraków

Portugalia

Nuno Carvalho, ILTEC – Institute of Theoretical and Computational Linguistics

Lis Gonçlves, ILTEC – Institute of Theoretical and Computational Linguistics

Prof. Lachlan Mackenzie, ILTEC – Institute of Theoretical and Computational Linguistics

Prof. Maria Helena Mateus, ILTEC – Institute of Theoretical and Computational Linguistics

Fabjla Santos, ILTEC – Institute of Theoretical and Computational Linguistics

Cristina Faustino, Instituto Camões

Prof. Mário Filipe, Instituto Camões

Peer Reviewer:

Prof. Ricardo Salomão, Universidade Aberta (Open University, Portugal)

Regatul Unit

Phillip Harding-Esch, Languages Company

Dr. Elidir King, Languages Company

Teresa Tinsley, Alcantara Communications

Nick Byrne, Centrul de Limbi de pe lângă London School of Economics and Political Science

Hywel Jones, Comisar pentru limba galeză

Meirion Prys Jones, Comitetul pentru limba galeză

Peer reviewers:

Prof. Mike Kelly, Universitatea Southampton

Țara Galilor: Prof. Colin Williams, Universitatea Cardiff

Într-o etapă anterioară și:

Kathryn Board, CILT Centrul Național pentru limbi

Younging Han, CILT Centrul Național pentru limbi

Nick Joujou, CILT -Centrul Național pentru Limbi

România

Alexandru Cernat, Centrul Educația 2000+ external collaborator

Monica Dvorski, Centrul Educația 2000+

Dr Anca Nedelcu, Centrul Educația 2000+

Prof. Anca Colibaba, Fundația EuroEd

Prof. Stefan Colibaba, Fundația EuroEd

Monica Vlad, Fundația EuroEd

Peer reviewer:

Dr Călin Rus, Institutul Intercultural Timișoara

Spania

Madrid, Sevilla, Valencia:

Prof. Marta Genis, Universidad Nebrija

Peer Reviewer:

Prof. José J. Gómez Asencio, University of Salamanca

Translators:

María Ortiz y Carmen Octavio, Universidad Nebrija

Țara Bascilor:

Iván Igartua, Department of Culture of the Basque Government

Peer Reviewer:

Prof. Alberto López Basaguren, University of the Basque Country

Translators:

Idoia Gillenea, Hitzurun

Catalonia:

Prof. Xavier Vila, University of Barcelona

Peer Reviewer:

Prof. Miquel Àngel Pradilla Cardona, Universitat Rovira I Virgili

Translator:

Ma del Mar Vilano

Ucraina

Dr Lyubov Naydonova, Institutul de psihologie socială și politică

Peer Reviewer:

Dr. Yaroslav M. Pylynsky, Institutul Kennan, Kyiv Project

Ungaria

Dr. Csilla Bartha, Hungarian Academy of Sciences – Research Centre for Multilingualism

Helga Hattyar, Hungarian Academy of Sciences – Research Centre for Multilingualism

Dr. Noémi Nagy, Hungarian Academy of Sciences – Research Centre for Multilingualism

Peer Reviewer:

Prof. Péter Medgyes, University of Budapest

INTRODUCERE

Martin Hope, *Directorul proiectului Language Rich Europe (2009 – august 2012)*

În rolul pe care îl are ca organizație pentru relații culturale internaționale a Regatului Unit, Consiliul Britanic urmărește crearea unor relații pe termen lung și sporirea încrederii între cetățenii Regatului Unit și cei din alte țări. *Language Rich Europe (LRE)*, proiectul pe care îl realizăm împreună cu o Rețeaua Europeană a Institutelor Culturale Naționale (EUNIC) și cu o rețea de parteneri europeni dedicați, se situează în centrul de interes al misiunii noastre de promovare a relațiilor culturale. Prin intermediul LRE dorim să venim în sprijinul unei mai bune cooperări între creatorii de politici și practicienii din Europa în ceea ce privește elaborarea unor politici și practici multilingve adecvate. Acest tip de politici va asigura continuarea promovării și încurajării schimburilor lingvistice și culturale în școală, universitate și în societate în general. Credem că este esențial ca europenii de toate vârstele să adopte o perspectivă internațională mai largă și ca Europa în ansamblu să dezvolte schimburi economice eficiente cu puterile emergente ale lumii în secolul XXI.

Încă de la înființarea sa în 1934, Consiliul Britanic i-a sprijinit pe cei care învață limba engleză în toată lumea în a reuși să comunice mai eficient cu oameni din alte țări - sporindu-le astfel șansele de a găsi un loc de muncă – prin intermediul unor cursuri față-în-față și, mai recent, pe web. Lucrăm, de asemenea, în parteneriat cu ministere și autorități educaționale regionale în scopul susținerii eforturilor de dezvoltare profesională a profesorilor de engleză. Mai puțin cunoscut, poate, este sprijinul nostru ferm pentru îmbunătățirea învățării limbilor străine în Regatul Unit prin intermediul programului numit Asistenți de Limbă Străină, prin elaborarea unor manuale de limbi străine pentru școlile din Regatul Unit și prin facilitarea unor parteneriate școlare cu profesori și elevi din alte țări. În 2011/12 găzduim în Regatul Unit peste 2500 de asistenți de limbă din țări vorbitoare de franceză, germană și spaniolă, ca și din Italia, China, Japonia, Oman și Rusia. Acești asistenți vin în sprijinul profesorilor de limbi străine din școlile primare și secundare, contribuind și la îmbogățirea conținutului cultural al orelor de școală din Regatul Unit.

LRE este circumscris misiunii noastre instituționale de sprijinire a dialogului intercultural și diversității în Europa, o diversitate care se manifestă în uriașa varietate și bogăție a limbilor care ne înconjoară oriunde am trăi. Marcăm finalizarea primei faze a proiectului prin această publicație în care prezentăm rezultatele analizei de nevoi întreprinse pentru a investiga politicile și practicile lingvistice curente din țările partenere și pentru a constata cât de 'bogate lingvistice' sunt. Cercetarea noastră a avut ambiția de a explora o varietate de tipuri de limbi: limbi străine, limbi regionale

sau ale minorităților, limbi ale imigranților și limbi naționale. În privința ultimelor, ne-au interesat cu precădere modalitățile prin care instituțiile noastre sprijină învățarea limbii naționale de către cei nou-sosiți, un aspect de mare importanță atât pentru educația cât și pentru angajabilitatea acestora.

Cercetarea noastră s-a concentrat, desigur, pe sectorul educațional, acolo unde, de regulă, se predau și se învață limbile, dar ne-a preocupat să trecem și dincolo de domeniul strict educațional pentru a explora politicile și practicile lingvistice din mass-media, servicii și spații publice și mediul de afaceri. Considerăm că un mediu lingvistic bogat în afara școlii este la fel de important precum educația formală în ceea ce privește dezvoltarea aprecierii și cunoașterii unor alte limbi și culturi. Politicile lingvistice adecvate pot face orașele mult mai atractive pentru vizitatori, ca și pentru locuitori; practicile lingvistice de calitate din mediul de afaceri pot oferi firmelor un avantaj competitiv, iar diversitatea limbilor la TV și la radio va genera un grad mai ridicat de toleranță și deschidere în orice societate.

Obiectivele generale ale proiectului *Language Rich Europe*, co-finanțat de Comisia Europeană, sunt:

- facilitarea schimbului de bune practici în promovarea dialogului intercultural și incluziunii sociale prin intermediul predării și învățării limbilor;
- promovarea cooperării europene în elaborarea politicilor și practicilor lingvistice dintr-o serie de sectoare educaționale și din societate pe ansamblu;
- ridicarea gradului de conștientizare în ce privește recomandările UE și Consiliului Europei de promovare a învățării limbilor și diversității lingvistice în Europa.

Prima etapă a cercetării, surprinsă în acest volum, oferă o platformă pentru crearea unor rețele și parteneriate între cei care elaborează politici lingvistice și practicienii din Europa. Vizăm crearea unei rețele de 1200 persoane provenind din comunitatea pre-școlară, din sectorul educației formale, universități și colegii, mediul de afaceri, servicii publice urbane, mass-media și asociații de imigranți. Considerăm că doar prin efortul comun al tuturor acestor grupuri se poate ajunge, cu adevărat, la societăți bogate lingvistic, în care este bine înțelesă importanța limbilor în privința coeziunii, bunăstării și prosperității comunităților și societăților noastre.

Efortul de până acum n-ar fi fost posibil fără contribuția consorțiului de parteneri și cercetători, cărora le suntem recunoscători pentru stăruință și răbdare. Echipa formată din Guus Extra, Kutlay Yağmur și Marlies Swinkels, cu sprijinul lui Karin Berkhout, de la *Babylon, Centrul de Studii pentru Societatea Multiculturală* de la Universitatea din Tilburg, merită mulțumiri speciale pentru ducerea la bun sfârșit a uriașei sarcini de proiectare a studiului, colectare a tuturor datelor și prezentare a rezultatelor în cadrul acestei publicații.

Sperăm că aceste rezultate inițiale ale cercetării vor fi de interes din perspectiva contribuției lor la dezbaterile asupra utilității limbilor în țara dumneavoastră. Fără îndoială, avem o Europă bogată din punct de vedere al limbilor, provocarea constă acum în a reuși să valorificăm această realitate în beneficiul tuturor.

Proiectul Language Rich Europe se inspiră din rezultatele îndelungatei tradiții și preocupării constante ale Consiliului Europei în domeniul politicii lingvistice din cele 47 de state-membre. Din această perspectivă, Consiliul a acceptat invitația coordonatorilor proiectului, a Consiliului Britanic, în parteneriat cu EUNIC, de a fi asociat fazei inițiale de dezvoltare și pilotare, în special în ceea ce privește utilizarea instrumentelor sale de politică lingvistică.

Consiliul Europei oferă un forum pan-european prin intermediul căruia se poate efectua schimb de expertiză și experiență pe baza valorilor comune și a respectului pentru diversitatea contextelor. În acest spirit, Consiliul sprijină obiectivele generale ale proiectului: schimbul de bune practici în promovarea dialogului intercultural și a incluziunii sociale, promovarea cooperării europene în dezvoltarea politicilor și practicilor lingvistice și ridicarea gradului de conștientizare referitor la valorile și principiile europene fundamentale. Obiectivul Consiliului Europei este de a apela la rezultatele proiectului LRE pentru a explora modul în care poate fi accentuat impactul instrumentelor de politici și al acțiunilor sale în vederea promovării diversității lingvistice și a educației plurilingve și interculturale.

Consiliul Europei dorește să exprime mulțumiri autorilor și coordonatorilor proiectului pentru efortul depus, fiind totodată conștient de dificultățile considerabile cu care s-a confruntat proiectul în încercarea de a contura un construct extrem de complex, ca și de a-l implementa în peste 20 de țări. Este de așteptat ca, în urma consultării asupra acestei variante, să rezulte feedback esențial pentru etapa de perfecționare care urmează.

Consiliul Europei a oferit indicații referitor la politicile sale și la acțiunile conexe, nefiind însă în măsură de a-și asuma responsabilitatea pentru conținutul acestui raport sau al documentelor asociate, în format tipărit ori electronic, responsabilitatea acestora aparținând exclusiv autorilor.

Cei interesați pot accesa website-ul Consiliului Europei pentru a găsi informații complete și actualizate asupra convențiilor, recomandărilor, instrumentelor și activităților sale de cooperare interguvernamentală.

DG II – DIRECTORATUL GENERAL PENTRU DEMOCRAȚIE
DIRECTORATUL PENTRU CETĂȚENIE DEMOCRATICĂ ȘI
PARTICIPARE – DEPARTAMENTUL DE EDUCAȚIE

Divizia de Politici Lingvistice

www.coe.int/lang

Platforma de resurse și referințe
pentru educație plurilingvă și interculturală

Centrul European de Limbi Moderne

www.ecml.at

Principalele rezultate de ansamblu

În pofida dificultăților pe care le implică comparația politicilor și practicilor multilingve în diferite contexte naționale sau regionale, datele comparative prezentate în acest studiu oferă o bogată sursă de perspective trans-naționale. Lăsând la o parte gradul de recunoaștere a multi/ plurilingvismului, în toate cele 24 țări/regiuni recenzate există politici multi/plurilingve, fiind astfel aplicate multe din recomandările Uniunea Europeană (UE) și Consiliul Europei (CE). Pe baza rezultatelor trans-naționale comparative prezentate aici și a detaliilor specifice furnizate de cercetătorii noștri în cadrul profilurilor de țară/regionale în Partea 3 a acestui studiu, sperăm că atât cei care elaborează politici cât și cei care le pun în practică, alături de specialiștii din domeniu, vor fi în măsură să identifice bunele practici ca bază de pornire pentru dezvoltare și schimb de cunoștințe ulterioare. Mai jos, prezentăm pe scurt principalele rezultate de ansamblu pe fiecare din domeniile lingvistice recenzate.

Limbile în documentele și bazele de date oficiale

- În aproape toate țările/regiunile există legislație referitor la limba națională și la limbile regionale/ ale minorităților (R/M), în 14 țări/regiuni există legislație referitor la limbi străine, și în doar șase țări/regiuni referitor la limbi ale imigranților.
- Documente oficiale de politică lingvistică pentru promovarea limbii naționale și a limbilor străine există în aproape toate țările/regiunile, în 18 țări/regiuni pentru limbi R/M, iar pentru limbi ale imigranților în doar 4 țări/regiuni.
- Carta europeană a limbilor regionale sau ale minorităților (ECRML) a fost ratificată de Parlament în 11 din cele 18 țări recenzate și semnată de guvern în Franța și Italia. În Bulgaria, Estonia, Grecia, Lituania și Portugalia nu a fost nici ratificată, nici semnată. Nu și de Bulgaria, Estonia, Franța, Grecia, Italia, Lituania și Portugalia.
- Cel mai mare număr de limbi R/M oficial furnizate în cadrul sistemului educațional se înregistrează în țările Europei de Sud-Est și Centrale. În Europa de Vest, Italia și Franța sunt excepțiile evidente de la această regulă, ambele oferind un larg evantai de limbi. Conceptele de limbi 'regionale' sau 'ale minorităților' nu apar specificate în ECRML, însă limbile imigranților sunt excluse explicit din Cartă. În țările Europei de Vest, limbile imigranților au de multe ori o prezență mai pronunțată decât limbile R/M, însă beneficiază de o mai redusă recunoaștere, protecție și/sau promovare.
- Majoritatea țărilor/regiunilor sunt familiarizate cu mecanismele oficiale de colectare a datelor privitoare la limbi, cel mai frecvent fiind vizate trei tipuri de limbi: limbile naționale, limbile R/M și limbile imigranților. Cinci din cele 24 țări/regiuni nu dispun de niciun fel de mecanisme de colectare a datelor privitoare la limbi: Austria, Bosnia & Herțegovina, Danemarca, Grecia și Olanda. Portugalia colectează doar date referitoare la limba națională.
- Există variație și în privința întrebării/-ilor majore puse în cadrul mecanismelor colectării datelor oficiale naționale/regionale cu privire la limbă. Peste jumătate din numărul țărilor/regiunilor recenzate adresează o întrebare despre limba vorbită acasă, alte țări vizând limba principală și/sau limba maternă.

Limbile în învățământul pre-școlar

- Multe documente UE și CoE subliniază importanța învățării timpurii a limbilor. La nivel pre-școlar, 14 din cele 24 țări/regiuni recenzate oferă tuturor copiilor sprijin suplimentar finanțat de către stat pentru limba națională. Olanda și Ucraina alocă cel mai mare buget de timp în acest sens.
- La acest nivel, oferta de limbi străine este disponibilă în șapte țări/regiuni: Bosnia & Herțegovina, țara Bascilor, Bulgaria, Catalonia, Estonia, Spania și Ucraina, deși aceasta poate fi finanțată total ori parțial de către părinți/tutori. Engleza, franceza și germana sunt limbile oferite cel mai frecvent.
- Limbile R/M sunt oferite de 17 țări/regiuni, fiind finanțate în principal de către statul/regiunea respective. Într-o serie de țări există cerințe minimale privind numărul de elevi necesar pentru formarea unui grup. Cea mai mare varietate de limbi este disponibilă în Austria, Italia, România, Ucraina și Ungaria.
- La nivelul învățământului pre-școlar, oferta în limbile imigranților nu este încă o realitate obișnuită. Totuși, în pofida dificultății de a identifica profesori și materiale de învățare adecvate, trei țări (Danemarca, Elveția și Spania) oferă sprijin copiilor de vârstă foarte mică în vederea prezervării și dezvoltării limbilor și culturilor de origine ale acestora. În Danemarca, finanțarea națională, regională și locală acoperă toate costurile acestor programe, în timp ce în Elveția și Spania fondurile provenind din țara-sursă acoperă parțial costurile în cadrul unor acorduri bilaterale.
- Singura țară care oferă posibilități de învățare timpurie a limbilor pe toate tipurile de limbi este Spania.

Limbile în învățământul primar

- Potrivit UE și CoE, toți copiii de vârstă mică din Europa trebuie să învețe două limbi pe lângă limba/-ile națională/-e a/-le țării în care locuiesc. La nivelul educației primare, cu excepția Italiei și Ucrainei, toate țările/regiunile oferă sprijin suplimentar noilor-sosiți în vederea învățării limbii naționale.
- Exceptând Țara Galilor, toate țările/regiunile raportează ofertă de limbi străine la nivelul învățământului primar. În Danemarca și Grecia, sunt obligatorii două limbi străine, 18 alte țări/regiuni având o limbă străină obligatorie. În Anglia, Irlanda de Nord și Scoția limbile străine sunt opționale.
- Limbile străine se predau începând din clasa I primară în 12 din țările recenzate, din etapa de mijloc în șapte țări și doar în Olanda, Elveția și Scoția din ultima clasă a școlii primare.
- Engleza, franceza și germana figurează drept limbile cel mai frecvent predate. În multe cazuri, una din aceste limbi este disciplină de studiu obligatorie pentru toți elevii. Italiana, rusa și spaniola sunt alte limbi străine oferite cu caracter fie obligatoriu, fie opțional.
- *Învățarea Integrată de Conținut și Limbă* (CLIL) este larg răspândită în cazul limbilor străine doar în Spania, această abordare fiind utilizată în 13 alte țări/regiuni, chiar dacă nu în mod sistematic.

- Șapte țări/regiuni raportează utilizarea explicită a *Cadrului European Comun de Referință* (CEFR) în domeniul învățării limbilor străine, deși un număr mai mare dintre acestea își bazează standardele naționale pe principiile și abordările CEFR. Nivelul CEFR vizat pentru învățarea limbilor străine la acest grup de vârstă este A1/A2.
 - În afară de Danemarca și Estonia, limbile R/M sunt oferite în 22 de țări/regiuni. Orele de limbi R/M și cele de alte discipline predate prin intermediul limbilor R/M sunt accesibile tuturor elevilor, indiferent de mediul lingvistic al acestora, în 20 de țări/regiuni, deși Bulgaria și Grecia oferă aceste limbi doar vorbitorilor nativi. Oferta este bogată într-un număr de țări/regiuni, dintre care Austria, Bulgaria, Italia, Lituania, România, Ucraina și Ungaria oferă patru sau mai multe limbi R/M ca discipline de sine stătătoare sau, în majoritatea cazurilor, ca mediu de instruire. Douăsprezece țări/regiuni raportează utilizarea pe scară largă a CLIL, alte șase afirmând că această abordare este utilizată în unele zone.
 - Doar cinci țări/regiuni raportează ofertă pentru limbile imigranților la ciclul primar. Acestea sunt Austria, Danemarca, Elveția (în cantonul Zurich), Franța, și Spania. În Elveția și Franța, orele de limbi ale imigranților sunt deschise tuturor elevilor, în timp ce în Austria, Danemarca și Spania, acestea sunt rezervate vorbitorilor nativi ai limbilor imigranților. În Elveția și Spania, orele sunt programate parțial în timpul programului școlar, iar în alte țări sunt oferite ca activități extra-curriculare. Performanța în privința limbilor imigranților nu este corelată cu standarde naționale, regionale ori la nivelul școlii, deși dezvoltarea deprinderilor de limbă este monitorizată în toate țările, cu excepția Austriei. Orele în limbile imigranților sunt finanțate total de către stat în Austria și Danemarca, iar în Franța, Elveția și Spania acestea sunt finanțate, în principal, de către țara de origine.
 - La nivelul învățământului primar, în țările/regiunile recenzate, limbile sunt predate de profesori de limbi calificați, după cum urmează: în 16 țări din 24 pentru limba națională, în 17 țări din 22 pentru limbile R/M, în 14 țări din 23 pentru limbi străine și în două țări din cinci pentru limbile imigranților. În Anglia, Austria, Elveția, Franța, Italia, Irlanda de Nord, Olanda, și Scoția, limbile străine sunt predate de învățători cu calificare generală. Formarea inițială și formarea continuă sunt larg răspândite în majoritatea țărilor/regiunilor, cu excepția formării pentru limbile imigranților.
 - O zonă care trebuie evident dezvoltată în domeniul limbilor străine o constituie mobilitățile pentru profesori: nouă țări/regiuni din 24 raportează absența totală a acestui gen de sprijin, numai Anglia și Catalonia raportând programe structurate de mobilitate pentru profesori. Trebuie făcut mai mult pentru a-i stimula pe profesorii de limbi să petreacă mai mult timp în țara a cărei limbă o predau în vederea dobândirii unor competențe lingvistice și culturale superioare.
 - Un număr de țări/regiuni iau măsuri active de creștere a numărului profesorilor de limbi. Danemarca, Elveția și Estonia, Țara Bascilor recrutează profesori pentru limba națională. Anglia, Bulgaria, Danemarca, Frizia, Lituania, Ucraina și Ungaria, recrutează profesori suplimentari de limbi străine. Bosnia&Herțegovina, Danemarca, Irlanda de Nord, Scoția, Spania, Țara Bascilor și Ucraina recrutează profesori de limbi R/M. Niciuna din țările/regiunile recenzate nu recrutează activ profesori pentru limbile imigranților.
- ### Limbile în învățământul secundar
- Sprijinul suplimentar pentru limba națională este oferit celor nou-sosiți înainte sau pe parcursul școlarizării în 21 de țări/regiuni, Danemarca, Italia și Ucraina raportând absența acestui gen de sprijin.
 - Cum era de așteptat, toate țările/regiunile recenzate oferă limbi străine, atât la gimnaziu cât și la liceu. Apar, totuși, diferențe semnificative în ce privește numărul limbilor obligatorii, gama acestora, monitorizarea deprinderilor lingvistice, utilizarea CLIL și gradul de utilizare a CEFR pentru evaluarea nivelului atins.
 - Singurele țări/regiuni unde sunt obligatorii două limbi străine, atât la gimnaziu cât și la liceu, sunt Austria, Estonia, Franța, Polonia, Portugalia, România și Elveția.
 - Cum era de așteptat, la nivelul țărilor/regiunilor participante indicii de performanță aliniați la CEFR sunt mult mai frecvent utilizați în ciclul secundar decât în cel primar, 13 dintre acestea specificând fără echivoc nivelul care trebuie atins. B2 pare a fi nivelul de competență agreat pentru prima limbă străină, iar B1 pentru a doua limbă străină.
 - Nouăsprezece țări/regiuni oferă limbi R/M în cadrul învățământului secundar. Țările/regiunile fără ofertă educațională pentru limbile R/M sunt Anglia, Danemarca, Estonia, Grecia și Polonia.
 - Optăsprezece țări/regiuni monitorizează deprinderile de limbă achiziționate pe baza unor teste naționale/regionale ori prin teste la nivelul școlii, numai Austria și Italia raportând lipsa monitorizării. Austria și Țara Galilor nu fixează ținte în privința standardului care trebuie atins, lucru pe care îl fac toate celelalte țări/regiuni. Toate țările/regiunile oferă limbile gratuit tuturor elevilor.
 - În puține țări/regiuni este sistematic disponibilă oferta pentru limbi ale imigranților (trei la nivel pre-școlar și cinci la ciclul primar), iar la ciclul secundar opt țări/regiuni din cele 24 au răspuns pozitiv. Acestea sunt: Anglia, Austria, Danemarca, Elveția, Estonia, Franța, Olanda și Scoția.
 - Finanțarea totală de stat pentru limbile imigranților este disponibilă în Austria, Danemarca, Olanda și Scoția. În Elveția și Franța, finanțarea este asigurată de către țările/regiunile de origine ale elevilor din medii de imigranți, iar în Estonia părinții acoperă costurile. Singurele țări/regiuni cu ofertă pentru limbi ale imigranților în ciclul primar și secundar sunt Austria, Danemarca, Elveția și Franța.

- Limbile cel mai frecvent oferite sunt engleza, franceza și germana, deși există ofertă și pentru alte limbi europene, cum ar fi spaniola și italiana. Unele limbi ale imigranților, precum araba, croata, poloneza, rusa și turca, sunt oferite ca limbi străine opționale, iar araba și turca au o poziție solidă ca discipline de examen în școlile secundare din Franța și Olanda. Limba rusă este larg oferită în țările Europei de Est fie ca limbă R/M, fie ca limbă străină.
- Ca și în învățământul primar, CLIL este larg răspândită în predarea limbilor R/M, deși mult mai puțin în ceea ce privește limbile străine, numai Franța raportând CLIL ca o practică larg răspândită, alte 14 țări/regiuni raportând exemple locale.
- Profesorii de limbi străine sunt calificați corespunzător, limbile străine fiind predate de învățători numai în Estonia și Irlanda de Nord.
- La ciclul secundar există un sprijin puțin mai bine structurat în privința mobilității decât la ciclul primar, Austria, cât și în Catalonia raportând că profesorii petrec un semestru în străinătate în cadrul formării inițiale sau continue. Alte 17 țări/regiuni încurajează și sprijină financiar mobilitatea profesorilor, Estonia, Franța, Italia, Portugalia și România fiind țările unde profesorii par a nu petrece la fel de mult timp în țara a cărei limbă o predau.
- Conform recomandărilor UE și CoE, profesorilor de limbi străine din majoritatea țărilor li se solicită un anumit nivel de competență pentru limba străină respectivă, în opt țări/regiuni acesta fiind măsurat prin intermediul nivelelor CEFR. C1 pare a fi nivelul cerut cel mai frecvent, deși B2 este considerat corespunzător în Franța și Țara Bascilor.
- În unele țări/regiuni există un deficit de profesori de limbi și se iau măsuri speciale pentru a recruta profesori cu calificările necesare și pentru a-i încuraja pe cei interesați să se califice ca profesori de limbi. Cele mai active țări/regiuni în privința recrutării profesorilor sunt Scoția, Anglia, Elveția, România și Țara Bascilor, toate acestea recrutând profesori pentru cel puțin trei din cele patru categorii de limbi.
- Douăzeci și cinci de instituții oferă limbi R/M, dintre care 13 acoperă total costurile. Țările/regiunile care oferă cursuri de limbi R/M în toate cele trei instituții VET recenzate sunt, Catalonia, Irlanda de Nord, Țara Gallor, Țara Bascilor și Ungaria. Limbile imigranților sunt oferite numai în patru din instituțiile recenzate, câte una de fiecare în Anglia, Austria, Italia și Țara Gallor.
- Cum era de așteptat, engleza, franceza, germana și spaniola figurează pregnant în rândul limbilor străine, rusa fiind și ea, într-o mai mică măsură, disponibilă ca limbă R/M într-o serie de țări și ca limbă străină în altele. Araba este, de asemenea, oferită într-o serie de instituții VET. Oferta cea mai importantă în privința limbilor R/M se regăsește în țările/regiunile cu mai mult de o limbă oficială.
- Au fost colectate date noi/primare în 65 de universități de stat/generaliste din toate țările/regiunile. Cum era de așteptat, toate universitățile europene vizate din orașele-eșantion oferă instruire în limba națională deoarece, în majoritatea cazurilor, aceasta este limba principală a masei de studenți, fiind, totodată, limba de stat oficială. Totuși, în majoritatea instituțiilor recenzate pot fi folosite și alte limbi.
- Mobilitatea internațională pentru studenți și profesori, ca și dorința de a atrage o masă de studenți globală și diversă, transformă limba engleză în a doua limbă din multe universități europene, multe din manuale fiind redactate în limba engleză.
- Un foarte mare număr de universități oferă cursuri de limbi studenților ne-filologi, după cum recomandă instituțiile europene. Oferta este diversă, 31 instituții (aproape jumătate) oferind studenților posibilitatea de a alege din mai mult de patru limbi. Doar opt universități din eșantionul nostru nu oferă studenților ne-filologi posibilitatea de a învăța alte limbi. Opțiunea propriu-zisă a studenților pentru astfel de cursuri se situează în afara perimetrului cercetării.
- Aproape toate universitățile fac eforturi deosebite pentru a atrage studenți internaționali. Jumătate dintre acestea raportează și eforturi concrete pentru atragerea unor studenți care provin din medii de imigranți.
- Mobilitatea studenților este sprijinită financiar de universitățile din Europa, însă doar zece din instituțiile recenzate consideră programele de mobilitate obligatorii pentru studenții filologi.

Limbile în învățământul profesional și tehnic și superior

- Au fost colectate date noi/primare direct de la cele mai mari 69 de *Centre de educație și formare profesională și tehnică* (VET) din cele 67 de orașe participante: limba națională beneficiază de un sprijin consistent, 30 din cele 69 de instituții VET recenzate oferind o largă varietate de programe de sprijin pentru limba națională, mergând de la comunicarea de bază până la deprinderi avansate. Douăzeci și patru de instituții oferă o varietate limitată de programe, iar 15 dintre instituțiile recenzate nu oferă sprijin în acest sens.
- Șaizeci și două din cele 69 instituții recenzate oferă limbi străine, 15 dintre ele raportând că se predau mai mult de patru limbi, 22 oferă trei-patru limbi, iar 25 oferă una-două limbi. Patruzeci și una de instituții oferă o gamă largă de programe, de la deprinderi lingvistice de bază până la cele avansate, în timp ce 18 oferă doar deprinderi lingvistice de bază. Douăzeci și șase de instituții și-au aliniat programele la CEFR.

Limbile în mass-media audiovizuală și presă

- Pentru a explora diversitatea limbilor în mass-media, am solicitat cercetătorilor să țină evidența limbilor oferite pe parcursul unei săptămâni la radioul și televiziunea națională, potrivit celor mai bine vândute ziare din orașele recenzate. Majoritatea țărilor/regiunilor participante oferă câteva emisiuni radio-TV în alte limbi decât limba națională. Catalonia difuzează emisiuni TV într-o largă varietate de limbi străine, R/M și ale imigranților. Italia și Ungaria difuzează emisiuni radio în peste zece limbi.
- În privința dublării și subtitrării, rezultatele LRE sunt comparabile cu studii anterioare, circa jumătate din țări/regiuni utilizând dublarea ca o practică uzuală, în timp ce cealaltă jumătate folosește de regulă subtitrarea. Țările/regiunile unde se utilizează dublarea atât la TV cât și la cinema sunt Austria, Catalonia, Elveția, Irlanda de Nord, Italia, Polonia, Spania și Ungaria. Țările/regiunile unde se folosește subtitrarea la TV și la cinema sunt Anglia, Bosnia&Herțegovina, Danemarca, Estonia, Frizia, Grecia, Portugalia, România, Scoia, Elveia și ara Galilor. Alte țări/regiuni au o abordare mixtă, în cadrul căreia programele sunt subtitrate într-un mediu de difuzare și dublate în celălalt.
- În privința disponibilității ziarelor la cele mai mari chioșcuri și gări din orașele recenzate pe fiecare țară/regiune, toți cercetătorii s-au deplasat personal la aceste chioșcuri și gări și au inventariat ziarul existent în diferite limbi, urmând metodologia landscaping-ului lingvistic, pentru a obține un instantaneu valid într-un anumit loc și moment. Pe total, cele mai frecvente au fost ziarul în limba engleză, urmate de cele în germană, franceză, rusă și italiană. Ziarele în limbile arabă și turcă figurează, și ele, pregnant.
- S-a analizat, de asemenea, atât recunoașterea de care beneficiază limbajele mimico-gestuale cât și disponibilitatea acestora cu prilejul unor evenimente media importante. Limbajele mimico-gestuale sunt recunoscute/promovate oficial în toate țările/regiunile, cu excepția Țării Bascilor, Danemarcei, Greciei, Italiei și Poloniei. În jumătate din țările/regiunile recenzate, persoanele lipsite de auz pot totdeauna apela la limbajul mimico-gestual în cadrul interacțiunii oficiale cu autoritățile. Facilitățile de subtitrare mimico-gestuală în televiziune la evenimente media importante sunt totdeauna disponibile în Estonia și de regulă disponibile în alte 9 țări/regiuni. Totuși, în Italia, Polonia și România cercetătorii raportează că acest gen de facilități nu este disponibil.

Limbile în serviciile și spațiile publice

- Au fost explorate politicile și strategiile lingvistice la nivel de oraș, precum și numărul limbilor în care sunt disponibile serviciile publice. În plus, reprezentanții municipalității au informat care sunt concret limbile folosite pentru comunicarea scrisă și orală în educație, urgență, sănătate, social, juridic, de transport, imigrație, turism și în programele teatrale.
- În total, au fost recenzate 63 de orașe, criteriul de selecție fiind alegerea în fiecare țară a capitalei, a celui de-al doilea oraș ca mărime și a unui oraș unde se manifestă activ o limbă regională. Potrivit rapoartelor cercetătorilor, pe ansamblu, toate orașele oferă servicii în 140 de limbi, altele decât limba națională.
- Circa o treime din orașele recenzate au o strategie instituționalizată larg utilizată de promovare a multilingvismului, iar jumătate din orașele recenzate raportează că oferta de servicii multilingve este practică pe scară largă. Doar zece din cele 63 de orașe recenzate nu oferă servicii multilingve. Douăzeci și trei de orașe au o politică de cuprindere a deprinderilor lingvistice în fișa postului angajaților, iar 18 oferă angajaților pregătire lingvistică completă. Cele cinci orașe cu cele mai dezvoltate politici sunt, potrivit datelor, Viena, Barcelona, Londra, Milano și Cracovia, clasate în această ordine.
- Oferta cea mai pronunțată multilingvă este pentru turism, imigrație și integrare, servicii juridice (comunicarea orală) și servicii de transport (comunicarea scrisă). Serviciile de sănătate sunt, și ele, frecvent disponibile într-un număr de limbi. Cel mai scăzut nivel al serviciilor multilingve se înregistrează în sectorul cultural (teatru) și al dezbaterii politice/decizional. Serviciile educaționale nu se clasează, nici ele, atât de sus cum ne-am așteptat, mai ales dacă luăm în considerare numărul mare de elevi (și părinții acestora) care frecventează școlile din toată Europa și care nu sunt vorbitori fluenți ai limbii oficiale din țara unde sunt educați.
- Șaptesprezece orașe oferă majoritatea serviciilor de mai sus în peste patru limbi, în timp ce 23 le oferă în trei-patru limbi. Orașele care raportează cel mai mare număr de servicii de comunicare orală în cele mai multe limbi sunt, în ordine, Londra, Aberdeen, Glasgow, Madrid, Valencia, Zürich, Milano, Belfast, Barcelona și Lugano.
- Un număr mai mic de orașe au răspuns la fel de pozitiv în privința serviciilor de comunicare scrisă, doar șase raportând că majoritatea serviciilor sunt oferite în peste patru limbi, iar 27 în trei-patru limbi. Aceasta ar putea sugera că orașele pun mai puțin accent pe existența unor documente în limbi multiple decât pe oferta ad-hoc de interpretariat oral și mediere.
- Engleza este limba - alta decât limba națională - cea mai frecvent întâlnită în ceea ce privește serviciile de comunicare orală și scrisă în toate orașele recenzate, urmată de germană, rusă, franceză și spaniolă. Chineza și araba apar, și ele, ca prioritare, fiind oferite într-un număr de orașe. Galeza, catalana și basca sunt larg folosite în cadrul serviciilor publice din aceste regiuni. Rezultatele în privința celor mai frecvent folosite limbi în serviciile publice sunt foarte asemănătoare cu cele privind limbile în care sunt tipărite ziarul.
- Putem deduce că există trei tipuri de grupuri țintă pentru serviciile de comunicare orală și scrisă în sfera serviciilor și spațiilor publice: a) călători internaționali, oameni de afaceri și turiști b) grupuri de imigranți și c) vorbitori și cititori ai limbilor R/M.
- Pe majoritatea website-urilor orașelor, engleza este limba principală, alături de limba națională. Germana și franceza sunt, și ele, destul de frecvente în eșantionul urban. Unele din orașele din cel de-al doilea ordin de mărime dispun de mai multe website-uri multilingve decât capitala țării respective. De exemplu, Roma oferă informații doar în italiană și engleză, pe când Milano oferă informații în opt limbi diferite, pe lângă italiană. Același fenomen se observă în Polonia, cu referire la Cracovia versus Varșovia. În orașele regionale recenzate, engleza este, din nou, cea mai frecvent utilizată limbă pe website-urile orașelor, alături de limba națională.

Limbile în mediul de afaceri

- Sondajul LRE a fost elaborat pentru a explora strategiile lingvistice ale companiilor și pentru a afla în ce măsură acestea prioritizează și sprijină pregătirea lingvistică a angajaților, precum și pentru a stabili repertoriul limbilor folosite în comunicarea cu clienții și în redactarea materialelor promoționale. Criteriile cercetate sunt împărțite în trei mari categorii: strategii lingvistice generale ale companiei, strategii lingvistice interne și strategii lingvistice externe.
- Datele au fost colectate pe un set selecționat de companii cu sediul în orașe din toate țările/regiunile, în total fiind recenzate 484 companii. Au fost vizate patru sectoare de activitate (bănci, hoteluri, firme de construcții și supermarketuri). Pe ansamblu, deși numărul hotelurilor participante a fost relativ ridicat în comparație cu celelalte sectoare, s-a realizat, totuși, un echilibru corespunzător între sectoare.
- În zona strategiilor lingvistice generale, un sfert din companiile recenzate dispun de o strategie lingvistică explicită, iar peste jumătate din ele iau în considerare limbile la recrutare. Un sfert încurajează regulat mobilitatea angajaților în vederea învățării limbilor și dezvoltării sensibilității interculturale a acestora. Totuși, 70% nu țin evidența deprinderilor de limbă ale angajaților, iar foarte puține profită de avantajele programelor UE pentru învățarea limbilor.
- În privința englezei de afaceri, se raportează o ofertă largă de pregătire în 27% din companiile recenzate, în timp ce 14% oferă vorbitorilor non-nativi sprijin pentru învățarea limbii naționale, iar 12% pentru alte limbi. Un număr relativ mic de companii dispun de scheme de recompensare sau promovare legate de învățarea limbilor, 11% raportând că acestea sunt larg răspândite în cazul englezei pentru afaceri și doar 5% pentru limba națională și alte limbi. Și numărul companiilor care formează parteneriate cu sectorul educațional în vederea dezvoltării deprinderilor lingvistice ale angajaților este modest, un sfert făcând acest lucru, regulat sau ocazional, pentru limba engleză, 17% pentru limba națională pentru vorbitori non-nativi și 14% pentru alte limbi.
- În sectoarele recenzate, puțin sub jumătate dintre companii folosesc pe larg engleza pentru afaceri, alături de limba națională, pentru comunicare externă, iar 30% folosesc pe website-urile proprii alte limbi, pe lângă engleză și limba națională.
- Germana, rusa, franceza și spaniola figurează, în această ordine, ca fiind cele mai uzitate limbi de către companiile recenzate, ceea ce reflectă solida piața internă europeană. Frecvența ridicată a catalanei, bascei și galicienei reflectă importanța acestor limbi în respectivele regiuni ale Spaniei, iar frecvența ridicată a galezei lasă să se vadă aprecierea acordată acestei limbi în Țara Galilor. Chineza, japoneza, araba și turca sunt, și ele, apreciate și sprijinite de către unele din companiile recenzate, deși ar fi fost, probabil, de așteptat o prioritizare mai pronunțată a acestor limbi.

Discuție

Rezultatele comparative prezentate mai sus scot în evidență câteva tendințe interesante în privința politicilor și practicilor de multi/plurilingvism în context european. În timp ce unele țări/regiuni dispun de politici și practici bine conturate în anumite domenii, altele trebuie să persevereze în această direcție dacă aspiră să se apropie de recomandările europene și să edifice societăți mai diverse lingvistic. Dintre toate domeniile lingvistice cercetate, cele mai multe eforturi de promovare a multi/plurilingvistismului se întreprind la nivelul învățământului primar și secundar. Totuși, în ceea ce privește învățarea timpurie a limbilor, ca și în învățământul profesional și tehnic și în învățământul superior, mass-media, servicii publice și mediul de afaceri, rezultatele cercetării LRE sugerează că angajarea declarată a țărilor/regiunilor europene în sensul susținerii multi/plurilingvistismului trebuie concretizată în planuri de acțiune și practici reale la nivel local și instituțional.

Din toate varietățile lingvistice non-naționale analizate, limbile imigranților sunt cel mai puțin recunoscute, protejate și/sau promovate în pofida acțiunii afirmative în favoarea acestora la nivel european. O mai mare atenție acordată limbilor, altele decât cele naționale, ar da orașelor și întreprinderilor europene posibilitatea de a deveni mai inclusive în contextul mobilității și migrației crescânde din Europa.

Considerăm că rezultatele prezentate aici depășesc nivelul actual al cunoștințelor în privința politicilor și practicilor lingvistice din Europa din trei perspective distincte: (i) numărul mare al țărilor și regiunilor europene participante, (ii) spectrul larg al varietăților de limbă selectate în cadrul constelației limbilor din Europa, (iii) varietatea domeniilor lingvistice selectate în cadrul educației și dincolo de sfera acesteia, (iv) publicarea și diseminarea rezultatelor acestui proiect în 23 de limbi. Anvergura și magnitudinea sondajului LRE, având drept rezultat o uriașă bază de date privitoare la o sumă de limbi și politici lingvistice în limitele unor sectoare educaționale și dincolo de acestea, pot fi exprimate printr-o formulă care conține un total de 260 întrebări vizând un număr de 24 țări/regiuni, ceea ce se ridică la 6240 valori punctate și analizate (minus date parțiale doar în cazul Friziei).

Cum s-a menționat în introducerea la primul capitol al acestei publicații, scopul indicatorilor preliminari elaborați în cadrul proiectului LRE este să se constituie într-un instrument de sprijin prin intermediul căruia țările și regiunile se pot auto-evalua din perspectiva documentelor UE și CoE privind multilingvistismul și plurilingvistismul. Prin tot acest proces, dorim să ridicăm nivelul de conștientizare, atât la nivel public cât și la cel macro-politic, în rândul celor care elaborează politici lingvistice europene, naționale și regionale, precum și să-i motivăm în sensul acțiunii pe principalii actori dintr-o diversitate de sectoare, limbi și țări/regiuni. Sunt binevenite, prin urmare, atât sugestii în privința unor indicatori suplimentari, cât și reacții active la rezultatele puse la dispoziție de noi.

PARTEA 1

Crearea unor indicatori europeni de politică și practică lingvistică

Guus Extra și Kutlay Yağmur

Introducere

Această publicație se circumscrie proiectului *Language Rich Europe* (LRE), co-finanțat de Uniunea Europeană în cadrul Programului de învățare pe toată durata vieții și inițiat de către Consiliul Britanic, organizația internațională a Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord pentru oportunități educaționale și relații culturale. Proiectul este condus de Consiliul Britanic și supervizat de către un Comitet de Conducere alcătuit din reprezentanți ai Rețelei Europene a Institutelor Culturale Naționale și ai organizațiilor partenere.

Babylon, Centrul de Studii pentru Societatea Multiculturală de la Universitatea din Tilburg, a condus componenta de cercetare a proiectului, dezvoltând indicatori preliminari, bazați pe rezoluții, convenții și recomandări ale Uniunii Europene și Consiliului Europei, în vederea examinării politicilor și practicilor lingvistice într-un număr de 24 de țări și regiuni, elaborând și administrând chestionarul de cercetare în cadrul rețelei de parteneri, procesând și analizând datele, precum și redactând rezultatele trans-naționale ale colectării datelor. Partenerii noștri de cercetare în fiecare țară au completat datele strânse cu propriile analize ale rezultatelor, sprijinite cu exemple de bună practică și inițiative promițătoare.

Obiectivele generale ale proiectului LRE sunt:

- facilitarea schimbului de bune practici în promovarea dialogului intercultural și a incluziunii sociale prin intermediul predării/învățării limbilor
- promovarea cooperării europene în dezvoltarea unor politici și practici lingvistice la nivelul mai multor sectoare educaționale și în societate în general
- conștientizarea recomandărilor Uniunii Europene și Consiliului Europei cu privire la promovarea învățării limbilor și diversității lingvistice în Europa.

Scopul indicatorilor preliminari dezvoltați în cadrul proiectului este de a fi un instrument prin intermediul căruia țările și regiunile să se poată auto-evalua în raport cu documentele Uniunii Europene și Consiliului Europei referitoare la multilingvism și plurilingvism. Prin tot acest proces, vizăm creșterea conștientizării la nivel public și la nivel politic macro, în rândul creatorilor de politici lingvistice europeni, naționali și regionali, precum și motivarea spre acțiune a actorilor cheie dintr-o diversitate de sectoare, limbi și țări. Sunt binevenite sugestii de indicatori suplimentari, tot așa cum salutăm orice reacție activă la rezultatele obținute de noi. Sperăm că rezultatele prezentate aici vor avea ca urmare declanșarea unor studii de caz relevante și a unor cercetări aprofundate a politicilor și practicilor multilingve la nivel micro, care, la rândul-le, vor produce perspective și date complementare.

Există limitări clare referitor la ceea ce poate fi realizat într-un astfel de studiu. Aceste limitări vor fi discutate în Secțiunea 1.6 prin prisma chestiunilor legate de validitate. Totuși, credem că rezultatele prezentate de noi depășesc stadiul curent al cunoștințelor în privința politicilor și practicilor lingvistice în Europa din patru puncte de vedere:

- numărul mare al țărilor și regiunilor participante – 24
- spectrul varietăților lingvistice selectate în cadrul constelației limbilor din Europa – analizăm limbi străine, regionale sau ale minorităților, ale imigranților și limbi naționale, la ultimele cu accent special pe sprijinul oferit celor nou-sosiți;
- evantaiul larg al domeniilor lingvistice selectate, atât în sfera educației, cât și în afara ei, incluzând mediul de afaceri, serviciile și spațiile publice urbane și mass media
- publicarea și diseminarea rezultatelor acestui studiu în 23 de limbi.

Secțiunile 1.1 și 1.2 oferă informații generale despre actori europeni care promovează multilingvismul și plurilingvismul, ca și despre așa-numita formulă trilingvă. Secțiunile 1.3 și 1.4 se axează pe varietățile de limbă și domeniile lingvistice explorate în cadrul proiectului. Secțiunea 1.5 se ocupă de colectarea datelor și abordarea tri-municipală. Metodologia de cercetare utilizată în proiect este prezentată în secțiunea finală, 1.6.

1.1 Actori europeni implicați în promovarea multilingvismului și plurilingvismului

Diversitatea lingvistică este o proprietate cheie a identității Europei și atât instituțiile UE cu sediul la Bruxelles cât și Consiliul Europei de la Strasbourg au promovat activ învățarea limbilor și multilingvismul/plurilingvismul. Principalele agenții de politici lingvistice în cadrul acestor două instituții sunt *Unitatea pentru Politici de Multilingvism* din Directoratul-General pentru Educație și Cultură al UE și *Unitatea de Politică Lingvistică* a Directoratului pentru Educație din cadrul Consiliului Europei. Efortul acestor agenții se află în spatele importanțelor rezoluții, carti și convenții elaborate de organismele respective. Baetens Beardsmore (2008) oferă o utilă trecere în revistă a activităților din trecut ale UE și CoE privind promovarea limbilor.

Căutarea unor publicații pe tema multilingvismului pe www.europa.eu relevă existența într-un număr de limbi a unor documente cheie grupate în cinci categorii: documente de politici ale UE, broșuri informative, rapoarte, studii și anchete. Pe site-ul Consiliului Europei, www.coe.int/lang, există publicații privitoare la elaborarea politicilor, instrumente și standarde, limbile în educația școlară, migranți, ca și rapoarte de conferință și o selecție de studii.

Consiliul Europei face distincție între plurilingvism, definit ca o competență a unui vorbitor (capacitatea de a folosi mai mult de o limbă), și multilingvism, văzut ca prezență a mai multor limbi într-o zonă geografică dată. UE utilizează termenul de multilingvism pentru ambele (specificând, uneori, 'multilingvism al individului'). Ambele concepte (multilingvism/plurilingvism) sunt menționate pe tot parcursul raportului.

Uniunea Europeană (UE)

În cadrul Uniunii Europene, politica lingvistică este responsabilitatea fiecărui Stat Membru. Instituțiile UE au un rol de sprijin în acest domeniu, pe baza „principiului subsidiarității”. Rolul lor este să promoveze cooperarea între Statele Membre, cât și dimensiunea europeană a politicilor lingvistice naționale. La nivelul celor trei organisme constituente ale UE, *Consiliul Uniunii Europene*, *Comisia Europeană* și *Parlamentul European*, multilingvismul este de câțiva ani o zonă cheie de interes.

Politicile lingvistice ale UE vizează protecția diversității lingvistice și promovarea cunoașterii limbilor din rațiuni de identitate culturală și integrare socială, dar și datorită faptului că cetățenii multilingvi sunt mai bine plasați în a beneficia de oportunitățile educaționale, profesionale și economice oferite de o Europă integrată. Politica multilingvismului se ghidează după obiectivul - stabilit în 2002 de Consiliul UE de la Barcelona – îmbunătățirii nivelului de stăpânire a unor deprinderi de bază, în special prin predarea a cel puțin două limbi străine de la o vârstă foarte timpurie. Aceste considerente au fost construite pe baza lucrării din 1995, *White Paper on Teaching and Learning*, care susține că toată lumea ar trebui să învețe două limbi europene. În plus, documentul de la Barcelona solicită elaborarea unui indicator de competență lingvistică.

În 2003, Comisia Europeană (CE) s-a angajat să desfășoare 45 de noi acțiuni menite să încurajeze autoritățile naționale, regionale și locale în direcția unor eforturi pentru “o schimbare majoră de ritm în ceea ce privește promovarea învățării limbilor și diversitatea lingvistică.” Prima Comunicare asupra

Multilingvismului a CE, intitulată *O nouă strategie-cadru pentru multilingvism*, a fost adoptată în noiembrie 2005, venind în completarea planului de acțiune numit *Promovarea învățării limbilor și a diversității lingvistice*. Comunicarea CE (2005) stabilea trei componente de bază ale politicii UE pentru multilingvism:

1. Asigurarea accesului cetățenilor la legislație, proceduri și informații despre UE în propria lor limbă.
2. Sublinierea rolului major al limbilor și multilingvismului în economia europeană, precum și identificarea unor modalități de dezvoltare în continuare a acestuia.
3. Încurajarea tuturor cetățenilor de a învăța mai multe limbi pentru optimizarea înțelegerii reciproce și a comunicării.

Importanța multilingvismului pentru UE a fost întărită prin numirea la începutul lui 2007, în premieră, a unui Comisar, Leonard Orban, ca titular al portofoliului, cu toate că la remanierea din 2009 a cabinetului Barroso, multilingvismul a fost plasat în răspunderea Comisarului pentru Educație, Cultură, Multilingvism și Tineret. În mandatul Comisarului Orban, CE a elaborat în 2008 Comunicarea *Multilingvismul: un avantaj pentru Europa și un angajament comun*, care consacra politicile lingvistice drept element transversal ce contribuie la toate celelalte politici ale UE. Comunicarea explica ce trebuie făcut pentru a transforma diversitatea lingvistică într-un avantaj în favoarea solidarității și prosperității. Cele două obiective centrale ale politicii multilingvismului erau:

- conștientizarea valorii și oportunităților diversității lingvistice a UE și încurajarea îndepărtării barierelor din calea dialogului intercultural;
- crearea unor oportunități reale pentru toți cetățenii de a învăța să comunice, pe lângă limba maternă, în alte două limbi.

Statele Membre erau invitate să ofere, în cadrul sistemelor educaționale, o gamă mai largă de limbi și de modalități eficiente de învățare a acestora de la vârsta mică până la educația adultului, valorizând și dezvoltând pe mai departe deprinderi de limbă dobândite în afara cadrului educațional formal. Mai mult, CE își afirma determinarea de a utiliza strategic programe și inițiative relevante ale UE pentru a aduce multilingvismul ‘mai aproape de cetățean’.

Documentul de Lucru al Serviciilor Comisiei (2008), care însoțește Comunicarea CE sus-menționată, face o prezentare utilă a activităților UE în sprijinul multilingvismului.

Comunicarea CE (2008) a fost salutată și sprijinită prin rezoluții ale Consiliului UE (2008) și Parlamentului European (2009), cu accent pe învățarea pe toată durata vieții, competitivitate, mobilitate și angajabilitate. În 2011, CE a revenit cu un raport asupra progresului înregistrat din 2008, furnizând un inventar complet al acțiunilor UE în domeniu. Raportul anticipa *Cadrul strategic pentru cooperare europeană în domeniul educației și formării profesionale (ET_2020)*, în care învățarea limbilor este identificată ca prioritate, comunicarea în limbi străine fiind una din cele opt competențe cheie pentru creșterea calității și eficienței educației și formării profesionale. Printre deprinderile de bază sunt incluse și comunicarea în limba maternă, medierea și înțelegerea interculturală.

Raportul subliniază că deprinderile de limbă, prin faptul că sporesc angajabilitatea, sunt cruciale pentru inițiativa numită *Agenda pentru noi deprinderi și profesii*. Acestea constituie și o premisă a mobilității, așadar a implementării cu succes a noii și remarcabile inițiative numite *Tineretul în mișcare*. Într-o perspectivă mai largă, deprinderile de limbă au potențialul de a încuraja și facilita exercitarea dreptului cetățenilor UE la libera deplasare și stabilire pe teritoriul Statelor Membre și de a stimula exercitarea în plan trans-național de către cetățeni a unui spectru larg de drepturi ce le sunt conferite de legile UE.

Date statistice cheie cu privire la învățarea și predarea limbilor în UE sunt colectate în contextul sondajelor Eurydice și Eurobarometru. De o importanță majoră pentru Domeniile învățământului primar și secundar ale Chestionarului LRE sunt rapoartele Date cheie asupra predării limbilor în școală în Europa (Eurydice 2008, versiune actualizată a raportului din 2005) și Integrarea școlară a copiilor din medii de imigranți în Europa (Eurydice 2009), precum și două rapoarte Eurobarometru referitoare la competențele lingvistice ale cetățenilor europeni și atitudinea acestora față de limbi (Eurobarometrele 2001 și 2006). Raportul sus-menționat către CE, redactat de Strubell et al. (2007), conține, la rândul său, date cheie despre cifra înscrierilor la orele de limbi la nivelul învățământului primar, gimnazial și liceal din țările UE; în plus, raportul oferă o analiză trans-națională a rezultatelor și tendințelor, concluzionând cu o sumă de recomandări.

Chestiunile referitoare la numărul exact al celor care învață limbi și al examenelor școlare corespunzătoare, precum și tipurile de competențe lingvistice, pot fi abordate într-o versiune ulterioară a Chestionarului LRE. Vom explora posibilitățile de sinergie între colectarea datelor pentru proiectul LRE curent și Monitorul european al limbilor (ELM), respectiv Ancheta europeană privind competențele lingvistice (ESLC) - vezi website-urile celor două proiecte pentru situația la zi. În proiectul MEL, accentul este pe limbile de stat oficiale; există o secțiune specială despre instruirea în și folosirea limbilor de stat oficiale vs. limba engleză la nivel universitar. În proiectul ESLC, accentul inițial este pe competența elevilor în limbile engleză, franceză, germană, italiană și spaniolă ca prima și a doua limbă străină în ultimul an de gimnaziu sau în al doilea an de liceu, funcție de contextul educațional specific. Primul raport ESLC, făcut public recent de către CE (2012), conține date referitoare la aproape 54.000 de elevi înscriși în 14 țări participante. Teste independente de curriculum au fost elaborate, standardizate și aplicate în vederea evaluării competențelor de lectură, ascultare și scriere pentru fiecare din cele cinci limbi menționate, în concordanță cu nivelurile din CEFR. Rezultatele ESLC arată, pe ansamblu, un nivel scăzut de competență, atât la prima cât și la a doua limbă străină testată. Mai mult, rezultatele variază semnificativ în funcție de țară, limbile selectate și competențele lingvistice cuantificate.

În privința susținerii multilingvisticii, principalul program de finanțare al CE pe perioada 2007-2013 este *Programul de învățare pe toată durata vieții* (LLP), care aduce sub aceeași umbrelă diferitele inițiative europene din domeniul educației și formării, cu un buget de aproape șapte miliarde de euro pe o perioadă de șapte ani. Ca succesor al programului Socrates, desfășurat între 1994-2006, LLP constă din patru sub-programe, fiecare adresându-se unui sector educațional specific: *Comenius* (școli), *Erasmus* (învățământ superior), *Leonardo da Vinci* (educație și formare profesională și tehnică) și *Grundtvig* (educația adultului). Un program transversal completează aceste patru sub-programe, incluzând o așa-numită *Key Activity* (KA) pentru limbi. În sfârșit, programul *Jean Monnet* stimulează predarea, reflecția și dezbaterile pe tema procesului de integrare europeană în instituțiile de învățământ superior din întreaga lume.

Unul din obiectivele specifice ale LLP este promovarea învățării limbilor și a diversității lingvistice. În vederea obținerii unei co-finanțări europene în cadrul diferitelor părți ale Programului, se pot depune aplicații pentru proiecte pe limbi, rețele, ca și pentru alte activități care au tangență cu limbile (de pildă, mobilități ale elevilor/ studenților, profesorilor și lucrătorilor). Toate limbile – oficiale, naționale, regionale, ale minorităților și migranților – sunt eligibile în cadrul acestui Program. Programul *Language Rich Europe* este co-finanțat în cadrul Programului KA2 (Rețele).

Consiliul Europei (CoE)

Fondat la 5 mai 1949, Consiliul Europei este o organizație inter-guvernamentală cu 47 State Membre, incluzând cele 27 State Membre ale UE.

Misiunea Consiliului Europei este promovarea drepturilor omului, a democrației parlamentare și a supremației legii. Aceste valori fundamentale stau la baza tuturor acțiunilor sale, inclusiv a politicii sale lingvistice care se axează pe trei dimensiuni distincte, dar complementare, ale activității Organizației: *convenții, recomandări și instrumente tehnice*.

Convenția Culturală Europeană încurajează statele să sprijine studiul limbilor, istoriei și civilizației celorlalte state. *Carta Socială Europeană* asigură dreptul lucrătorilor migranți și al familiilor acestora de a învăța limba/-ile statului-gazdă, sprijinind și predarea limbii materne a lucrătorului migrant copiilor acestuia.

Două *convenții* ale Consiliului Europei se ocupă direct de standardele europene de promovare și protecție a diversității lingvistice și a drepturilor lingvistice - *Carta Europeană pentru Limbi Regionale ori ale Minorităților*, respectiv *Convenția-cadru pentru Protecția Minorităților Naționale*. Carta este un instrument cultural menit să protejeze și să promoveze limbile regionale sau ale minorităților văzute ca un aspect aflat în dificultate al patrimoniului cultural european. Aceasta prevede măsuri specifice de sprijinire a utilizării acestei categorii de limbi în domeniul educației și al mass-media, ca și pentru a permite folosirea lor în context juridic și administrativ, în viața economică și socială și în activități culturale. Convenția-cadru specifică condițiile necesare pentru ca persoanele aparținând minorităților naționale să-și mențină și să-și dezvolte cultura proprie și să-și păstreze elementele esențiale ale identității lor, adică religia, limba, tradițiile și moștenirea culturală.

Statele care au ratificat aceste *convenții* sunt monitorizate cu privire la modul de îndeplinire a angajamentelor pe care și le-au asumat.

- *Recomandările* Consiliului Europei constituie declarații importante adresate autorităților naționale privitor la principiile directoare și măsurile de implementare asociate, neavând, însă, obligativitate din punct de vedere legal. Următoarele sunt printre cele mai relevante în ceea ce privește scopurile proiectului:
- *Recomandarea nr.R (98) 6 a Comitetului Miniștrilor privitor la limbile moderne* (Consiliul Europei, 1998) desemnează clar comunicarea interculturală și plurilingvismul drept obiective cheie de politică și propune măsuri concrete pentru fiecare sector educațional și pentru formarea inițială și continuă a profesorilor. Apendix-ul acestei recomandări specifică în detaliu, pentru fiecare sector educațional, modalitățile prin care plurilingvismul poate fi consacrat ca obiectiv dominant în cadrul unui concept coerent de educație lingvistică în toate statele membre ale Consiliului Europei;
- *Recomandarea 1383 (1998) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind diversificarea lingvistică* afirmă că 'diversitatea lingvistică a Europei este un bun cultural de preț care trebuie păstrat și protejat' și că 'ar trebui să existe, prin urmare, o mai mare varietate în ceea ce privește predarea limbilor moderne în statele membre ale Consiliului Europei; aceasta ar trebui să aibă drept rezultat învățarea nu doar a englezei, ci și a altor limbi europene și nu numai, în paralel cu stăpânirea propriei limbi naționale și, unde este cazul, a limbii regionale';
- *Recomandarea 1539 (2001) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind Anul European al Limbilor* cere Statelor Membre să 'păstreze și să dezvolte pe mai departe inițiativele de politici lingvistice ale Consiliului Europei pentru promovarea plurilingvismului, diversității culturale și înțelegerii între popoare și națiuni' și să 'încurajeze toți europenii în direcția dobândirii unei anumite capacități de a comunica în mai multe limbi, de exemplu prin promovarea unor abordări noi, diversificate, adaptate cerințelor individuale ...';
- *Recomandarea Rec (2005)3 a Comitetului Miniștrilor privind predarea limbilor de vecinătate în regiunile de graniță* îndeamnă guvernele Statelor Membre să 'aplice principiile educației plurilingve, în special prin crearea condițiilor prin care instituțiile de educație, la toate nivelurile, din regiunile de graniță să poată proteja, sau dacă este cazul, introduce predarea și folosirea limbilor țărilor vecine, alături de predarea culturilor respectivelor țări, aceasta aflându-se în strânsă legătură cu predarea limbilor';
- *Recomandarea 1740 (2006) a Adunării Parlamentare privind locul limbii materne în cadrul educației școlare* încurajează tinerii europeni să învețe propria limbă maternă (ori limba principală) atunci când aceasta nu este limbă oficială a țării, arătând, totodată, că au datoria de a învăța o limbă oficială a țării ai cărei cetățeni sunt;

- *Recomandarea nr.R (2008) 7 a Comitetului Miniștrilor privind utilizarea CEFR și promovarea plurilingvismului* enumeră principiile generale și măsurile care trebuie implementate de către autoritățile responsabile de educația lingvistică la nivel național, regional și local, precum și măsurile specifice privind elaborarea politicilor, dezvoltarea curriculum-ului și a manualelor, formarea profesorilor și evaluarea.

Ceea ce poate fi descris drept *instrumente 'tehnice'* în domeniul educației lingvistice sunt, în general, instrumente de referință, fără caracter normativ, pe care decidenții în domeniul politicilor și practicienii le pot consulta și adapta pe potrivă contextului educațional specific și nevoilor lor. Aceste instrumente includ larg-uzitatul *Cadru European Comun de Referință pentru Limbi* (CEFR), *Portofoliul European al Limbilor* (ELP), ghiduri de politici și o diversitate de alte instrumente practice create prin programele Unității de Politică Lingvistică de la Strasbourg și ale Centrului European de Limbi Moderne de la Graz.

Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi (2001) a fost creat pentru promovarea educației plurilingve și pentru a fi adaptat unor contexte de utilizare specifice. CEFR oferă o bază comună pentru dezvoltarea și compararea curriculumelor pentru limba a doua/limbi străine, manualelor, cursurilor și examenelor dintr-o perspectivă dinamică, plurilingvă, a învățării pe tot parcursul vieții. Elaborat printr-un proces de cercetare științifică și largă consultare, CEFR constituie un instrument practic pentru stabilirea unor scopuri clare care trebuie atinse în etape succesive ale învățării și pentru evaluarea rezultatelor într-o manieră comparabilă pe plan internațional. Acesta furnizează o bază pentru recunoașterea reciprocă a calificărilor lingvistice, facilitând astfel mobilitatea educațională și ocupațională. El este folosit tot mai mult pentru reforma curriculumelor naționale și de către consorțiile internaționale pentru alinierea certificatelor lingvistice, în Europa și nu numai, fiind disponibile versiuni în peste 35 de limbi.

Portofoliul European al Limbilor (2001) este un document personal în care cei care studiază sau au studiat o limbă - la școală ori în afara ei - își pot consemna experiențele de învățare a limbii și cele culturale și pot reflecta asupra lor. Portofoliul este proprietatea fiecărei persoane. În el, orice tip de competență este luată în considerare, indiferent de nivel sau dacă a fost dobândită în cadrul ori în afara educației formale. Portofoliul este aliniat la *Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi*.

Ghidul pentru dezvoltarea politicilor educaționale în domeniul limbilor în Europa (2007) este un instrument analitic care poate servi ca document de referință pentru formularea sau reorganizarea politicilor privitoare la predarea limbilor în vederea promovării multilingvismului și a diversificării de o manieră planificată, astfel încât deciziile să fie coerent articulate. Ghidul consideră plurilingvismul drept o competență unică care acoperă, potențial, mai multe limbi, de regulă cu niveluri variate de performanță, o competență de comunicare la care contribuie toate cunoștințele și experiența legate de limbi și în cadrul căreia limbile inter-relaționează și interacționează.¹

Documentele de politici de mai sus au fost elaborate de către Divizia de Politică Lingvistică (actualmente Unitatea de Politică Lingvistică) care a lansat recent o *Platformă de resurse și referințe pentru educație plurilingvă și interculturală* (www.coe.int/lang). Acest site lărgeste anvergura dezbaterii dincolo de sfera limbilor străine moderne, incluzând limbile clasice, limbile migranților și, fapt semnificativ, limbile de instruire. Această se referă la limbi precum germana în Germania, suedeza în Suedia etc. - predate ca discipline de studiu și utilizate ca mediu de instruire pentru alte discipline școlare (luând în considerare rolul cheie al limbii în formarea cunoașterii la toate disciplinele). *Platforma* constituie o resursă deschisă și dinamică, cu un sistem de definiții, puncte de referință, descrieri și descriptori, studii și exemple de bună practică pe care statele membre sunt invitate să o consulte și să o utilizeze în sprijinul politicii lor de promovare a unor șanse egale de acces la o educație de calitate, potrivit nevoilor, resurselor și culturii educaționale.

Platforma este însoțită de *Ghidul pentru elaborarea și implementarea curriculum-ului de educație plurilingvă și interculturală*, care este în prezent pilotat în diferite sectoare ale educației formale. Ghidul este menit să faciliteze o mai bună implementare a valorilor și principiilor educației plurilingve și interculturale în predarea tuturor limbilor - străine, regionale ori ale minorităților, limbi clasice și limbi de instruire. Acesta oferă o imagine de ansamblu a problemelor și principiilor referitoare la proiectarea și/sau perfecționarea curriculum-ului, ca și a abordărilor pedagogice și didactice care deschid drumul spre realizarea deplină a obiectivului general al educației plurilingve și interculturale.

În activitatea Consiliului Europei, competența plurilingvă și interculturală este capacitatea de a utiliza un repertoriu amplu de resurse lingvistice și culturale pentru satisfacerea nevoilor de comunicare sau pentru a interacționa cu persoane din alte medii și contexte, totodată îmbogățindu-l în cadrul acestui proces. Educația plurilingvă și interculturală ia în considerare repertoriul limbilor, precum și culturile asociate acestora, pe care și le-au însușit indivizii, cu recunoaștere formală în cadrul curriculum-ului școlar sau nu - limbi de instruire (ca disciplină ori mediu de instruire), limbi regionale/ale minorităților, limbi străine moderne și clasice, limbi ale imigranților. Consiliul Europei încurajează o abordare holistică care dezvoltă o sinergie sporită între limbi, o mai bună coordonare între profesori, precum și exploatarea competențelor transversale ale indivizilor.

Activitatea CoE în domeniul educației lingvistice este coordonată de către *Unitatea de Politică Lingvistică* (LPU) de la Strasbourg și de *Centrul European de Limbi Moderne* (ECML) de la Graz.

LPU desfășoară programe de cooperare inter-guvernamentală sub egida programului Comitetului de Conducere pentru Politici și Practici Educaționale (CDPPE).

LPU desfășoară o activitate de pionierat în domeniul educației lingvistice încă din 1957, activând ca un catalist al inovației și oferind, totodată, un forum pan-european unic prin intermediul căruia pot fi abordate prioritățile tuturor Statelor Membre în materie de politici. Rezultatele programelor LPU au condus la un număr de recomandări și rezoluții ale Comitetului Miniștrilor și ale Adunării Parlamentare ale CoE care furnizează susținere politică pentru instrumentele și inițiativele sale privitor la politici. Ca o continuare, LPU a organizat, împreună cu Comisia Europeană, *Anul European al Limbilor 2001*, ale cărui scopuri continuă să fie promovate în cadrul *Zilei Europene a Limbilor* (www.coe.int/edl), care se desfășoară anual.

LPU oferă Statelor Membre asistență de specialitate pentru revizuirea politicilor de educație lingvistică, ocupându-se și de elaborarea politicilor educaționale pentru minorități. Activitatea sa recentă se referă în special la limbile de instruire (inclusiv nevoile elevilor/studentilor dezavantajați) în contextul mai amplu al educației plurilingve și interculturale, precum și la politicile lingvistice legate de integrarea migranților adulți.

Programele Unității de Politică Lingvistică sunt completate de cele ale Centrului European de Limbi Moderne (ECML), înființat în 1994 la Graz (Austria) ca rezultat al Acordului Parțial Lărgit al Consiliului Europei. 31 de state subscriu în prezent la Acordul Parțial¹.

Misiunea ECML constă în promovarea unor abordări inovatoare și diseminarea bunelor practici în domeniul învățării și predării limbilor. Centrul desfășoară programe de proiecte pe termen mediu, de patru ani, organizate în cooperare cu experți europeni în domeniul educației lingvistice. Din lucrul pe proiecte rezultă kit-uri de formare 'hands-on', direcții orientative și site-uri interactive, cum ar fi *Portofoliul european pentru viitorii profesori de limbi* (EPOSTL), tradus în 13 limbi și preluat în multe programe de formare a profesorilor în Europa (<http://epostl.ecml.at>) și *Cadrul de referință pentru abordări pluraliste ale limbilor și culturilor* (CARAP) care arată cum poate fi sprijinită dezvoltarea competențelor plurilingve și interculturale în contextul școlii (<http://carap.ecml.at>). O serie de instrumente dezvoltate la ECML se referă la utilizarea practică a Cadrului European Comun de Referință (CEFR) și a Portofoliului European al Limbilor (ELP), venind în întâmpinarea nevoilor celor care lucrează în domeniul limbilor în contexte multilingve. Toate publicațiile ECML sunt disponibile gratis prin intermediul site-ului Centrului (www.ecml.at).

În elaborarea chestionarului LRE ne-am inspirat din principalele rezoluții, convenții, recomandări și comunicări ale UE și CoE care au contribuit la dezvoltarea politicilor și practicilor pentru multi/plurilingvism. Tabelul 1 oferă o imagine de ansamblu a documentelor consultate. Un rezumat al punctelor principale și chestionarul ca atare pot fi găsite pe site-ul LRE. A se observa diferența între Consiliul UE și Consiliul Europei.

¹ Albania, Andorra, Armenia, Austria, Bosnia & Herțegovina, Bulgaria, Croația, Cipru, Republica Cehă, Elveția, Estonia, Finlanda, Franța, FYROM, Germania, Islanda, Irlanda, Letonia, Liechtenstein, Lituania, Luxemburg, Malta, Muntenegru, Olanda, Norvegia, Polonia, România, Republica Slovacă, Slovenia, Spania, Suedia.

Tabelul 1. Lista documentelor UE și CoE utilizate în elaborarea Chestionarului LRE

Documente ale Uniunii Europene	Documente ale Consiliului Europei
Rezoluții/Concluzii ale Consiliului <ul style="list-style-type: none"> - Decizia Parlamentului și Consiliului European privind Anul European al Limbilor 2001 (2000) - Concluziile Președinției Consiliului European de la Barcelona (2002) - Concluzii asupra multilingvistului (mai 2008) - Rezoluția cu privire la strategia europeană asupra multilingvistului (noiembrie 2008) - Concluzii asupra cadrului strategic pentru cooperare europeană în domeniul educației și formării ET 2020 (2009) - Concluzii cu privire la competențele de limbă și creșterea mobilității(2011) 	Convenții <ul style="list-style-type: none"> - Convenția Culturală Europeană (1954) - Carta Europeană pentru Limbi Regionale ori ale Minorităților (ECRML) (1992) - Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale (1995)
Rezoluții ale Parlamentului European <ul style="list-style-type: none"> - Rezoluție privind promovarea diversității lingvistice și învățării limbilor (2001) - Rezoluție privind limbile regionale și limbile mai puțin utilizate din Europa (2003) - Rezoluție privind Multilingvistul: un avantaj pentru Europa și un angajament comun (2009) 	Recomandări ale Comitetului Miniștrilor <ul style="list-style-type: none"> - Recomandarea N° R (82) 18 privind limbile moderne (1982) - Recomandarea N° R (98) 6 privind limbile moderne (1998) - Recomandarea CM/Rec (2008) 7 privind utilizarea CEFR și promovarea plurilingvistului
Comunicări ale Comisiei Europene <ul style="list-style-type: none"> - Comunicarea 2005: O nouă strategie-cadru pentru multilingvist - Comunicarea 2008: Multilingvistul: un avantaj pentru Europa și un angajament comun - Carte verde 2008: Migrație și mobilitate: Provocările și oportunitățile sistemelor educaționale din UE 	Recomandări ale Adunării Parlamentare <ul style="list-style-type: none"> - Recomandarea 1383 (1998) privind diversificarea lingvistică - Recomandarea 1539 (2001) privind Anul European al Limbilor 2001 - Recomandarea 1598 (2003) privind protecția limbajelor mimico-gestuale în statele membre ale CoE - Recomandarea 1740 (2006) privind statutul limbii materne în educația școlară
Rapoarte externe <ul style="list-style-type: none"> - Raportul final al Grupului de Lucru la Nivel Înalt privind Multilingvistul (2007) - Limbile și mediul de afaceri: companiile prosperă cu ajutorul limbilor, Forum de afaceri privind multilingvistul (2008) 	Rapoarte externe <ul style="list-style-type: none"> - De la diversitate lingvistică la educație plurilingvă: Ghid pentru dezvoltarea politicilor de educație lingvistică în Europa: <i>Beacco și Byram</i> (2007) - Ghid pentru dezvoltarea și implementarea curriculei de educație plurilingvă și interculturală, <i>Beacco et al.</i> (2010)
	Unelte pentru predare și învățare <ul style="list-style-type: none"> - Cadrul Comun European de Referință pentru Limbi (CEFR) (2001) - Portofoliul de Limbă Europeană (ELP) (2001) - Cadrul de referință pentru o abordare pluralistică a limbilor și culturilor (FREPA) (2012): http://carap.ecml.at - Portofoliul European pentru viitorii profesori de limbi (2007); http://epostl2.ecml.at

1.2 Formula trilingvă și plurilingvismul

Promovarea multilingvismului într-o formulă trilingvă n-a fost susținută doar de UE. UNESCO a adoptat în 1999 termenul de 'educație multilingvă' (*Rezoluția Conferinței Generale 12*) cu referire la utilizarea a cel puțin trei limbi în educație, adică limba maternă, o limbă regională ori națională și o limbă internațională. Încă din anii 1950, guvernul Indiei realiza un proiect de politică educațională multilingvă, care includea instruirea în limba maternă, în limba regională (ori a statului respectiv), în hindi ca limbă comună de comunicare și într-una din limbile clasice, sanscrită, pali, arabă ori persană. Revizuită în 1961, propunerea a fost numită "formula celor trei limbi" (TLF), incluzând instruire în limba regională, în hindi - acolo unde nu era vorbită deja - sau într-o altă limbă indiană în zonele unde se vorbea hindi, precum și în engleză ori altă limbă europeană.

În așa-numita *Cartă Albă*, CE (1995) a optat pentru trilingvism ca obiectiv strategic pentru toți cetățenii UE. În afara 'limbii materne', fiecare cetățean trebuie să învețe cel puțin două 'limbi comunitare'. Acest obiectiv strategic a fost preluat de Rezoluția Consiliului UE de la Barcelona (2002). La acel moment, conceptul de 'limbă maternă' era utilizat cu trimitere la limbile oficiale ale Statelor Membre, ignorând faptul că pentru mulți locuitori ai Europei 'limba maternă' și 'limba oficială de stat' nu coincid (Extra și Gorter 2008: 44). În același timp, conceptul de 'limbi comunitare' era folosit cu referire la limbile oficiale ale altor două State Membre ale UE. În documente ulterioare ale CE se făcea trimitere la o limbă străină de prestigiu internațional (engleza nefiind în mod deliberat identificată ca atare) și la o așa-numită 'limbă de vecinătate'. Acest ultim concept se referea la țările vecine, nu la limba vecinilor din viața de zi cu zi. Mai recent, viziunea CE în acest domeniu s-a extins, și paragraful 4.1 din Comunicarea CE din 2008 este intitulat 'Valorizând toate limbile':

În contextul actual al mobilității și migrației în creștere, stăpânirea limbii/-ilor naționale are un rol fundamental pentru reușita integrării și participării active în societate. Prin urmare, vorbitorii ne-nativi trebuie să includă limba țării-gază în combinația 'una-plus-două' (limbi).

Există și alte resurse lingvistice ne-exploatate în societatea de azi: ar trebui mai bine valorificate diferite limbi materne precum și o serie de alte limbi vorbite acasă și în mediul local ori de vecinătate. De pildă, copiii cu diferite limbi materne – din UE ori din țări – pun școala în situația de a preda limba de instruire ca a doua limbă, existența lor fiind totodată un element motivant pentru colegi în sensul învățării diferitor limbi și deschiderii spre alte culturi.

În scopul întăririi legăturilor între comunități, Grupul Intelectualilor pentru Dialog Intercultural (2008), grup consultativ al Comisiei, a elaborat conceptul de "limbă personală de adopție", asupra căruia mai trebuie încă reflectat.

Deși nu specifică explicit numărul de limbi ce trebuie învățate, Consiliul Europei are un rol de avangardă în promovarea învățării limbilor și dezvoltarea plurilingvismului de la o vârstă timpurie, subliniind în mod repetat necesitatea valorizării tuturor limbilor. O interesantă perspectivă suplimentară a fost introdusă prin ideea de competențe variabile și parțiale.

Pornind de la Rezoluția din 1969 cu privire la un program intensificat de predare a limbilor moderne în Europa și de la Recomandarea 814 (1977), Consiliul Europei a elaborat Recomandarea 1982 - 82 (18), care cerea Statelor Membre să facă tot posibilul pentru a asigura întregii populații accesul la mijloace eficiente de cunoaștere a limbilor altor state membre (sau ale altor comunități din propria țară) și să încurajeze predarea a cel puțin unei limbi europene alta decât limba națională, sau a limbii vehiculare din zona respectivă, în rândul elevilor începând de la vârsta de zece ani ori de la intrarea în gimnaziu. Recomandarea mai cerea statelor să creeze condiții pentru învățarea unei "game de limbi cât mai largi posibile." În aceeași recomandare, CoE lua în considerare și necesitățile migranților, solicitând condiții adecvate pentru aceștia:

stăpânirea limbii comunității gazdă într-o măsură care să le permită un rol activ în viața profesională, politică și socială a comunității respective și, în special, facilitarea dobândirii de către copiii migranților a unei educații adecvate, pregătindu-i pentru tranziția de la școală către piața muncii în vederea dezvoltării limbilor materne, atât ca instrumente educaționale și culturale, cât și pentru menținerea și îmbunătățirea legăturilor cu cultura de origine.

În următoarea recomandare-cheie a Comitetului Miniștrilor, 98(6), CoE solicita cetățenilor europeni dobândirea unui grad de capacitate comunicativă într-un număr de limbi și cerea Statelor Membre realizarea acestui lucru prin diversificarea ofertei limbilor și fixarea unor obiective adecvate pentru fiecare limbă, incluzând cursuri modulare și cursuri ce vizează crearea de competențe parțiale.

Cea mai recentă recomandare CoE este CM/Rec (2008) 7E către Statele Membre asupra folosirii Cadrelor Comune Europene de Referință pentru Limbi (CEFR) și promovarea plurilingvismului

Cullen *et al.* (2008) trec în revistă și analizează detaliat politicile UE în domeniul multilingvismului. Cullen arată că mai există rețineri și rezistență la ideea învățării unei alte limbi, cu excepția limbii engleze. Această afirmație este susținută de datele Eurostat 2009 care arată o creștere a numărului celor care învață limba engleză dar nu și a altor limbi. Doar unul din cinci europeni, spune Cullen, poate fi descris ca învățând activ o altă limbă, iar deprinderile de limbă sunt inegal distribuite din punct de vedere geografic și cultural. Majoritatea activităților vizând promovarea multilingvismului se desfășoară în sectorul educației formale, cu precădere în învățământul secundar. Cullen *et al.* (2008: iii-iv) ajung la următoarele concluzii privind contextul politic și al politicilor pentru promovarea multilingvismului în UE:

- Uneori, multilingvismul și diversitatea lingvistică par a se afla pe agende antagonice. Politica de învățare a limbilor tinde să fie influențată de priorități 'stringente', cum ar fi competitivitatea economică și mobilitatea pieței de muncă, în timp ce politicile de diversitate lingvistică sunt influențate de teme cu 'vizibilitate' redusă, cum ar fi incluziunea și drepturile omului. În privința acțiunilor concrete, politica multilingvismului este mai bine ierarhizată decât cea a diversității lingvistice.

- Acțiunea Parlamentului European reflectă un efort sistematic și constant de protejare a limbilor minorităților și sprijinire a diversității lingvistice. Încă de la finele anilor 1970, Parlamentul European a elaborat o serie de comunicări și rezoluții care cer Comisiei să promoveze utilizarea limbilor minorităților, în paralel cu revizuirea legislației comunitare ori a practicilor discriminatorii din acest domeniu. Totuși, faptul că niciuna din aceste inițiative nu este obligatorie pentru Statele Membre constituie o problemă majoră.

Atitudinile cetățenilor UE în privința multilingvismului/plurilingvismului

Unul din Barometrele Europene periodice ale CE, Barometrul Special 243 (2006), redă percepția opiniei publice asupra unor chestiuni legate de multilingvism. Este analizată susținerea de care se bucură câteva din principiile care stau la baza politicii multilingve a Comisiei, împreună cu percepția respondenților asupra situației din țara ori regiunea lor, precum și susținerea pentru politicile multilingve la nivel național. Respondenților li s-au prezentat cinci aserțiuni care ilustrează o serie de principii cheie ale politicilor de promovare a multilingvismului în Europa. Toate aserțiunile beneficiază de susținerea majorității europenilor, însă în proporții diferite, așa cum arată Tabelul 2.

Tabelul 2. Atitudinile față de multilingvism în Europa (Sursa: Barometrul Special 243: 53, Comisia Europeană 2006)

Aserțiuni	În general sunt de acord	În general nu sunt de acord	Nu știu
1. Toți cetățenii trebuie să poată vorbi încă o limbă.	84%	12%	4%
2. Toate limbile vorbite în UE trebuie tratate egal.	72%	21%	7%
3. Toți cetățenii UE trebuie să poată vorbi o limbă comună.	70%	25%	5%
4. Instituțiile europene trebuie să adopte o singură limbă în comunicarea cu cetățenii europeni.	55%	40%	5%
5. Toți cetățenii UE trebuie să poată vorbi încă două limbi.	50%	44%	6%

Rezultatele sondajului arată că marea majoritate a cetățenilor UE consideră că este posibilă învățarea unei limbi adiționale, însă doar 50% dintre ei cred că două limbi ar fi un obiectiv realist. Există un puternic curent în favoarea tratamentului egal pentru toate limbile, la fel de puternică fiind și opinia potrivit căreia trebuie să putem vorbi cu toții o limbă comună. Părerile sunt împărțite în privința adoptării de către instituțiile UE a unei singure limbi în comunicarea cu cetățenii.

Proiectul LRE oferă date interesante despre gradul în care principiile de la Barcelona sunt puse în practică în cadrul sistemelor educaționale din țările și regiunile recenzate, furnizând, de asemenea, date despre felul în care toate limbile – naționale, străine, ale imigranților, regionale sau ale minorităților – sunt valorificate în școală și în afara ei.

1.3 Varietățile lingvistice explorate în cadrul proiectului

Scopul Proiectului LRE este de a reflecta bogăția limbilor din societatea europeană și măsura în care toate aceste limbi sunt încorporate în politicile și practicile multilingvismului. Provocarea a constat în diferențierea tipurilor de limbi și clasificarea lor corespunzătoare.

În Comunicarea din 2008, CE se referă la numeroasele limbi 'naționale, regionale, ale minorităților și ale migranților' vorbite în Europa, care 'adaugă încă o fațetă fondului nostru comun' și la 'limbi străine', în accepțiunea de limbi europene și non-europene de circulație mondială.

Este larg recunoscută importanța învățării solide a limbii naționale pentru buna funcționare în cadrul societății și accesul deplin la educație. Învățarea limbilor străine este un fenomen uzual în Europa. Tipurile de limbi care au beneficiat de mai puțină atenție sunt limbile regionale/ale minorităților și cele ale imigranților, însă importanța acestora în toate Statele Membre ale UE a fost recunoscută și susținută atât de CoE, cât și de UE, care au subliniat faptul că ambele tipuri de limbi trebuie sprijinite ca instrumente relevante de comunicare intra-grup, făcând parte din identitatea personală, culturală și socială a multor cetățeni ai UE.

În Recomandarea 98(6), CoE solicitase deja Statelor Membre luarea în considerare a prevederilor Cartei Europene pentru Limbi Regionale ori ale Minorităților și Convenției-cadru pentru Protecția Minorităților Naționale ca indicatori ai unor parametri dezirabili pentru politicile referitoare la limbile sau culturile regionale ori ale minorităților. Se solicitase, de asemenea, respect egal pentru toate limbile și 'continuarea promovării [de către state] bilingvismului în zonele ori cartierele de imigranți și sprijinirea imigranților pentru a învăța limba zonei unde locuiesc.'

Raportul Final al Grupului la Nivel Înalt pentru Multilingvism (2007) mai menționează necesitatea folosirii potențialului imigranților ca sursă de cunoștințe de limbă și ca oportunitate prin care firmele pot profita de cunoștințele culturale și lingvistice ale acestora în vederea accesării pieței din țările lor de origine.

Nu de puține ori, migranții sunt vazuți exclusiv ca o problemă – copii de migranți care nu fac față la școală sau migranți adulți cu un nivel minim de cunoaștere a limbii țării-gazdă. Ceea ce se uită este faptul că migranții constituie o resursă de valoare. Prin valorificarea limbilor migranților aflați în mijlocul nostru le sporim acestora motivația de a învăța limba țării-gazdă și – de ce nu? – alte limbi, ajutându-i să devină mediatori competenți între diferite culturi.

Foarte adesea, tinerii migranți de generația a doua sau a treia posedă deprinderi verbale/de ascultare bine dezvoltate în limbile comunității sau culturii lor, neputând însă citi ori scrie în aceste limbi. Mulți dintre ei sunt puternic motivați pentru a deveni funcționali în aceste limbi. Școlile, instituțiile de învățământ superior și cele de educația adulților trebuie să se preocupe de a oferi oportunități speciale de învățare pentru aceste grupuri țintă. Ar fi și o investiție solidă deoarece acești oameni pot ajuta la stabilirea unor contacte economice în țările de origine, putând de asemenea fi implicați activ în dialogul intercultural și în programe de integrare pentru imigranții recent sosiți.

În acest context, grupurile de limbi (vezi Extra și Gorter 2008:3-60) analizate prin chestionarul LRE sunt: limba națională, limbile regionale/ ale minorităților și limbile imigranților. Suntem pe deplin conștienți de conotațiile în diferite țări europene pe care le au referințele la locuitorii-rezidenți (și la limbile acestora) proveniți din afara țării (vezi Extra și Gorter 2008:10 pentru definițiile termenilor specifici).

Prin urmare, în contextul proiectului LRE vom explora și utiliza tipurile de limbi sus-menționate, cu următoarele definiții (vezi și Glosarul din Apendix, Partea I):

- *Limbi naționale*: Limbi oficiale ale statului-națiune.
- *Limbi străine*: Limbi care nu se învață și nu se utilizează acasă, ci sunt învățate și predate în școală sau utilizate ca limbi de comunicare în sectoare non-educăționale.
- *Limbi regionale sau ale minorităților*: Limbi care sunt în mod tradițional utilizate pe un anumit teritoriu al unui stat de cãtre cetățeni ai aceluia stat care formează un grup restrâns numeric în comparație cu restul populației statului.
- *Limbi ale imigranților*: Limbi vorbite de imigranți și descendenții acestora în țara de rezidență care își au originea într-un număr mare de (foste) țări-sursă.

Pentru perspective similare ne reãferim la McPake and Tinsley (2007). În acest context, recunoaștem includerea deliberată a limbilor imigranților ca parte din repertoriul European al limbilor, în timp ce, în această primă etapă de colectare a datelor, limbajul mimico-gestual este doar puțin menționat. În societățile vestice în care fenomenul migrației este semnificativ, sau în cadrul limbilor minorităților din interiorul unui stat național unitar, există persoane cu deficiențe de auz care sunt de fapt, minorități în cadrul altor minorități. Având în vedere preponderența mediului de comunicare oral, majoritatea acestor persoane au fost izolate nu numai de cultura majorității, dar și de cultura lor de origine, ca o formă de dublă opresiune (Schermer 2011). Există o diferență importantă între comunitățile celor cu deficiențe de auz și alte minorități lingvistice. Limbajul mimico-gestual se transmite doar într-o măsură limitată de la o generație la alta. Motivul principal este că mai mult de 95% dintre persoanele surde au părinți fără deficiențe de auz, pentru care limbajul mimico-gestual nu este limba maternă. Majoritatea persoanelor surde au învățat acest limbaj de la alți membri ai comunității celor cu deficiențe de auz, din afara familiei, și/sau părinți care au dobândit limbajul mimico-gestual ca a doua limbă.

Parlamentul european a aprobat în mod unanim o rezoluție asupra Limbajelor Mimico-gestuale în 17 iunie, 1988. Rezoluția cerea din partea Statelor Membre recunoașterea limbajelor mimico-gestuale naționale drept limbi oficiale ale șurzilor. Până acum această rezoluție a avut un efect limitat. În 2003, limbajele mimico-gestuale au fost recunoscute de către Consiliul European drept limbi ale minorităților în Carta Europeană pentru Limbile Regionale sau ale Minorităților. În prima etapă a colectării de date, facem referire la limbajul/le mimico-gestual/e în domeniile Limbile în documente și baze de date oficiale și Limbile în mass-media audiovizuală și presă ale chestionarului.

Distincția de mai sus între limbi 'regionale/ale minorităților și limbi' ale 'imigranților' este larg folosită și înțeleasă pe Continent, pe când referirea la limbi ale 'comunității' - comună în Marea Britanie și interesantă datorită originii sale 'la firul ierbii' - este utilizată în privința limbilor naționale, regionale și/sau ale imigranților. În plus, conceptul de limbi ale 'comunității' se referă adesea la limbile naționale ale țărilor Uniunii Europene în documentele UE, reprezentând, în acest sens, cel puțin în jargonul UE, 'teritoriu ocupat'. (vezi Extra & Gorter, 2008:7-11 pentru terminologie). Un ultim argument în favoarea folosirii termenului de limbi ale 'imigranților' este ampla sa întrebuintare pe website-ul *Ethnologue, Languages of the World*, o valoroasă și larg-folosită sursă standard de informații din diverse țări pe această temă.

În contextul acestui proiect, vom considera limbile regionale/ale minorităților drept 'oficial recunoscute' dacă aceasta recunoaștere este făcută de 'statul- națiune respectiv. În plus, recunoașterea poate fi menționată în *Carta Europeană pentru Limbile Regionale sau ale Minorităților*. Carta a devenit operațională în martie 1998. Aceasta se constituie în tr-un set de standarde europene pentru stabilirea măsurilor legale și facilităților existente în Statele Membre în politicile din acest domeniu (Nic Craith 2003), și are drept scop protejerea și promovarea "limbilor regionale și ale minorităților istorice ale Europei". Conceptele de limbi 'regionale' și 'ale minorităților' nu sunt specificate în Cartă ("Statele decid asupra definiției") și limbile imigranților sunt în mod explicit excluse din aceasta. Statele sunt libere să aleagă ce limbi 'regionale/ale minorităților' să includă. De asemenea, gradul de protecție nu este prestabilit, astfel, un stat poate opta pentru politici flexibile sau rigide. Rezultatul este o mare varietate de contexte la nivelul Statelor Membre ale UE. (Grin 2003).

Știm și că există factori agravanți care fac virtual imposibilă o distincție clară între tipurile de limbi propuse. În primul rând, atât în interiorul Statelor Membre ale UE cât și pe ansamblu, multe limbi regionale/ale minorităților și ale imigranților au un număr mai mare de vorbitori decât multe limbi de stat oficiale. În plus, atât limbile regionale/ale minorităților cât și ale imigranților dintr-o țară a UE pot fi limbi de stat oficiale în altă țară, de exemplu germana în Danemarca ori rusa în Ucraina. Trebuie avut, de asemenea, în vedere și faptul că multe, dacă nu majoritatea, limbilor imigranților din statele-națiune europene provin din țări aflate în afara Europei. Contextul migrației și, mai ales, al minorizării face, poate, destul de ambiguă distincția pe care o propunem între limbile regionale/ale minorităților și cele ale imigranților. Totuși, nu dispunem de o alternativă mai transparentă. După părerea noastră, este meritoriu însuși faptul că distincția propusă va determina o mai bună conștientizare, putând în final conduce la o abordare inclusivă în privința conceptualizării limbilor minorităților la nivel European

1.4 Domeniile lingvistice vizate de sondaj

Indexul acoperă opt domenii lingvistice. Ca prim domeniu am inclus și un meta-domeniu care se referă la existența unor documente și baze de date naționale/regionale asupra diversității lingvistice datorită rolului cheie al învățării limbilor în educație, patru domenii se axează pe principalele etape ale educației de stat, de la nivel pre-școlar până la universitate. În plus, trei domenii lingvistice din afara sferei educației sunt vizate în scopul determinării nivelului serviciilor multilingve în societate și în mediul de afaceri. Pe ansamblu, cele opt secțiuni ale chestionarului sunt acoperite printr-un total de 260 întrebări distribuite pe aceste domenii, după cum reiese din Tabelul 3. Întrebările din domeniile lingvistice 2-8 au la bază documentele europene la care se face referire în Secțiunea 1.1.

Tabelul 3. Distribuția întrebărilor pe domenii lingvistice

Nr	Domenii lingvistice	Nr de întrebări
1.	Limbile în documentele și bazele de date oficiale	15
2.	Limbile în învățământul pre-școlar	34
3.	Limbile în învățământul primar	58
4.	Limbile în învățământul secundar	60
5.	Limbile în învățământul profesional și tehnic și superior	30
6.	Limbile în mass-media audiovizuală și presă	14
7.	Limbile în serviciile și spațiile publice	31
8.	Limbile în mediul de afaceri	18
	Total întrebări	260

Domeniul 1 cercetează disponibilitatea documentelor și bazelor de date naționale sau regionale referitoare la diversitatea lingvistică în fiecare din țările sau regiunile participante. Existența unor astfel de documente și baze de date poate contribui semnificativ la conștientizarea multilingvistului într-o anumită țară, stând la baza politicilor de educație lingvistică. Divizarea acestui domeniu în documente oficiale și baze de date oficiale este în strânsă legătură cu distincția, uzuală în studiile de planificare în domeniul limbilor, între planificarea de tip *status* și planificarea de tip *corpus*. În cazul nostru, secțiunea consacrată documentelor se referă la eforturile de *reglementare* a utilizării și funcției diferitelor limbi într-o anumită societate, iar secțiunea dedicată bazelor de date privește eforturile de *structurare* a distribuției și vitalității spectrului lingvistic într-o anumită societate.

Domeniile 2-4 ale sondajului se axează pe educația de stat până la vârsta adultă. În Glosarul Părții I a publicației sunt date definițiile fiecăruia dintre domenii, inclusiv distincția uzuală în învățământul gimnazial și liceal care se referă la *diferențe de vârstă* și/sau la diferențe privind *tipul de școală*. În fiecare domeniu, se face trimitere la modul de organizare a predării limbilor precum și la calificările și formarea profesorilor pe fiecare din cele patru varietăți de limbă. Distincția cheie între instituție versus profesori are o largă întrebuintare în context european (vezi de ex. Eurydice 2008). Răspunsurile la aceste secțiuni provin din date publice și surse oficiale.

Având în vedere diversificarea semnificativă în cadrul învățământului post-secundar la nivel național și trans-național, domeniul 5 se axează pe învățământul de bază (profesional și tehnic vs universitar). Drept urmare, acest domeniu prezintă date binare și complementare despre învățământul post-secundar. Domeniile 6-8 se referă la trei domenii cruciale în afara domeniului educațional.

Răspunsurile din domeniile 5-8 se bazează pe date colectate și raportate în contextul a trei orașe din fiecare țară sau regiune (vezi Secțiunea 1.5 pentru detalii). Domeniul 5 explorează situația limbilor pe un eșantion redus de instituții de educație profesională și tehnică și învățământ superior (universități). Domeniul 6 cercetează prezența limbilor în media audio-vizuală și presă. Domeniul 7 se concentrează pe folosirea limbilor în serviciile și spațiile publice din perspectiva strategiilor lingvistice instituționalizate, a facilităților de comunicare orală și a facilităților de comunicare scrisă. În domeniul 8, limbile în mediul de afaceri, accentul cade pe strategiile lingvistice ale companiilor, practici specifice de management lingvistic și sprijinirea competențelor lingvistice ale angajaților. În fiecare țară/regiune studiul a fost îndreptat spre 24 de companii.

1.5 Colectarea datelor și formula tri-municipală

Cum s-a arătat mai sus, răspunsurile pentru domeniile lingvistice 1-4 ale sondajului LRE, ca și pentru meta-domeniu, s-au bazat pe *date oficiale/secundare*, reflectând politici și practici comune la nivel național. Pe de altă parte, domeniile 5-8 se bazează pe *date colectate/primare*. Colectarea acestor date primare s-a desfășurat în trei orașe în fiecare țară, pe baza următoarelor considerații:

- Multilingvistul este clar predominant în context urban deoarece nou-sosiții tind să se adune acolo în căutare de locuri de muncă
- Reacționând la diversitatea lingvistică, orașele cresc dinamica națională
- Instituțiile mari de învățământ profesional și învățământ superior își au sediul în orașe (domeniul 5)
- Presa internațională, cinematografele și posturile TV se găsesc, de regulă, în orașe (domeniul 6)
- În consecință, administrația municipală și urbanistii trebuie să elaboreze politici locale pentru multilingvist (domeniul 7)
- Sediile multor firme se află în orașe (domeniul 8).

Selectarea orașelor a fost identică în privința țărilor cu nr. 1-14 din Tabelul 4 de mai jos. Accentul s-a pus aici pe cele două orașe cu cea mai mare populație, plus un oraș unde limba regională/a minorităților are statut și vitalitate aparte și/sau cel mai mare număr de vorbitori. Țările cu nr. 15-18 au necesitat abordări speciale deoarece nu se încadrează în modelul de mai sus.

Țara nr.15, Bosnia & Herțegovina, are trei limbi naționale: bosniacă, sârbă și croată. Orașele selectate pentru colectarea primară a datelor au fost Sarajevo, unde bosniaca este folosită cu precădere, Banja-Luka, unde sârba este folosită cu precădere și Mostar, unde bosniaca și croata sunt folosite cu precădere

Țara nr.16, Elveția, se compune din 26 de cantoane și are tot trei limbi oficiale: germana, franceza și italiana. Cercetarea LRE pentru toate domeniile s-a desfășurat pe un eșantion de trei cantoane, unul germanofon (Zürich), altul francofon (Geneva), al treilea italo fon (Ticino). Datele pentru domeniile 2-4 au fost agregate în tabelele prezentate în volum, însă pentru domeniile 5-8 sunt prezentate la nivel de oraș.

Țara nr.17, Spania, se compune din 17 comunități autonome și două orașe autonome. Pentru domeniile 2-4, cercetarea LRE s-a desfășurat într-un total de trei comunități autonome - Madrid, Sevilla, Valencia - și două 'naționalități istorice' – Catalonia și Țara Bascilor. S-au creat trei profile: un profil combinat, denumit Spania, pentru Madrid, Sevilla și Valencia; și două profile separate pentru Catalonia și Țara Bascilor. Catalonia are trei limbi oficiale: catalana, spaniola și aragoneza. Țara Bascilor are două limbi oficiale: basca și spaniola. Orașele selectate pentru cercetarea primară au fost:

- Pentru Spania: Madrid, Sevilla și Valencia
- Pentru Catalonia: Barcelona, Taragona, L'Hospitalitet
- Pentru Țara Bascilor: Bilbao, San Sebastian, Vitoria-Gasteiz

Țara nr.18, Regatul Unit, se compune din patru țări cu guverne și sisteme educaționale separate. Pentru domeniile educaționale (2-4), s-au colectat date referitoare la politici și practici comune pe fiecare țară/regiune. Pentru domeniile 5-8, orașele din Țara Galilor și Scoția au fost selectate pe baza mărimii populației. În Anglia, pe lângă Londra, a fost ales orașul Sheffield din rațiuni practice. Deocamdată, n-a fost posibilă analiza a încă unui oraș, dar sperăm ca datele respective să fie disponibile curând. În Irlanda de Nord, până acum a fost posibilă doar includerea în sondaj a orașului Belfast.

Selectarea celor trei orașe și a limbilor regionale/ale minorităților vizate s-a operat în devans, prin cooperare cu toate echipele naționale sau regionale participante, pe baza statisticilor municipale în cazul primelor două orașe și a statisticilor limbilor/grupurilor regionale/ale minorităților în cazul orașului al treilea. Tabelul 4. prezintă situația pe țări a rezultatelor obținute. Tabelul 4. prezintă situația orașelor recenzate din fiecare țară.

Tabelul 4. Formula tri-municipală pentru toate țările/regiunile participante

Nr	Țări cu o limbă națională	Cel mai mare oraș	Al doilea/al treilea cel mai mare oraș	Oraș adițional	Limba regională/a minorităților dominantă în orașul adițional
1.	Austria	Viena	Graz	Klagenfurt	slovena
2.	Bulgaria	Sofia	Plovdiv	Șumen	turca
3.	Danemarca	Copenhaga	Aarhus	Aabenraa	germana
4.	Estonia	Tallinn	Tartu	Narva	rusa
5.	Franța	Paris	Marsilia	Corte	corsicana
6.	Grecia	Atena	Salonic	Xanthi	turca
7.	Italia	Roma	Milano	Trieste	slovena
8.	Lituania	Vilnius	Kaunas	Klaipeda	rusa
9.	Olanda	Amsterdam	Rotterdam	Leeuwarden*	friziana
10.	Polonia	Varșovia	Cracovia	Gdansk	cașubiana
11.	Portugalia	Lisabona	Porto	Miranda do Douro*	mirandeza
12.	România	București	Iași	Cluj	maghiara
13.	Ucraina	Kiev	Harkov	Lvov	rusa
14.	Ungaria	Budapesta	Debrecen	Pécs	germana
	Alte țări/regiuni	Cel mai mare oraș	Orașul din regiunea 2	Orașul din regiunea 3	Limba(i) oficială(e)
15.	Bosnia & Herțegovina	Sarajevo	Banja-Luka	Mostar	bosniaca/sârba/ croata
16.	Elveția	Zürich	Geneva	Lugano	germana/franceza/italiana
17.	Spania: Madrid, Valencia, Sevilla Catalonia, Țara Bascilor	Madrid Barcelona Bilbao	Valencia Tarragona San Sebastian	Sevilla L'Hospitalet Vitoria-Gasteiz	spaniola catalana basca
18.	UK: Anglia Țara Galilor Scoția Irlanda de Nord	Londra Cardiff Glasgow Belfast	Manchester Swansea Edinburgh -	- Newport Aberdeen -	engleza galeza/ engleza scoțiana-galeza/engleza irlandeza/ Ulster Scots/ engleza

*Lipsa universității conduce la absența datelor referitoare la universități

Profilurile naționale sau regionale se bazează pe colectarea primară a datelor în cele 23+22+22=67 orașe menționate în Tabelul 4. După cum se poate deduce din Tabelul 4, majoritatea limbilor regionale/ale minorităților dominante în orașele selectate adițional au statutul de limbă națională în țări alăturate. Prezentăm mai jos specificul colectării primare a datelor pe domeniile lingvistice 5-8 pentru fiecare din cele 24 de țări sau regiuni participante după cum urmează:

- Pentru domeniul lingvistic 5 accentul este pe oferta de limbi în cadrul diferitor tipuri de educație a adultului de stat. Sunt analizate două sectoare complementare: oferta de limbi în învățământul profesional și tehnic pentru (tineri) adulți în vârstă de peste 16 ani și oferta de limbi în învățământul teoretic/superior.
- Pentru domeniul lingvistic 6, accentul este pe prezența limbilor în media audio-vizuală, incluzând emisiunile publice radio-TV și cele mai mari cinematografe, cât și în presa de la cele mai mari gări și chioșcuri de ziare din orașele recenzate.
- Pentru domeniul lingvistic 7, accentul este pe prezența limbilor în serviciile și spațiile publice la nivel de oraș, cu precădere a strategiilor lingvistice instituționalizate, a facilităților de comunicare orală și a facilităților de informare scrisă la nivel de oraș (consiliu) în orașele recenzate.

- Pentru domeniul lingvistic 8, accentul este pe patru sectoare diferite ale mediului de afaceri – supermarketuri, firme de construcții, hoteluri și bănci. Cercetătorilor li s-a cerut să adune eșantioane pe cât posibil egal distribuite pe categoriile companii multinaționale/internaționale (M/I), naționale (N) și regionale sau locale (R/L). În realitate, acest deziderat s-a dovedit greu de atins în toate țările/regiunile.
- Tabelul 5. oferă o scurtă prezentare a domeniilor lingvistice și a țintelor vizate la colectarea primară a datelor pe fiecare oraș (3x).

Tabelul 5. Domenii și ținte vizate la colectarea primară a datelor pe fiecare oraș

Nr	Domeniul lingvistic	Ținte pe fiecare oraș (3x)
5.	Limbile în învățământul profesional și tehnic și în învățământul superior	<ul style="list-style-type: none"> - Cea mai mare instituție de educație și formare profesională și tehnică cu ofertă în domeniul limbilor - Cea mai mare universitate de stat
6.	Limbile în mass-media	<ul style="list-style-type: none"> - Prezența limbilor în programele radio/TV, la cinema, în cel mai bine vândut ziar - Prezența limbilor în presă la cea mai mare gară și la cel mai mare chioșc de ziare din oraș - Folosirea subtitrării sau a dublării filmelor în limbi altele decât cea națională - Includerea limbajului mimico-gestual
7.	Limbile în serviciile și spațiile publice	<ul style="list-style-type: none"> - Strategii lingvistice instituționalizate, facilități de comunicare orală și facilități de informare scrisă la nivel de oraș
8.	Limbile în mediul de afaceri	<ul style="list-style-type: none"> - Supermarketuri, firme de construcții, hoteluri și bănci mici, medii și mari, multinaționale/ internaționale, naționale și regionale/locale

1.6 Metodologia cercetării

Diferite tipuri de cercetare

Se pot selecta diferite metodologii de cercetare pentru analiza politicilor și practicilor lingvistice dintr-o anumită societate. În funcție de scopul urmărit, cercetătorii pot adopta o perspectivă micro-sociolingvistică ori una macro-sociolingvistică pentru fundamentarea politicilor și practicilor relevante (Fishman și Garcia 2010). Dacă cercetarea se limitează la studii de caz cu un număr mic de subiecți, cel mai adesea cercetătorii optează pentru observarea etnografică și abordări analitice ale discursului. Etnografia lingvistică (Heller 2007) este o metodologie comună de investigare a modului în care indivizii interacționează, precum și a limbii în care fac acest lucru. Lingviștii etnografi încearcă să înțeleagă cum își folosesc indivizii resursele lingvistice de care dispun în interacțiunea cu alți indivizi.

Totuși, metodele etnografice nu se pot dovedi totdeauna optime în investigarea politicilor și practicilor lingvistice la nivelul societății. Principalul accent în proiectul LRE este pus pe multilingvism la nivelul societății, cu precădere pe politicile și practicile instituționale care promovează (ori limitează) multilingvismul. Metodologia adoptată în cazul proiectului LRE a constat, prin urmare, în colectarea unor date de *sondaj* asupra politicilor și practicilor lingvistice comune într-o număr de domenii lingvistice din anumite contexte naționale sau regionale din Europa.

Chestionarul sondajului a fost alcătuit în urma studierii principalelor documente de politici și practici lingvistice ale UE și CoE (descrise mai sus) și identificării recomandărilor cheie. Totuși, având în vedere că politicile și practicile lingvistice din Europa constituie un fenomen extrem de complex, nu toate variabilele relevante pot fi identificate, operaționalizate și exprimate în termeni cuantificabili.

Elaborarea chestionarului

În ce privește elaborarea chestionarului, s-au luat în calcul următoarele premise la construirea întrebărilor:

- fiecare întrebare trebuie să furnizeze date cuantificabile
- datele cuantificabile trebuie calibrate, conducând astfel la diferențierea politicilor și practicilor raportate
- trebuie evitate întrebările de tip 'da/nu' la care unul dintre răspunsuri ar obține, predictibil, scoruri de 100%
- întrebările trebuie să fie suficient de robuste în fața unor măsurători repetate, în timp.

Cel mai adesea, fiecare întrebare a avut trei opțiuni de răspuns și cercetătorii au trebuit să selecteze opțiunea cea mai apropiată de realitate în ce privește politicile și practicile uzuale din țara/regiunea lor. Fiecare opțiune a primit un scor. Scorul cel mai ridicat la fiecare întrebare corespundând politicii ori practicii celei mai bine aliniată la recomandările UE/CoE. Rezultatele pe fiecare țară/regiune sunt prezentate în Partea a II-a a publicației. Profilul național și regional al fiecărei țări și regiuni este inclus în Partea a III-a a publicației.

Validitatea

Din perspectiva validității, la nivelul întregului chestionar ne-au preocupat următoarele:

Validitatea internă

- Este Chestionarul LRE suficient de *comprehensiv* în privința eșafodajului conceptual și a anvergurii, și prin urmare adecvat din perspectiva obiectivelor?
- Este Chestionarul LRE formulat suficient de *explicit și transparent*?
- Este Chestionarul LRE suficient de *practic* ca instrument de colectare a datelor din perspectiva inteligibilității și volumului efortului administrativ?

Validitatea eternă

- Este Chestionarul LRE suficient de *valid* din perspectiva concordanței cu etaloanele europene care definesc acordarea scorului?

Comparabilitatea trans-națională

- Este Chestionarul LRE suficient de *corect* în reprezentarea celor patru varietăți de limbă cheie luate în considerare: limbile naționale, străine, regionale/ale minorităților și ale imigranților?
- Este Chestionarul LRE bazat pe *întrebări de aceeași factură* în toate țările/regiunile?
- Este Chestionarul LRE bazat pe aceleași proceduri de acordare a scorului în toate țările/regiunile?

Considerăm că în chestionar se încearcă respectarea criteriilor descrise mai sus, deși acesta poate fi prelucrat și dezvoltat, fără îndoială, de către rețeaua creată și toți cei interesați. Chestionarul oferă, deja, un set util de indicatori preliminari și un cadru general cu ajutorul cărora țările/regiunile se pot auto-evalua în raport cu documentele de politici și practici lingvistice ale UE și CoE, atât pentru conștientizarea celor care, în sfera publică și la nivel macro-politic, elaborează politici lingvistice europene, naționale și regionale, cât și pentru motivarea spre acțiune a principalilor actori dintr-o varietate de sectoare, limbi și țări.

Mai credem că indicatorii noștri preliminari vor permite utilizatorilor să-și compare propriile politici cu cele din alte țări sau regiuni, putând astfel face schimb de informații de o manieră transparentă și identificând bunele practici. Sperăm că indicatorii vor contribui și la inițiative noi, adecvate contextului, în domeniul politicilor. De notat că acești indicatori preliminari *nu* se doresc un instrument prin intermediul căruia se pot face analize aprofundate ale politicilor și practicilor multilingve la nivel micro. Totuși, pe cale de consecință, rezultatele cercetării pot genera studii de caz extrem de relevante care vor oferi, la rândul-le, perspective și date complementare derivate din perspectivele la nivel macro ale indicatorilor.

Abordări complementare

Nu toate domeniile acoperite în LRE se potrivesc aceleiași metodologii de cercetare, prin urmare s-a adoptat o abordare complementară în privința domeniilor lingvistice 1-8 (vezi Tabelul 3). Partea Chestionarului LRE care vizează politicile și documentele naționale sau regionale oficiale se bazează pe *date oficiale/secundare* (domeniile lingvistice 1-4). În domeniile unde nu sunt astfel de date (educație continuă și învățământ superior, media, servicii și spații publice, mediul de afaceri), rezultatele se bazează pe *date auto-colectate/primare* (domeniile lingvistice 5-8).

Datele primare în cauză nu se doresc a fi reprezentative pentru vreo țară/regiune, nefiind nici suficient de ample pentru a sta la baza unor generalizări, acestea constituind doar un prim pas în realizarea unor indicatori inițiali ai politicilor și practicilor multilingve și plurilingve în domenii mai puțin explorate în documentele CE și în cercetare. Pornind de la metodologia combinată adoptată, s-a decis să nu fie prezentate nici scoruri generale pe fiecare domeniu lingvistic, nici scorul sau indexul general cumulat pe fiecare țară/regiune.

Deși, cum s-a subliniat mai sus, baza de date auto-colectate/primare nu poate sta la originea unor generalizări, ea constituie, fără doar și poate, o valoroasă bază de date trans-naționale pentru cercetări ulterioare. Considerăm că împletirea analizei datelor secundare pentru domeniile lingvistice 1-4 cu colectarea/analiza datelor primare pentru domeniile lingvistice 5-8 constituie un element inovator, de pionierat, realizat în cadrul proiectului.

Procesul

Procedura care urmează rezumă etapele parcurse în design-ul și pilotarea Chestionarului LRE și în colectarea și procesarea datelor:

- 2010 - Întrebările inițiale și sugestiile de acordare a scorului pentru toate opțiunile cu răspuns multiplu au fost dezvoltate de Universitatea din Tilburg, Consiliul Britanic și Grupul pentru Politici de Migrare de la Brussels. Domeniul mediului de afaceri a fost dezvoltat la Londra de către CILT, folosind ca punct de plecare sondajul ELAN (2006), fiind apoi prelucrat de către echipa de cercetare franceză. Echipa de limbi din cadrul Poliției Metropolitane și alți furnizori de servicii publice din Londra au oferit sugestii pentru domeniul servicii publice.
- Prima variantă a Chestionarului LRE a fost pre-testată prin trei studii pilot desfășurate la începutul anului 2011 în Polonia, Spania și regiunea Catalonia. Studiile pilot au vizat testarea validității de conținut și conceptuale a Chestionarului LRE prin considerarea variației politicilor și practicilor lingvistice atât *între țări* cât și *în interiorul* acestora.
- Pe baza rezultatelor pilotării, au fost adaptate Chestionarul LRE, Manualul pentru cercetători și procedurile de acordare a scorului, acestea fiind ulterior verificate de Comitetul de Conducere al LRE și experți externi. Chestionarul LRE final a fost distribuit în toamna anului 2011 tuturor echipelor naționale și regionale în vederea colectării datelor.
- Pentru Bosnia & Herțegovina, Elveția, Spania, și Regatul Unit (vezi Tabelul 4), s-au creat versiuni diferite ale chestionarului.
- Cercetătorii au primit un Manual detaliat care explică contextul proiectului și modul în care s-a realizat colectarea datelor. În plus, timp de două zile s-a desfășurat o întâlnire față în față pentru discutarea metodologiei și au existat schimburi de mesaje email și convorbiri telefonice cu fiecare echipă de cercetare.
- După ce toate echipele naționale și regionale au furnizat toate răspunsurile la toate întrebările, toate datele obținute au fost supuse unui proces independent de *peer review* pentru a asigura o interpretare dublu-verificată și consecventă.
- Ulterior acestestei secvențe, toate datele au fost procesate, analizate și verificate de către echipa LRE de la Universitatea din Tilburg.
- Pe durata procesului, a devenit clar că unele întrebări fuseseră interpretate diferit de către diferiți cercetători, iar altele nu fuseseră bine înțelese. Procesul de clarificare a acestora, de standardizare a răspunsurilor și de confirmare a interpretărilor finale s-a încheiat la începutul anului 2012. S-a decis ca unele întrebări să nu primească scor din cauza imposibilității colectării datelor. În unele țări, datele pentru întrebări referitoare la existența în biblioteci publice și librării a cărților în alte limbi decât cea națională s-au dovedit imposibil de colectat. S-au dovedit ambigue, nefiind prin urmare punctate, întrebările despre limbile cerute la studiile de nivel licență și post-licență.
- Rezultatele pe fiecare țară/regiune au fost retrimise tuturor cercetătorilor, oferindu-li-se astfel o posibilitate suplimentară de feedback. Rezultatele au fost inițial prezentate la nivelul unui întreg domeniu, ulterior luându-se decizia de a le prezenta la nivelul detaliat al fiecărei întrebări cu scopul de a reflecta mai amănunțit politicile și practicile țărilor/regiunilor.

Rezultate

Rezultatele prezentate în volum își află originea, în premieră, într-un sondaj trans-național comprehensiv privind politicile și practicile multilingvistice în Europa, bazându-se pe rapoartele unor experți, dublu verificate și trecute printr-un proces de *peer review*, asupra unui total de 260 întrebări. Nu la toate întrebările s-au primit răspunsuri care au putut fi analizate în mod previzibil. Exemple de acest fel sunt unele întrebări despre limbile folosite în media.

Profilurile naționale și regionale prezentate în Partea a III-a a studiului sunt rezultatele procesului descris mai sus, la fel ca și perspectivele trans-naționale și transversale prezentate în Partea a II-a. În cazul fiecărei țări/regiuni, descrierea se bazează pe un *profil calitativ și cantitativ* alcătuit din text și tabele cu trimitere directă la întrebările din Chestionarul LRE, însoțit de *comentarii* în care cercetătorii din fiecare țară/regiune explică rezultatele, le plasează în context, evidențiază principalele aspecte reieșite și scot în evidență inițiative noi, interesante, și exemple de bună practică. Scopul nostru a fost realizarea unui echilibru și a unei interacțiuni contextualizate între cele două tipuri de informație.

Inevitabil, într-o astfel de cercetare nu pot fi incluse toate variabilele posibile. Deși pot exista unele lipsuri, credem, totuși, că efortul a fost considerabil și s-a reușit a fi surprinsă majoritatea aspectelor de la nivelul macro al politicilor și practicilor lingvistice. Trebuie observat că, în cadrul domeniilor educaționale selectate, accentul sondajului LRE este pe oferta în ce privește limbile, nu pe cerințe exprimate în termeni de participare reală a elevilor/studentilor, nici pe competența lingvistică exprimată prin performanță lingvistică demonstrată. Ultimele două obiective depășesc perimetrul acestei prime runde a colectării datelor.

Există două Apendice la această publicație. Primul Appendix cuprinde chestionarul LRE în versiunea A și se găsește pe website-ul LRE. Versiunea B este o formă adaptată a versiunii A care a fost folosită în acele țări din grupul LRE în care există mai multe limbi naționale, i.e. Bosnia-Herțegovina și Elveția. Cel de al doilea Appendix este un Glosar care oferă definiții ale celor mai importanți termeni utilizați în această publicație. În toate cele trei Părți, toate trimiterile la limbi se bazează pe cercetarea atentă a website-ului *Ethnologue: Languages of the World*, o valoroasă și larg-folosită sursă standard de informații pe această temă.

PARTEA 2

Analiza trans-națională a rezultatelor proiectului Language Rich Europe

Kutlay Yağmur, Guus Extra și Marlies Swinkels

Introducere

În acest capitol, se oferă perspective naționale asupra gradului în care politicile și practicile lingvistice naționale/regionale din cele 24 de țări/regiuni participante sunt aliniate etaloanelor europene. În cadrul a opt domenii lingvistice, în care intră și un meta-domeniu, sunt prezentate tabele trans-naționale cu rezultatele din educație, servicii publice, mass-media și mediul de afaceri. Sunt, de asemenea, prezentate date transversale din diferite domenii astfel încât cititorul să poată înțelege mai bine anvergura și distribuția limbilor în context european.

În Secțiunea 2.1 este prezentată informația raportată în privința limbilor în documente și baze de date oficiale din țările/regiunile participante. În Secțiunea 2.2, ne axăm pe situația limbilor în învățământul pre-școlar în ce privește oferta de limbi naționale, străine, regionale/ale minorităților (R/M) și ale imigranților. Secțiunea 2.3 prezintă perspective comparative asupra limbilor în învățământul primar, cu referire la organizare și profesori și cu aplicare, iarăși, la cele patru tipuri de limbi. Procedura este aceeași în cazul învățământului secundar, în Secțiunea 2.4. Secțiunea 2.5 oferă trei tipuri de date asupra învățământului pre-școlar, primar și secundar din perspectivă longitudinală. Secțiunea 2.6 este dedicată limbilor în învățământul profesional și tehnic și cel superior. Secțiunea 2.7 prezintă rezultatele raportate ale cercetării în privința utilizării limbilor în media audio-vizuală și presă, iar Secțiunea 2.8 prezintă perspective comparate asupra utilizării limbilor în spații și servicii publice la nivelul tuturor țărilor/regiunilor participante. Secțiunea 2.9 prezintă perspective comparative asupra limbilor în mediul de afaceri în toate țările participante. Secțiunea 2.10 oferă perspective transversale asupra distribuției limbilor în domeniile presei, serviciilor și spațiilor publice și mediului de afaceri în ansamblu. Principalele idei și concluzii formulate pe baza secțiunilor de mai sus sunt prezentate la începutul cărții, după introducere, conform standardelor proiectelor de cercetare UE.

Germania este un stat federal și puternic descentralizat, în special în domeniile educației și asistenței sociale. Nu a fost posibil să se identifice date pentru Germania într-un mod sistematic, având în vedere marea diversitate și diferența între politicile și practicile lingvistice, atât în cadrul cât și între fiecare din cele trei Bundeslander și fiecare dintre cele trei orașe țintă. În domeniile alese pentru LRE, politicile și practicile lingvistice sunt în responsabilitatea autorităților regionale sau locale sau chiar a școlilor. Având în vedere această autonomie, este practic imposibilă referirea la politici și practici comune în situația Germaniei. Din acest motiv, baza de date pentru Germania nu a fost inclusă în analiza trans-națională din partea a doua a studiului.

2.1 Limbile în documentele și bazele de date oficiale

În prima parte a sondajului LRE am cercetat dacă în țările/regiunile recenzate există documente și baze de date oficiale în privința limbilor. Considerăm că existența unor documente oficiale în sprijinul diversității lingvistice și constituirea bazelor de date care țin evidența limbilor vorbite vor contribui la conștientizarea multilingvistului în orice context național sau regional, conducând și la politici educaționale mai bune. Pe baza datelor LRE de care dispunem, precum și prin consultarea documentului oficial (ECRML) al Consiliului Europei (CoE), am putut identifica politicile și practicile raportate în acest domeniu.

Tabelul 1 oferă răspunsuri la două întrebări majore referitoare la legislația în domeniul limbilor și la documentele de politici lingvistice oficiale din toate cele 24 de țări/regiuni recenzate, așa cum apar din rapoartele cercetătorilor noștri. În aproape toate țările/regiunile există legislație în privința limbilor naționale și regionale/ale minorităților, în 14 țări/regiuni cu privire la limbi străine și în numai șase țări/regiuni cu referire la limbile imigranților. Documente de politică lingvistică oficiale referitor la limbile naționale și străine sunt disponibile în aproape toate țările/regiunile, referitor la limbile R/M există în 18 țări/regiuni, iar referitor la limbile imigranților în doar patru țări/regiuni.

Tabelul 1. Documente oficiale de legislație și politică lingvistică în 24 țări/regiuni recenzate

Țară/Regiune	Există legislație națională sau regională/ federală care conține articole referitoare la limbă(i)?				Există în țara/regiunea dvs. documente oficiale de politică lingvistică care promovează învățarea și predarea limbilor?			
	Națională	Străină	Regională/ a minorității	Imigranților	Națională	Străină	Regională/ a minorității	Imigranților
Anglia			✓		✓	✓	✓	
Austria	✓		✓		✓		✓	
Bosn & Herț	✓		✓		✓	✓	✓	
Bulgaria	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Catalonia	✓		✓		✓	✓	✓	✓
Danemarca	✓	✓	✓	✓	✓			
Elveția	✓		✓		✓	✓	✓	✓
Estonia	✓	✓		✓	✓	✓		
Franța	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Frizia	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Grecia	✓				✓	✓		
Irlanda de Nord	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Italia			✓		✓	✓	✓	
Lituania	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Olanda	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Polonia	✓		✓					
Portugalia	✓		✓		✓	✓		
România	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Scoția	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Spania	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Țara Bascilor	✓		✓		✓	✓	✓	
Țara Galilor	✓	✓	✓			✓	✓	
Ucraina	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Ungaria	✓	✓	✓		✓	✓	✓	

Cum am menționat în Secțiunea 1.1, unul din documentele cheie care sprijină diversitatea lingvistică în Europa este Carta europeană a limbilor regionale sau ale minorităților (ECRML) a CE. Carta este o convenție menită, pe de o parte, să protejeze și să promoveze limbile R/M ca parte vulnerabilă a moștenirii culturale a Europei și, pe de alta, să permită vorbitorilor unei limbi R/M utilizarea acesteia în viața particulară și publică. Mai întâi de toate, Carta enumeră principalele obiective și principii pe care statele se angajează să le aplice în privința tuturor limbilor R/M existente pe teritoriul național. În al doilea rând, Carta conține o serie de măsuri concrete menite să faciliteze și să încurajeze utilizarea în viața publică a anumitor limbi R/M. Limbile folosite tradițional pe teritoriul unui stat intră în perimetrul său de interes, însă Carta nu acoperă limbi asociate recentelor mișcări migraționiste sau dialecte ale limbii oficiale. Ea este menită să asigure, în măsura în care este rezonabil, utilizarea limbilor regionale sau R/M în educație și în mass-

media, să permită și să încurajeze folosirea acestora în contexte de natură juridică și administrative, în viața economică și socială, pentru activități culturale și în cadrul schimburilor trans-frontaliere.

Carta a fost ratificată de Parlament în 11 din cele 18 de țări recenzate, nu și de către Bulgaria, Estonia, Franța, Grecia, Italia, Lituania și Portugalia. Carta a fost semnată de Guvern, însă nu a fost ratificată de Parlament în Franța și Italia. Unul din motivele ne-ratificării sale este faptul că, în anumite țări, ratificarea ar veni în conflict cu constituția națională. Tabelul 2 indică ce limbi sunt recunoscute, protejate și/sau promovate în fiecare țară exclusiv prin prisma documentelor naționale, sau din perspectiva combinată a documentelor naționale și a ECRML. Pentru detalii suplimentare, facem trimitere la site-ul CoE referitor la Cartă, care este continuu actualizat.

Tabelul 2. Recunoașterea, protecția și/sau promovarea oficială a limbilor R/M în 18 țări

MAJUSCULE: DOAR ÎN DOCUMENTE NAȚIONALE OFICIALE

italic: în documente naționale oficiale și în ECRML

Tara	Limbi R/M recunoscute, protejate și/sau promovate în documente naționale oficiale/ legislație ori în ECRML
Austria	<i>croata (în Burgenland), ceha (în Viena), maghiara (în Burgenland și în Viena), romani (în Burgenland), slovacă (în Viena), slovena (în Carintia și Styria)</i>
Bosn&Herț	<i>albaneza, ceha, germana, maghiara, italiana, limbile ebraice (idiș și ladino), macedoneana, muntenegreana, poloneza, ROMANI, rusyn, sârbo-croata, slovacă, slovena, turca, ucraineana</i>
Bulgaria	ARMEANA, EBRAICA, ROMANI, TURCA
Danemarca	<i>germana (ESCHIMO-ALEUTINA ȘI FEROEZA PROTEJATE PRIN LEGILE AUTO-DETERMINĂRII)</i>
Elveția	<i>italiana la nivel federal și în cantoanele Grisons și Ticino, romansa, franceza în cantonul Berna, germana în Bosco-Gurin și Ederswiler și cantoanele Fribourg și Valais, Walser, Yenish, idiș</i>
Estonia	NOUA LEGE A LIMBILOR (2011) CONSIDERĂ IMPORTANTĂ PROTEJAREA TUTUROR LIMBILOR REGIONALE ESTONIENE
Franța	BASCA, BRETONA, CATALANA, CORSICANA, DIALECTELE GERMANE ÎN REGIUNILE ALSACIA ȘI MOSELLA (ALSACIANA ȘI MOZELANA), FLAMANDA DE VEST, FRANCO-PROVENSALA, LANGUE D'OÏL ('LIMBILE DIN NORD': FRANCCOMTOIS, VALONA, CHAMPENOIS, PICARD, NORMANDA, GALLO, POITEVIN-SAINTONGEAIS, LORRAIN, BOURGUIGNON-MORVANDIAU), OCCITANA ('LIMBILE DIN SUD': GASCONA, LANGUEDOCIEN, PROVENSALA, AUVERGNAT, LIMOUSIN, VIVARO-ALPIN), PARLERS LIGURIENS (PE VALEA ROYA DIN ALPII-MARITIMI ȘI BONIFACIO DIN CORSICA). În plus față de cele 41 de limbi din teritoriile de peste mări incluse în lista oficială a Limbilor Franței și a limbilor ne-teritoriale vorbite de populații imigrante: dialectul arab, armeană occidentală, berbera, iudeo-spaniolă și romani.
Grecia	Promovate, însă fără a specifica limbile
Italia	ALBANEZA, CATALANA, CROATA, FRANCO-PROVENSALA, FRANCEZA, FRIULANA, GERMANA, GREACA, LADINO, OCCITANA, SARDA, SLOVENA
Lituania	BELARUSAN, HEBREW, POLISH, RUSSIAN
Olanda	<i>limburgiana, saxona de jos, romani, idiș: protejate & recunoscute. Friziana: promovată</i>
Polonia	<i>armeană, bielorusă, cehă, germană, ebraică, karaim, cașubiană, idiș, lemko, lituaniană, romani, rusa, slovacă, tătara, ucraineana</i>
Portugalia	MIRANDEZA
Regatul Unit	<i>cornică în Anglia, irlandeză și Ulster-Scots în Irlanda de Nord, Scottish Gaelic și Scots în Scoția, galeză în Țara Galilor</i>
România	<i>albaneza, armeană, bulgară, croată, cehă, germană, greacă, maghiară, idiș, italiană, macedoneans, poloneza, romani, rusa, rusyn, sârba, slovacă, tătara, turca, ucraineana</i>
Spania	<i>basca, catalana, galicians, valenciana, araba, araneza occitală, asturiană/Bable, limbile berbere, Caló, Fable aragonez, portugheza, romani</i>
Ucraina	<i>bielorusă, bulgară, tătara crimeană, gagauza, germană, greacă, idiș, maghiară, moldovenească, poloneza, româna, rusa, slovacă</i>
Ungaria	<i>armeană, bulgară, greacă, poloneza, rusyn, ucraineana, croată, germană, romani/boyash, româna, sârba, slovacă, slovena</i>

Recunoașterea și/sau protecția limbilor în ECRML nu înseamnă automat promovarea limbilor în educație. Tabelul 3 enumeră pe fiecare țară limbile disponibile oficial în cadrul sistemului de educație național/regional, fie pe baza documentelor naționale oficiale, fie în ECRML.

Tabelul 3. Limbile R/M disponibile oficial în sistemul de educație național sau regional în 18 țări

MAJUSCULE: oferta educațională menționată doar în documente naționale oficiale

italic: oferta educațională menționată în documente naționale oficiale și în ECRML

Tara	Limbile R/M predate oficial în sistemul educațional național sau regional	Nr total
Austria	<i>Burgenland: croata, maghiara, romani; slovena în Carintia</i>	4
Bosn&Herț	<i>albaneza, ceha, germana, maghiara, italiana, limbile ebraice (idiș și ladino), macedoneana, muntenegreana, poloneza, romani, româna, rusyn, slovacă, slovens, turca, ucraineana</i>	17
Bulgaria	ARMEANA, EBRAICA, ROMANI, TURCA	4
Danemarca	<i>germana</i>	1
Estonia	LIMBA VÖRU	1
Franța	BRETONA, BASCA, CATALANA, CORSICANA, CREOLA, LIMBAJUL MIMICO-GESTUAL FRANCEZ, GALLO, OCCITANA, LIMBILE REGIONALE DIN ALSACIA, LIMBILE REGIONALE DIN DEPARTAMENTUL MOSELLA	10+5
Grecia	–	–
Italia	ALBANEZA, CATALANA, CROATA, FRANCO-PROVENSALA, FRANCEZA, FRIULANA, GERMANA, GREACA, LADINO, OCCITANA, SARDA, SLOVENA	12
Lituania	BIELORUSA, EBRAICA, POLONEZA, RUSA	4
Olanda	<i>friziana</i> numai în Frizia	1
Polonia	<i>arameana, bielorusa, germana, ebraica, cașubiana, lemko, lituaniana, rusa, slovacă, ucraineana, ceha, karaim, romani, tătara, idiș</i>	15
Portugalia	MIRANDEZA în regiunea Miranda do Douro	1
Regatul Unit	<i>galeză-cornwal, irlandeză, galeză-scotiană, galeză-welsh</i>	4
România	<i>bulgară, croată, cehă, germană, greacă, maghiară, italiană, poloneză, romani, rusa, sârba, slovacă, tătara, turcă, ucraineana</i>	15
Spania	<i>arameana-occidentală, bască, catalană, galiciană, valenciană</i>	4
Ucraina	<i>bielorusă, bulgară, tătara crimeeană, gagauză, germană, greacă, maghiară, moldovenească, poloneză, română, rusa, slovacă, idiș</i>	13
Ungaria	<i>croată, germană, ROMANI/BOYASH, română, sârba, slovacă, slovena</i>	8

După cum se poate vedea în Tabelul 3, există o variație semnificativă în numărul limbilor oferite în mod oficial în educație. În general, cel mai mare număr de limbi R/M în educație există în țările Europei centrale și de sud-est. În Europa de vest, Italia și Franța sunt excepțiile clare de la această regulă generală. Conceptele de limbi regionale" sau "ale minoritatilor" nu sunt specificate în ECRML dar limbile imigranților sunt excluse în mod explicit din Cartă (Extra și Gorter 2008: 31). În țările vest europene, limbile imigranților au adesea o prezență mai proeminentă decât limbile R/M dar sunt mai puțin recunoscute, protejate și/sau promovate.

Grecia este singura țară participantă la LRE unde nu este recunoscută oficial sau predată nicio limbă R/M, deși, în realitate, limba turcă este oferită copiilor de origine turcă în școlile primare din regiunea Tracia. Pe de altă parte, nu toate limbile disponibile oficial, potrivit documentelor, sunt cu adevărat disponibile în școli, informațiile asupra limbilor predate concret la momentul colectării datelor și conforme cu rapoartele cercetătorilor noștri fiind prezentate în Secțiunile 2.3 - 2.5.

Atât în Europa cât și dincolo de ea, există variație în privința tipurilor de baze de date pentru definirea și identificarea grupurilor de populație din societățile multiculturale. Aceste baze de date pot include date lingvistice derivate dintr-o varietate de întrebări referitoare la o singură ori la mai multe limbi. În contextul Europei, Poulain (2008) face distincție între recensămintele naționale, registrele administrative și anchetele statistice. Recensămintele au loc la intervale fixe (de obicei, cinci sau zece ani), având drept rezultat baze de date cu caracter național. Registrele administrative sunt constituite, de regulă, atât la nivel municipal cât și la nivel central, fiind de obicei actualizate anual ori chiar lunar (de exemplu, în Olanda). Anchetele statistice pot avea loc la intervale regulate în rândul unor sub-seturi specifice de grupuri de populație. Toate cele trei tipuri de colectare a datelor se pot desfășura în diferite combinații. Tabelul 4 oferă o imagine de ansamblu a politicilor și practicilor din cele 24 de țări/regiuni participante.

Tabelul 4. Mecanisme naționale/regionale oficiale de culegere a datelor despre limbile naționale, R/M și ale imigranților în 24 țări/regiuni

Tara/regiunea	Mecanisme naționale/regionale oficiale de culegere a datelor despre limbile naționale, R/M și ale imigranților
Anglia	–
Austria	Date de recensământ despre limbile naționale, R/M și ale imigranților
Bosn & Herț	–
Bulgaria	Date de recensământ despre limbile naționale, R/M și ale imigranților
Catalonia	Date de registru municipal, date de recensământ și date de anchetă despre limbile naționale și R/M
Danemarca	–
Elveția	Date de registru municipal și date de anchetă despre limbile naționale, R/M și ale imigranților
Estonia	Date de recensământ despre limbile naționale, R/M și ale imigranților
Franța	Date de recensământ și date de anchetă despre limbile naționale, R/M și ale imigranților
Frizia	Date de anchetă despre limbile naționale și R/M
Grecia	–
Irlanda de N	Date de recensământ despre limbile naționale, R/M și ale imigranților
Italia	Date de anchetă despre limbile naționale și R/M
Lituania	Date de recensământ despre limbile naționale, R/M și ale imigranților
Olanda	–
Polonia	Date de recensământ despre limbile naționale, R/M și ale imigranților
Portugalia	Date de recensământ exclusiv asupra limbii naționale
România	Date de recensământ despre limbile naționale, R/M și ale imigranților
Scotia	Date de recensământ despre limbile naționale, R/M și ale imigranților
Spania	Date de recensământ și date de anchetă despre limbile naționale, R/M și ale imigranților
Țara Bascilor	Date de recensământ și date de anchetă despre limbile naționale și R/M
Țara Galilor	Date de recensământ și date de anchetă despre limbile naționale, R/M și ale imigranților
Ucraina	Date de recensământ și date de anchetă despre limbile naționale și R/M
Ungaria	Date de recensământ despre limbile naționale și R/M

Din Din tabelul 4 se poate vedea că majoritatea țărilor/regiunilor este familiarizată cu mecanismele de colectare a datelor lingvistice, cele mai multe dintre țări abordând trei tipuri de limbi: limbile naționale, limbile R/M și cele ale imigranților. Cinci din cele 24 de țări/regiuni nu au niciun fel de mecanism de colectare a datelor lingvistice: Austria, Bosnia & Herțegovina (în pofida numeroaselor sale limbi R/M din sfera educației, cum se precizează în Tabelul 2), Danemarca, Grecia și Olanda. Portugalia colectează doar date despre limba națională.

Tabelul 5 prezintă principalele întrebări despre limbi administrate în cadrul cercetărilor asupra populației pe scară largă ori la nivel național. Există variație în ce privește întrebările majore referitoare la limbi. Extra (2010) analizează validitatea unor întrebări la scară largă ori națională despre limba maternă, principalele limbi vorbite și limba vorbită acasă. Pornind de la experiența internațională, în special din medii preponderant anglofone din afara Europei, precum Australia, Canada și SUA, acesta afirmă că întrebarea referitoare la limba maternă are cea mai scăzută validitate empirică, iar întrebarea referitoare la limba

folosită acasă are cea mai ridicată validitate. Europa pare să confirme acest lucru, peste jumătate din țările/regiunile recensate administrând întrebarea referitoare la limba folosită acasă. Întrebările referitoare la limbi administrate în Elveția sunt foarte deosebite, mai ales prima: *Care este limba în care gândiți și pe care o știți cel mai bine?* Trebuie făcută o ultimă remarcă: întrebări adiționale referitor la competențele lingvistice sunt administrate în doar 11 din cele 24 de țări/regiuni, mai exact, întrebări de tip da/nu *Ești capabil să ...?* și întrebări cu răspuns gradat de tipul *Cât de bine poți să ...?*

În concluzie, existența bazelor de date și a mecanismelor de colectare a datelor oficiale prezintă variații mari la nivelul țărilor/regiunilor europene. Din perspectivă europeană, există în acest domeniu suficient spațiu de dezvoltare și schimb de cunoștințe în vederea sporirii mai accentuate a conștientizării în privința multilingvismului, furnizării de date bazate pe probe pentru oferta de planificare și educație lingvistică și desfășurării unor cercetări comparative la nivel european.

Tablelul 5. Întrebări referitoare la limbi în mecanismele oficiale de colectare a datelor în 24 țări /regiuni

Țara/regiunea	Întrebarea/-ările principal/-e referitoare la limbi	Întrebare/-ări despre deprinderile lingvistice (X) vorbit/comprehensiune/citit/scrise
Anglia	Limba de acasă + limba principală	Poti saX? Cât de bine poți să X?
Austria	Limba de acasă	–
Bosn&Herț.	–	–
Bulgaria	Limba maternă	–
Catalonia	Limba de acasă + limba principală +limba maternă	Poți să X? Cât de bine poți să X?
Danemarca	–	–
Elveția	Limba în care gândești și pe care o știi cel mai bine+ limba de acasă + limba de la școală/de la lucru	–
Estonia	Limba maternă	Cât de bine poți să X?
Franța	Limba de acasă	Poți să X?
Frizia	Limba de acasă	Poti saX? Cât de bine poți să X?
Grecia	–	–
Irlanda de N	Limba principală	Poti saX? Cât de bine poți să X?
Italia	Limba de acasă	–
Lituania	Limba maternă	–
Olanda	–	–
Polonia	Limba de acasă	–
Portugalia	Limba maternă	–
România	Limba maternă	–
Scoția	Limba de acasă + limba principală	Poți să X?
Spania	Limba de acasă	Poti saX? Cât de bine poți să X?
Țara Bascilor	Limba de acasă + limba principală +limba maternă	Poti saX? Cât de bine poți să X?
Țara Galilor	Limba de acasă + limba principală	Poți să X? Cât de bine poți să X?
Ucraina	Limba maternă	–
Ungaria	Limba de acasă + limba maternă	Poți să X?

2.2 Limbile în învățământul pre-școlar

Multe din documentele UE și CoE la care am făcut trimitere în Secțiunea 1.1 subliniază importanța învățării timpurii a limbilor, fapt pentru care am inclus în sondajul nostru o secțiune dedicată limbilor în învățământul primar. *Hotărârea Consiliului UE* din 1997 susține predarea limbilor Uniunii Europene încă din primii ani de viață și atât *Concluziile Consiliului UE* din 2002 și 2008 accentuează promovarea multilingvismului de la cea mai fragedă vârstă. *Cartea verde a migrației și mobilității* a Comisiei Europene (2009) accentuează importanța învățării de către copiii provenind din familii de imigranți a limbii țării gazdă cât mai devreme posibil, aceștia păstrându-și, totodată, limba și cultura moștenite din țara de origine. CoE se referă, de asemenea, foarte clar la copiii din medii de imigranți, recomandând ca, în vederea facilitării integrării acestora, Statele Membre să le creeze competențe corespunzătoare în limba națională la nivel pre-școlar (*Comitetul Miniștrilor și Adunarea Parlamentară, Recomandarea 2008*).

Ghidul pentru dezvoltarea și implementarea curriculei de educație plurilingvă și interculturală (Beacco et al. 2010: 45) oferă un util rezumat privitor la ceea ce trebuie făcut:

Ca spații ale descoperirii și socializării, instituțiile de învățământ pre-școlar reprezintă o etapă de bază a educației plurilingve și interculturale, în special pentru copiii din medii defavorizate și de migranți ale căror practici lingvistice de acasă pot veni în contradicție cu varietățile și normele selectate și încurajate de școli. În această situație, luând în considerare și faptul că e vorba de dreptul la o educație lingvistică (și în general) de calitate, unul din primele deziderate este ca, la acest nivel, școlarizarea pentru copiii foarte mici să fie garantată și oferită în condiții optime pentru toate grupurile în discuție – atât rezidenții nativi permanenți cât și familiile nou-sosite de imigranți.

Din perspectiva limbilor R/M, ECRML (1992) face referire la importanța învățământului pre-școlar în limbile R/M: 'Statele Membre trebuie să ia măsuri pentru ca învățământul pre-școlar să fie disponibil în limbile R/M relevante, cel puțin pentru familiile care solicită acest lucru' (Partea III, Articolul 8 – Educație, Paragraf 1).

Cea mai recentă publicație despre Invățarea Timpurie a Limbilor care face parte din manualul de politici CE, intitulat *Învățarea Limbilor la nivel pre-primar: metode de eficientizare și sustenabilitate* Manualul a fost conceput de un grup de 28 de experți naționali și a subliniat punctele tari și cele slabe din ELL din fiecare țară și a dat exemple de bună practică

Acestă secțiune va oferi o privire generală asupra învățării timpurii a limbilor în instituțiile de învățământ pre-școlar în țările/regiunile care au participat la sondaj. Trebuie arătat că învățământul pre-școlar de stat nu este disponibil în toate țările. În analiza noastră, încercăm să evidențiem țările/regiunile care sunt cel mai bine aliniate recomandărilor UE cu scopul de a conștientiza și crea oportunități pentru schimbul de cunoștințe. Vom sublinia de asemenea, și provocările evidențiate de cercetarea noastră în domeniul învățământului pre-școlar.

Sprrijin suplimentar pentru limbile naționale în învățământul pre-școlar

În cadrul cercetării am adresat o serie de întrebări referitor la amploarea sprijinului suplimentar pentru limba națională la nivel pre-școlar, cu accent pe:

- grupurile țintă pentru astfel de sprijin
- numărul de ani când se oferă
- numărul de zile pe săptămână când se oferă
- cerințe legate de mărimea grupului în vederea constituirii unei clase
- sursa de finanțare

Cincisprezece din cele 24 de țări/regiuni recenzate oferă sprijin suplimentar pentru limba națională la nivel pre-școlar. Acestea sunt: Anglia, Austria, Bulgaria, Danemarca, Elveția, Frizia, Irlanda de N, Lituania, Olanda, România, Scoția, Spania, Țara Bascilor, Țara Galilor și Ucraina. Rezultatele pe aceste țări sunt prezentate în Tabelul 6.

Tabelul 6. Sprijin suplimentar pentru limbile naționale în învățământul pre-școlar în 15 țări/regiuni

Criterii	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N
Grupuri țintă	Toate	14	Doar copii de imigranți	1		
Durata sprijinului	>2 ani	10	1 an	5	<1 an	0
Zile pe săptămână	>1 zi	3	½-1 zi	10	<1/2 zi	2
Cerințe de mărime a grupului	nu sunt	13	5-10	2	>10	0
Existența finanțării de stat	complet	14	parțial	1		

În învățământul pre-școlar, sprijin suplimentar pentru limba națională este oferit tuturor copiilor în 14 din cele 15 țări/regiuni, Elveția oferindu-l doar copiilor din familii de imigranți. Cele trei țări/regiuni care alocă cel mai mult timp săptămânal sprijinului suplimentar la limba națională sunt Frizia, Olanda și Ucraina. Zece dintre țările recenzate oferă sprijin o perioadă de doi sau mai mulți ani, în timp ce cinci dintre ele - Bulgaria, Danemarca, Elveția, Olanda și Scoția – o perioadă de un an. În 14 țări/regiuni, acest sprijin este de stat, iar în Elveția părinți/tutori plătesc o parte din costuri.

Limbile străine în învățământul pre-școlar

În privința limbilor străine din învățământul pre-școlar am solicitat cercetătorilor noștri răspunsuri relativ la:

- Limbile predate
- Timpul alocat orelor de limbi străine săptămânal
- Câți ani se fac limbile străine
- Cerințe referitor la mărimea grupului
- Surse de finanțare

Trebuie observat că cercetarea nu a vizat predarea limbilor străine în sectorul privat, unde oferta ar putea fi mai diversă. Pe ansamblu, șapte din cele 24 de țări raportează că limbile străine se predau în instituțiile pre-școlare de stat, rezultatele fiind disponibile în Tabelul 7.

Tabelul 7. Limbile străine în învățământul pre-școlar în 7 țări/regiuni(C/R)

Criteria	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N
Grupuri țintă	toate	7	restricții	0		
Durata	>2 ani	6	1 an	0	<1 an	1
Zile pe săptămână	>1 zi	1	½-1 zi	6	<1/2 zi	0
Cerințe de mărime a grupului	nu sunt	6	5-10	0	>10	1
Existența finanțării de stat	total	2	parțial	3	părinții plătesc costurile	2

Cele șapte țări/regiuni care oferă limbi străine la acest nivel sunt Anglia, Bosnia&Herțegovina, Bulgaria, Catalonia, Estonia, Scoția, Spania, Țara Bascilor și Ucraina. Țara Bascilor oferă limbi străine mai mult de o zi pe săptămână, celelalte țări/regiuni oferind între jumătate de zi și o zi. Limbile oferite de fiecare țară/regiune sunt enumerate în Tabelul 8. Bulgaria are cea mai largă ofertă, deși cursurile sunt finanțate de părinți/ tutori. Engleza, franceza și germana sunt limbile cele mai frecvente.

Tabelul 8. Limbile străine în învățământul pre-școlar în șapte țări/regiuni

Țara/regiunea	Limbile străine disponibile
Anglia	franceza, germana, italiana, spaniola
Bosn&Herț	engleza, franceza, germana
Bulgaria	engleza, franceza, germana, italiana, rusa, spaniola
Catalonia	engleza
Estonia	engleza, germana, franceza, rusa
Scoția	franceza, germana, italiana, spaniola, chineza – frecvent doar în sectorul privat
Spania (Madrid, Valencia, Sevilla)	engleza în comunitățile Madrid și Valencia engleza, franceza, germana în Andaluzia
Țara Bascilor	engleza
Ucraina	engleza, franceza, germana

Concluzia generală pe care o putem trage de aici evidențiază necesitatea dezvoltării sprijinului național/instituțional în cazul anumitor țări/regiuni, așa încât limbile străine să prindă teren de la o vârstă mai timpurie. Totuși, manualul CE din 2011 despre politici și concluzii asupra Invatarii Timpurii a Limbilor sugerează că există o activitate mai susținută decât putem arăta aici și că aceasta ar trebui studiată pentru a obține o analiză exhaustivă

Limbile R/M în învățământul pre-școlar

În privința limbilor R/M, am adresat același set de întrebări ca și în cazul limbilor străine, răspunsurile fiind ilustrate în Tabelul 9, unde 17 țări/regiuni raportează în privința ofertei.

Tabelul 9. Limbile R/M în învățământul pre-școlar în 17 țări/regiuni

Criterii	Răspunsuri	N C/R	Răspunsuri	N C/R	Răspunsuri	N C/R
Grupuri țintă	Toate	14	restricții	1	nespecificat	2
Durata	>2 ani	15	1 an	2	<1 an	0
Zile pe săptămână	>1 zi	12	½-1 zi	3	<1/2 zi	2
Cerințe de mărime a grupului	nu sunt	13	5-10	2	>10	2
Existența finanțării de stat	total	15	Partial	2	părinții plătesc costurile	0

Cum reiese din tabel, în 15 din cele 17 țări/regiuni limbile R/M se fac timp de peste doi ani, 13 țări nu au cerințe legate de mărimea grupurilor, deși în Irlanda de Nord și Ucraina trebuie minimum zece copii pentru a forma o clasă, iar în Danemarca și Ungaria minimum cinci. În 15 țări/regiuni cursurile sunt finanțate de stat, iar Catalonia și Anglia raportează că părinți/ tutori plătesc o parte a costurilor. Țările unde, la nivelul învățământului pre-școlar, nu se oferă limbi R/M sunt Bosnia & Herțegovina, Bulgaria, Elveția, Estonia, Franța, Grecia și Polonia.

Tabelul 10 prezintă situația limbilor raportate în cele 17 țări/regiuni ca parte a ofertei unităților pre-școlare de stat.

Tabelul 10. Limbile R/M în învățământul pre-școlar în 17 țări/regiuni

Tara/regiunea	Limbile R/M oferite
Anglia	cornica
Austria	Burgenland- croata, ceha, maghiara, italiana în Tirol, slovacă, slovena
Catalonia	araneza occitană (în Val d'Aran), catalana pretutindeni
Danemarca	germana
Frizia	friziana
Irlanda de N	irlandeză
Italia	albaneza, croata, friulana, germană, greacă, ladino, occitană, sardă, slovena
Lituania	bielorusă, ebraică, poloneză, rusă
Olanda	în Frizia
Portugalia	mirandeză
România	bulgară, croată, cehă, germană, greacă, maghiară, sârbă, slovacă, turcă, ucraineană
Scotia	Scottish Gaelic
Spania (Madrid, Valencia, Sevilla)	valenciană
Țara Bascilor	basca
Țara Galilor	galeză
Ucraina	tătara crimeană, germană, maghiară, moldovenească, poloneză, română, rusă
Ungaria	bulgară, croată, germană, greacă, română, romani/boyash, rusyn, sârbă, slovacă, slovena

Potrivit rapoartelor cercetătorilor noștri, oferta este diversă, acoperind multe limbi R/M, cel mai larg spectru fiind în Austria, Italia, România și Ungaria.

Limbile imigranților în învățământul pre-școlar

Pe baza datelor LRE, rezultă că oferta în privința limbilor imigranților nu este încă foarte frecventă la nivelul învățământului pre-școlar. Totuși, în pofida dificultății de a identifica profesori și materiale de învățare adecvate, există trei țări care oferă copiilor de vârstă foarte mică sprijin în privința limbilor imigranților, anume Danemarca, Elveția și Spania. Cantonul Zurich are o ofertă remarcabilă de nu mai puțin de 17 limbi. În niciuna din celelalte țări/regiuni nu există vreun fel de ofertă. Limbile disponibile sunt enumerate în Tabelul 11.

Tabelul 11. Limbile imigranților în învățământul pre-școlar în trei țări/regiuni

Tara/regiunea	Limbile oferite
Danemarca	albaneza, araba, bosniaca, islandeza, somaleza, tamil, turca, urdu/panjabi
Elveția Cantonul Zürich exclusiv	albaneza, araba, bosniaca, bulgara, chineza, croata, finlandeza, franceza, greaca, italiana, maghiara, coreeana, portugheza, rusa, slovena, spaniola (America Latină), turca
Elveția Cantonul Geneva exclusiv	albaneza, araba, italiana, portugheza, spaniola, turca
Spania	araba (marocană), portugheza, româna

Pentru a promova integrarea lingvistică a copiilor din familii de imigranți, acestora li se oferă în cadrul grădinițelor din Elveția programe de sprijin lingvistic în limba folosită acasă. Conform *Planului strategic pentru cetățenie și integrare 2007-2010* din Spania, în grădinițe sunt oferite câteva limbi ale imigranților în vederea prezervării și dezvoltării limbilor și culturilor de origine. În Danemarca, fonduri naționale, regionale și locale acoperă în întregime costurile acestor programe, iar în Elveția și Spania fonduri colaterale din țările-sursă acoperă costurile în cadrul unor acorduri bilaterale.

2.3 Limbile în învățământul primar

Concluziile Consiliului UE (2002) au subliniat importanța măsurilor menite să ofere elevilor posibilitatea de a învăța, de la o vârstă mică, două sau, unde este posibil, mai multe limbi pe lângă limba lor maternă, ca și necesitatea de a le oferi o cât mai mare diversitate de limbi. Concluziile au mai arătat cât este de important ca programele de limbi să genereze atitudini pozitive referitor la alte culturi.

Se preconiza ca integrarea vorbitorilor non-nativi să fie realizată prin măsuri de îmbunătățire a cunoașterii de către aceștia a limbii/-ilor naționale de predare, respectând, totodată, limbile și culturile țărilor de origine. Se mai avea în vedere formarea profesională și mobilitatea profesorilor, precum și standardizarea competențelor lingvistice conform Cadrului Comun European de Referință (CEFR) pentru limbi elaborat de CoE. Concluziile

Consiliului UE au reiterat aceleași mesaje, adăugând perspectiva învățării pe tot parcursul vieții și actualizarea competențelor lingvistice pentru toți cetățenii prin intermediul unor instrumente formale, informale și non-formale. Concluziile solicitau, încă o dată, o mai mare varietate a limbilor predate și evaluarea învățării pe baza unor instrumente recunoscute. Era subliniată valoarea pregătirii profesionale și a schimburilor de profesori și se recomanda, pentru întâia oară, necesitatea de a susține predarea unor discipline prin intermediul altor limbi (CLIL). *Concluziile Consiliului UE* evidențiază, din nou, importanța unei predări de calitate a limbilor, evaluarea pe baza indicatorilor de performanță, perfecționarea și mobilitatea profesorilor, CLIL, lărgirea spectrului limbilor, consolidarea predării limbii naționale, precum și elaborarea unor opțiuni prin care imigranții să-și poată păstra și dezvolta limbile de origine.

CoE susține ferm diversitatea lingvistică și educația interculturală în învățământul primar, punând la dispoziție politici concrete în acest sens și instrumente pentru uz la clasă. ECRML subliniază necesitatea de a oferi predare în și a limbilor R/M la solicitarea părinților și fără a prejudicia predarea limbii naționale. CEFR oferă o bază comună pentru curricule de limbi, orientări curriculare, examene și manuale din toată Europa, sporind transparența cursurilor, a curriculei și a calificărilor profesionale și promovând, astfel, cooperarea internațională în domeniul limbilor moderne. *Recomandarea 98 (6)* îndemna Statele Membre să operaționalizeze politici educaționale de promovare a unui plurilingvism dezvoltat și să încurajeze utilizarea limbilor străine în predarea unor discipline fără legătură cu limbile. Ca și UE, CoE a încurajat, la rândul-i, dezvoltarea legăturilor și schimburilor instituționale și de persoane între țări, la toate nivelele educației. În ceea ce privește locul limbii materne în curriculum, *recomandarea CoE 1740 (2006)* subliniază dezirabilitatea încurajării tinerilor europeni în direcția învățării limbii lor materne (sau limba principală), atunci când aceasta nu este limbă oficială în țara lor. În același timp, fiecare tânăr european are datoria de a învăța limba/limbile oficială/e a țării al cărei cetățean este. *Recomandarea CoE* afirmă, în continuare, că educația bilingvă este cheia succesului și că bilingvismul și plurilingvismul sunt avantaje incontestabile.

Dată fiind diversitatea lingvistică a copiilor din multe școli europene, nu este ușor să se asigure îndrumarea lingvistică în limba maternă. Totuși, cum au arătat Extra și Yağmur (2004: 99-105), aceste obiective pot fi atinse dacă există voința necesară. Bine-cunoscutele politici și practici inovatoare ale *Școlii de Limbi din Statul Victoria* (SLV) din Melbourne/Australia constituie un excelent exemplu de 'bune practici' care poate fi adoptat și în context european. Realizarea distinctivă a SLV este inovația referitoare la direcționalitatea și oferta învățării adiționale a limbilor, în cadrul căreia se oferă *tuturor* elevilor - respectiv se solicită de toți elevii școlilor primare și secundare din Victoria, inclusiv cei care au engleza ca prima limbă - învățarea suplimentară a unor limbi, în afara englezei, ca prima limbă, oferta incluzând actualmente peste 60 de limbi personale de adopție, atât în cadrul școlilor din sistemul de stat, cât și în așa-numitele *after-hours ethnic schools*, în funcție de cerere.

În sondajul LRE am administrat întrebări bazate pe recomandările și orientările de mai sus, vizând limbile naționale, R/M, străine și ale imigranților.

Srijin pentru limbile naționale în învățământul primar

Tabelul 12 prezintă situația organizării srijinului suplimentar pentru limba națională în școlile primare. Cercetătorii au fost chestionați referitor la:

- măsura în care există un curriculum coerent și explicit
- Gradul de srijin lingvistic pentru noii-sosiți
- testarea inițială de diagnostic pentru noii-sosiți
- monitorizarea deprinderilor de limbă

Tabelul 12. Srijin pentru limba națională în învățământul primar în 24 țări/regiuni

Criterii	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N
Curriculum	Coerent și explicit	19	general	5		0
Srijin suplimentar pentru cei nou sosiți	Total	22	parțial	0	Niciunul	2
Testare inițială de diagnostic	Pentru toți	8	Numai pentru imigranți	7	Niciunul	9
Monitorizare deprinderi de limbă	La nivel național	16	La nivel de școală	8	Niciunul	0

Potrivit rapoartelor cercetătorilor noștri, 19 țări/regiuni dispun în școlile primare de un curriculum național pentru limbi coerent și explicit, acesta fiind exprimat în termeni generali în cinci țări/regiuni. Cu excepția Italiei și Ucrainei, toate țările/regiunile oferă noilor-sosiți srijin suplimentar pentru învățarea limbii naționale. Testarea de diagnostic este un domeniu unde se manifestă abordări diferite, fapt căruia trebuie să i se acorde atenție de către cei care elaborează politici. Opt țări/regiuni – Anglia, Austria, Bulgaria, Danemarca, Irlanda de Nord, Lituania, Scoția și Țara Galilor – utilizează testul diagnostic pentru limbi în cazul tuturor copiilor la începutul școlii primare, șapte testează doar copiii din familii de imigranți, iar nouă țări/regiuni nu raportează niciun test diagnostic inițial. Monitorizarea regulată a deprinderilor de limbă este o altă zonă unde politicile diferă, 16 dintre țări/regiuni utilizând teste naționale, iar opt utilizează teste la nivelul școlii. Pe ansamblu, Bulgaria, Danemarca, Lituania și Scoția au reieșit ca fiind țările/regiunile de deplin aliniat criteriilor LRE de mai sus în privința srijinului suplimentar pentru limba națională, în timp ce Italia, Polonia și Ucraina apar ca mai puțin aliniat.

Limbile străine în învățământul primar

Referitor la limbile străine, am adresat întrebări despre:

- grupuri țintă
- numărul limbilor străine obligatorii
- în ce măsură există un curriculum coerent și explicit
- abordarea CLIL
- când începe predarea limbilor străine
- programarea în timpul sau după orele de școală
- cerințe de mărime minimă a grupului
- monitorizarea deprinderilor de limbă
- nivelul care trebuie atins și aderența la CEFR
- disponibilitatea finanțării de stat

Douăzeci și trei din cele 24 de țări/regiuni oferă limbi străine în învățământul primar, singura excepție fiind Țara Galilor, rezultatele acestor 23 de țări/regiuni fiind prezentate în Tabelul 13:

Tabelul 13. Organizarea predării limbilor străine în școlile primare în 23 țări/regiuni

Criterii	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N
Nr. limbilor străine obligatorii	2	2	one	18	doar opțional	3
Curriculum	coerent și explicit	20	general	3	nu există orientări	0
Limba utilizată ca mediu de instruire (CLIL)	răspândit	1	localizat	13	absent	9
Grupuri țintă	toate	23	restricții	0		
Debutul predării limbilor	din clasa I	12	din etapa de mijloc	7	din etapa finală	4
Programarea	În timpul orelor de școală	21	parțial în școală	1	în afara școlii	1
Cerințe de mărime minimă a grupului	nu sunt	21	5 -10 elevi	1	>10 elevi	1
Monitorizarea deprinderilor de limbă	nivel național standard	10	nivelul școlii	13	absent	0
Nivelul vizat	conform cu CEFR	7	nivel național sau al școlii	13	niciunul	3
Existența finanțării de stat	total	23	parțial	0		

Cercetarea noastră arată că limbile străine sunt în mod frecvent oferite în toate țările/regiunile recenzate, cu excepția Țării Galilor. Două țări/regiuni, Danemarca și Grecia, au două limbi străine obligatorii, iar 18 au o limbă străină obligatorie. În Anglia, Irlanda de Nord și Scoția, limbile străine sunt opționale. Există un curriculum coerent și explicit în 20 de țări, iar în Frizia, Italia și Olanda, acesta este exprimat în termeni generali. Spania este singura țară care raportează utilizarea pe scară largă a CLIL, această abordare fiind folosită în alte 13 țări/regiuni, deși nu sistematic. Limbile străine sunt predate din clasa I primară în 12 din cele 24 de țări/regiuni, din etapa de mijloc a școlii primare în șapte și începând cu ultima clasă primară doar în Elveția, Frizia, Olanda și Scoția. Deprinderile de limbă sunt monitorizate cu instrumente standardizate în zece dintre țări/regiuni, iar la nivel local în 12. Doar în Austria nu există niciun fel de monitorizare. Deși multe țări/regiuni se inspiră, fără îndoială, din CEFR atunci când își creează propriul curriculum, doar șapte dintre ele raportează că folosesc explicit și sistematic acest instrument pentru evaluarea nivelului de limbă vizat. Acestea sunt Bulgaria, Elveția, Estonia, Franța, România, Scoția și Spania.

Tabelul 14 prezintă limbile străine din școala primară, obligatorii și opționale, conform raportării cercetătorilor noștri

Tabelul 14. Limbile străine în învățământul primar în 23 țări/regiuni

Tara/regiunea	Limbi străine oferite în învățământul primar
Anglia	franceza, germana, spaniola, foarte rar și chineza, italiana, japoneza: opționale
Austria	ceha, engleza, franceza, maghiara, italiana, slovacă, slovena (una din aceste limbi este obligatorie)
Bosn&Herț.	engleza,sau germana : obligatorii; franceza, italiana, araba: opționale
Bulgaria	engleza, franceza, germana, italiana, spaniola, rusa: una din aceste limbi este obligatorie
Catalonia	engleza: obligatorie
Danemarca	engleza și franceza sau germana : obligatorii; spaniola, germana sau franceza: opționale
Elveția	în cantonul Zurich: engleza este obligatorie în cantonul Geneva: germana este obligatorie în cantonul Ticino: franceza este obligatorie
Estonia	engleza, franceza, germana, rusa: o limbă este obligatorie, restul opționale
Franța	Engleza, germana, mult mai puțin alte limbi, cum ar fi araba, chineza, italiana, portugheza, rusa, spaniola: una din aceste limbi este obligatorie
Frizia	engleza: obligatorie - franceza, germana, spaniola: opționale
Grecia	engleza și franceza sau germana : obligatorii
Irlanda de N	spaniola, franceza: opționale
Italia	engleza: obligatorie
Lituania	engleza, franceza, germana: una din aceste limbi este obligatorie
Olanda	engleza: obligatorie - franceza, germana, spaniola: opționale
Polonia	engleza, germana, franceza: una din aceste limbi este obligatorie
Portugalia	engleza, franceza: una din aceste limbi este obligatorie
România	engleza, franceza, germana, italiana, spaniola, una dintre aceste limbi este obligatorie
Scoția	chineza, franceza, germana, italiana, spaniola: , una dintre aceste limbi este obligatorie
Spania (Madrid, Valencia, Sevilla)	engleza, franceza, germana: una din aceste limbi este obligatorie
Țara Bascilor	engleza: obligatorie
Ucraina	engleza, franceza, germana, spaniola: una din aceste limbi este obligatorie
Ungaria	engleza, franceza, germana, italiana, rusa: una din aceste limbi este obligatorie

Engleza, franceza și germana apar ca limbile străine predate frecvent. În multe cazuri, una din aceste limbi este disciplină obligatorie pentru toți elevii. Italiana, rusa și spaniola sunt alte limbi străine oferite fie obligatoriu, fie opțional. În unele țări, araba, chineza și japoneza sunt oferite, și ele, ca limbi străine opționale. Astfel că varietatea limbilor disponibile în școlile primare este un semn pozitiv din perspectiva multilingvismului European, deși situația prezentată aici trebuie să fie pusă în contextul datelor din proiectul Eurydice 2008 care subliniază tendința crescută de dominare a limbii engleze în învățământul primar (http://eacea.ec.europa.eu/avout/eurydice/documents/KDL2008_EN.pdf).

Pentru a facilita învățarea cu succes a limbilor este important să fie dezvoltat un curriculum și să fie bine stabiliți și indicii de performanță. CEFR a devenit un etalon în susținerea acestui proces. Este un document care descrie într-o manieră cuprinzătoare, prin intermediul unei scale de descriptori, a) competențele necesare în comunicare, b) cunoștințele și deprinderile de limbă corespunzătoare, c) situațiile și domeniile de comunicare. Dintre țările/regiunile recenzate, șapte raportează utilizarea explicită a CEFR-ului, în învățarea limbilor străine, cu toate că un număr mai mare își bazează, probabil, standardele naționale pe principiile și abordările CEFR. Țările/regiunile și indicii de performanță specificați la fiecare sunt prezentați în Tabelul 15. Cum este de așteptat, nivelul vizat pentru acest grup de vârstă este A1/A2.

Tabelul 15. Indici de performanță CEFR pentru limbi străine în școlile primare în șapte țări/regiuni

Country/region	Proficiency level to be achieved for foreign languages at the end of primary education
Bulgaria	A1–A2
Estonia	A1–A2
Franța	A1
România	A1
Scotția	A1
Spania	A2 și 'ne-specificat' în Valencia
Elveția	În cantonul Zurich: A2.1 pentru receptarea orală și scrisă și pentru performanța orală. A1.2 pentru performanța scrisă.

Limbile R/M în învățământul primar

Pe linia metodologiei adoptate pentru predarea limbilor străine, am adresat întrebări și în privința limbilor R/M disponibile în context național/regional, mai exact:

- grupuri țintă
- în ce măsură există un curriculum coerent și explicit
- amploarea CLIL
- când începe predarea limbilor R/M
- programarea în timpul sau după orele de școală
- cerințe de mărime minimă a grupului
- monitorizarea deprinderilor de limbă
- dacă există o cerință specifică privind nivelul care trebuie atins la limba R/M până la finalul școlii primare
- existența finanțării de stat

Limbile R/M sunt predate în 22 din cele 24 de țări/regiuni recenzate, Danemarca și Estonia nu au raportat situația în cazul lor. Rezultatele pentru cele 22 de țări/regiuni sunt prezentate în Tabelul 16.

Tabelul 16. Organizarea predării limbilor R/M în școlile primare în 22 țări/regiuni

Criterii	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N
Grupuri țintă	toate	20	restricții	2		
Curriculum	coerent și explicit	16	general	5	no guidelines	1
Limba utilizată ca mediu de instruire (CLIL)	răspândit	12	în unele zone	6	absent	4
Debutul predării limbilor	din clasa I	19	din etapa de mijloc	3	din etapa finală	0
Programarea	ore în școală	17	parțial în școală	4	în afara școlii	1
Cerințe de mărime minimă a grupului	nu sunt	16	5-10 elevi	3	>10 elevi	3
Monitorizarea deprinderilor de limbă	naționale	8	la nivelul școlii	11	nu există	3
Nivelul vizat	norme naționale/ regionale	14	la nivelul școlii	3	nespecificat	5
Existența finanțării de stat	total	21	parțial	1	nu există	0

Orele de limbi R/M și cele de alte discipline predate prin intermediul limbilor R/M sunt accesibile tuturor elevilor, indiferent de mediul lingvistic de proveniență, în 20 de țări/regiuni, deși Bulgaria și Grecia se adresează doar vorbitorilor nativi ai acestor limbi. Toate țările, cu excepția Austriei, dispun de orientare curriculară. CLIL este mult mai răspândit în cazul predării limbilor R/M decât pentru limbi străine, 12 țări/regiuni raportând că este o practică obișnuită, iar alte șase că este folosit local. În 19 din cele 22 de țări/regiuni în care se predau limbile R/M, instruirea începe de la debutul școlii primare, doar Elveția, Franța și Polonia introducând-o în etapa de mijloc. Șaisprezece țări/regiuni nu au cerințe privind mărimea grupului, în Anglia, Ungaria și Polonia sunt necesari cel puțin cinci elevi

pentru a forma o clasă, iar în Austria, Bulgaria și Irlanda de Nord zece. În ce privește monitorizarea deprinderilor de limbă, 18 țări/regiuni o efectuează fie pe baza unor instrumente adecvate vârstei, fie prin abordări la nivel de școală, doar Italia și Olanda/Frizia neraportând o monitorizare regulată. Indicii de performanță se bazează pe standarde naționale/regionale în 14 țări/regiuni, în trei există standarde la nivel de școală, iar cinci țări/regiuni – Austria, Bosnia&Herțegovina, Grecia, Italia și Irlanda de Nord – nu au indici expliciți.

Tablelul 17 prezintă oferta reală a limbilor R/M, potrivit cercetătorilor noștri.

Tablelul 17. Limbile R/M în învățământul primar în 22 țări/regiuni

Tara/regiunea	Limbile R/M disponibile în învățământul primar
Anglia	în Cornwall
Austria	burgenland-croata, ceha, maghiara, slovacă, slovena, romani,
Bosn&Herț	Alte limbi naționale: bosniaca, sârba
Bulgaria	armeană, ebraică, romani, turcă
Catalonia	catalană peste tot, araneană occitană în Val d'Aran
Elveția	alte limbi naționale: franceză, germană, italiană
Franța	basca, bretonă, catalană, corsicană, occitană tahitiană, limbile malaio-polineziene (Ajié, Drehu, Nengone, Paici) în cadrul colectivităților franceze de peste mări.
Frizia	friziană
Grecia	turcă
Irlanda de N	irlandeză
Italia	Albaneză, catalană, croată, franceză, franceză-provensală, friuliană, germană, greacă, ladină, occitană, sardiniană, slovena
Lituania	bielorusă, ebraică, poloneză, rusă
Olanda	friziană
Polonia	cașubiană
Portugalia	mirandeză
România	germană, maghiară, italiană, romani, slovacă, ucraineană,
Scotia	Scottish Gaelic
Spania (Madrid, Valenica, Sevilla)	valenciană doar în Valencia
Țara Bascilor	basca
Țara Galilor	galeză
Ucraina	bielorusă, bulgară, tătară crimeană, gagauză, germană, greacă, maghiară, moldovenească, poloneză, română, rusă, slovacă
Ungaria	bulgară, croată, germană, greacă, poloneză, romani/boyash, română, rusyn, sârba, slovacă, slovena

Într-o serie de țări/regiuni oferta este bogată, Austria, Bulgaria, Lituania, România, Ucraina și Ungaria oferind patru sau mai multe limbi R/M fie ca discipline de studiu fie – în majoritatea cazurilor – ca mediu de instruire.

Limbile imigranților în învățământul primar

Referitor la limbile imigranților, am adresat un set de întrebări similar celui pentru limbile R/M și limbile străine. Doar cinci țări raportează existența unei oferte semnificative de limbi ale imigranților la nivel primar. Acestea sunt Austria, Danemarca, Elveția (în cantonul Zurich) Franța, și Spania și rezultatele din cele cinci țări sunt prezentate în Tabelul 18.

Tabelul 18. Organizarea predării limbilor imigranților în învățământul primar în cinci țări/regiuni

Criterii	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N
Grupuri țintă	toate	2	doar copiii de imigranți	3	nespecificat	0
Curriculum coerent și explicit	coerent și explicit	2	general	3	nu există orientări	0
Limba folosită ca mediu de instruire	răspândit	1	localizat	3	absent	1
Debutul predării limbilor	din clasa I	2	din etapa de mijloc	1	din etapa finală	2
Programarea	În orele de școală	0	parțial în școală	2	În afara școlii	3
Cerințe de mărime minimă a grupului	niciuna	2	5-10 elevi	1	>10 elevi	2
Monitorizarea deprinderilor de limbă	nivel național	0	nivel local	5	nu există	0
Nivelul vizat	la nivel de țară/regiune	0	la nivel de școală	0	niciunul	5
Existența finanțării de stat	total	2	parțial	3	nu	0

În Elveția și Franța, orele de limbi ale imigranților sunt deschise tuturor elevilor, pe când în Austria, Danemarca și Spania ele sunt rezervate vorbitorilor nativi ai acestor limbi. În Elveția și Franța nu există cerințe minime de mărime a grupului, în Spania trebuie peste cinci elevi pentru a forma o clasă, iar în Austria și Danemarca un grup de zece. În Austria și Danemarca există un curriculum coerent și explicit, în celelalte țări acesta fiind exprimat în termeni generali. În Spania, utilizarea limbilor imigranților ca mediu de instruire este un fapt obișnuit, mai puțin răspândit în Austria, Danemarca și Franța, pe când în Elveția aceste limbi sunt predate exclusiv ca disciplină în sine. Elveția și Spania oferă lecții parțial în timpul orelor de școală, în celelalte țări acestea fiind disponibile ca activități extra-curriculare. Performanța în domeniul limbilor imigranților nu este legată de standarde naționale, regionale ori la nivel de școală, deși dezvoltarea deprinderilor de limbă este monitorizată în toate țările. Lecțiile de limbi ale imigranților sunt finanțate total de către stat în Austria și Danemarca, iar în Elveția, Franța și Spania sunt în mare parte sprijinite de către țara de origine.

Limbile imigranților oferite în fiecare țară sunt prezentate în Tabelul 19.

Tabelul 19. Limbile imigranților în învățământul primar în cinci țări

Tara/regiunea	Limbile imigranților disponibile în învățământul primar
Austria	albaneza, bosniaca /sârba, poloneza, rusa, turca
Danemarca	DE VERIFICAT
Elveția	doar în Zürich: albaneza, araba, bosniaca /sârba, bulgara, chineza, coreeana finlandeza, franceza, greaca, italiana, kurda, maghiara, portugheza, spaniola, turca, rusa, suedeza în Geneva: albaneza, araba, italiana, portugheza, spaniola,
Franța	araba, chineza, italiana, portugheza, rusa, spaniola
Spania (Madrid, Valenica, Sevilla)	araba (marocana) și portugheza în Madrid și Valencia

Dezvoltarea profesională în învățământul primar

Atât UE cât și CoE au subliniat în mod repetat importanța recrutării și formării unor profesori de limbi calificați care să sprijine dezvoltarea lingvistică și competențele interculturale ale elevilor. Se pune accent pe dezvoltarea de către profesori a propriilor deprinderi de limbă, a competențelor interculturale și a sensibilității față de multilingvism și plurilingvism. Schemele de mobilitate pentru profesori, prin care aceștia sunt încurajați să petreacă o perioadă de timp în țara a cărei limbă o predau, au fost identificate ca modalitate valoroasă de a-i susține întru atingerea acestor obiective (EC 2008: 11).

În cadrul sondajului LRE, au fost puse întrebări despre:

- calificările profesorilor
- formarea profesională inițială și continuă
- mobilitatea profesorilor de limbi străine
- măsuri vizând creșterea numărului de profesori acolo unde se resimte lipsa

În Tabelul 20 sunt prezentate rezultatele pentru toate țările/regiunile în privința tuturor celor patru tipuri de limbi la nivelul învățământul primar. Trebuie reținut că nu toate tipurile de limbi sunt oferite în toate țările/regiunile, ceea ce explică scorul scăzut mai ales în privința limbilor imigranților, acestea fiind oferite numai în cinci țări.

Tabelul 20. Calificările profesorilor și dezvoltarea profesională în învățământul primar în 24 țări/regiuni

Aspect	Răspunsuri	N țări				Răspunsuri	N țări				Răspunsuri	N țări			
		LN	R/M	LS	LI		LN	R/M	LS	LI		LN	R/M	LS	LI
Calificări profesionale	profesori de limbi calificați	16	17	14	2	în general profesori calificați	8	5	9	3	fără calificare specifică	0	2	1	19
Formare inițială	de specialitate	20	18	17	1	generală	4	3	4	2	nu	0	3	3	21
Formare continuă	de specialitate	16	14	20	1	generală	7	7	7	4	nu	1	3	1	14
Măsuri de creștere a numărului	măsuri structurale	3	7	8	0	campanii recrutare în presă	1	2	2	0	nu există măsuri specifice	20	15	14	24
Mobilitatea profesorilor	inclusă în formare			1		sprijin financiar informal			14		nu			9	

Potrivit răspunsurilor din sondaj, în circa două-treimi din țările/regiunile recenzate limbile sunt predate de profesori de limbi calificați: în 16 din 24 pentru limba națională, în 17 din 22 pentru limbile R/M, în 14 din 23 pentru limbi străine și în două din cinci pentru limbi ale imigranților. Desigur, în situația în care avem de-a face cu predare integrată de conținut și limbă (CLIL), e mai puțin important ca profesorii respectivi să fie profesori de limbi calificați (deși nivelul lor de cunoaștere a limbii trebuie să fie ridicat), iar în multe contexte la nivel primar ar fi neobișnuit să existe profesori de limbi calificați pentru activitatea uzuală de predare în limba națională ori în limbi R/M. Totuși, este cu siguranță de așteptat ca profesorii de limbi străine să aibă calificare de specialitate. În pofida acestui lucru, în Anglia, Austria, Elveția, Franța, Frizia, Irlanda de Nord, Italia, Olanda și Scoția, limbile străine sunt predate de învățători fără calificare de specialitate.

Programele de dezvoltare profesională inițială și continuă, specializate ori de factură generală, sunt un factor comun tuturor țărilor, deși Italia și Irlanda de Nord raportează lipsa formării inițiale pentru profesorii de limbi străine, iar Grecia raportează lipsa formării continue pentru profesorii care predau limba națională. Profesorii R/M de limba cornică din Anglia nu beneficiază, nici ei, de formare în sistem formal. În ce privește predarea limbilor imigranților, doar Austria oferă formare de specialitate, funcție de disciplină, atât inițială, cât și continuă. Inevitabil, sondajul n-a putut intra în detaliu referitor la natura programelor de dezvoltare profesională, o zonă care s-ar preta unor cercetări ulterioare.

O altă zonă care depășește perimetrul sondajului se referă la faptul că profesorii de limbi R/M și ale imigranților ar putea fi etichetați formal ca profesori de limbi native dacă predau în școli pentru minorități ori pentru imigranți, ori ca profesori de limbi străine dacă lucrează cu vorbitori non-nativi ai limbii ce frecventează o școală pentru comunitatea minorităților sau imigranților. Astfel, aceștia pot opta fie pentru programe de dezvoltare profesională destinate profesorilor de limbi native, fie pentru cele destinate profesorilor de limbi străine, în funcție de contextul în care lucrează.

Zona care trebuie în mod evident dezvoltată în raport cu predarea limbilor străine este mobilitatea pentru profesori. Nouă țări/regiuni din 24 raportează lipsa totală a sprijinului în această direcție, doar Catalonia raportând programe structurate de mobilitate pentru profesori și Elveția. Alte 14 încurajează mobilitatea și oferă sprijin financiar, însă reiese clar că aici se poate face mai mult pentru stimularea profesorilor de limbi în a petrece o perioadă mai îndelungată în țara a cărei limbă o predau, realizându-se, de asemenea, o aliniere la recomandările UE care identifică mobilitatea și schimbul de profesori drept mijloace importante prin care aceștia pot dobândi competență lingvistică și culturală de rang superior.

Un rezultat interesant este acela că o serie de țări/regiuni iau măsuri active pentru creșterea cifrei profesorilor de limbi, acesta fiind un domeniu fertil pentru schimbul de cunoștințe. Înseamnă aceasta că avem de-a face cu o cerere mai mare, ori e doar un semnal că numărul profesorilor este în scădere? În Danemarca, Elveția, Estonia și Țara Bascilor se iau măsuri speciale pentru recrutarea de profesori suplimentari de limba națională. Anglia, Bulgaria, Danemarca, Frizia, Lituania, Ucraina și Ungaria, iau măsuri de promovare și facilitare a angajării și formării unor profesori calificați de limbi străine suplimentari. Renașterea și promovarea multor limbi R/M poate fi motivul pentru care Bosnia & Herțegovina, Danemarca, Irlanda de Nord, Scoția, Spania, Țara Bascilor și Ucraina iau măsuri speciale de recrutare a profesorilor de limbi R/M. Totuși, niciuna din țările/regiuni nu apare deocamdată ca recrutând activ profesori pentru limbile imigranților, cu siguranță o zonă de dezvoltare viitoare.

2.4 Limbile în învățământul secundar

Documentele despre multilingvism ale UE și CoE subliniază necesitatea continuării studiului limbilor început în școala primară ca parte a tranziției elevilor spre învățământul secundar, mărind atât numărul limbilor pe care le învață cât și competențele de comunicare în aceste limbi din perspectiva angajării și a educației continue și terțiare.

Potrivit Recomandării 98 (6) a Consiliului Europei, obiectivul învățării limbilor în ciclul secundar trebuie să fie:

ridicarea în continuare a nivelului comunicării pe care trebuie să-l atingă elevii așa încât să poată folosi limba pe care o studiază pentru a comunica efectiv cu alți vorbitori ai acelei limbi în cadrul unor tranzații cotidiene, construirea unor relații sociale și personale și înțelegerea și respectarea culturilor și practicilor celorlalți.

Instituțiile de învățământ secundar trebuie să ofere o gamă mai largă de limbi pe ansamblu, dând elevilor posibilitatea de a învăța mai mult de o limbă, fie ea europeană sau nu. Nivelele de performanță trebuie monitorizate pe baza etaloanelor europene standard, inclusiv recunoașterea competențelor parțiale, unde este cazul. Se recomandă ca învățarea integrată de conținut și limbă (CLIL) să fie folosită pe scară mai largă. Dezvoltarea profesională și mobilitatea profesorilor, ca și existența unor rețele internaționale și a cooperării între țări în cadrul unor proiecte comune, sunt, de asemenea, considerate ingrediente importante ale succesului. Cercetarea noastră a fost structurată pentru a lua în considerare multe, deși nu toate, din aspectele enumerate mai sus.

Învățământul secundar este, fără doar și poate, mai dificil de comparat țară cu țară decât cel primar; la acest nivel apare o rețea de școli de specialitate dintre care elevii pot alege, gimnaziul și liceul sunt structurate diferit în diferite țări (vezi Glosarul), modul de planificare a programelor de limbi variind și el considerabil. În pofida acestor provocări, cercetătorii noștri au adunat date referitor la organizarea predării limbilor și perfecționarea profesională pentru toate tipurile de limbi în cele 24 de țări/regiuni.

Sprrijin pentru limba națională în învățământul secundar – organizare

Sprrijinul suplimentar pentru limba națională continuă să fie important la nivel secundar atât pentru noii-sosiți cât și pentru toți cei care au dificultăți în a înțelege și comunica în limba națională. Am adresat cercetătorilor noștri același set de întrebări ca în ciclul primar, adică:

- măsura în care există un curriculum coerent și explicit
- Gradul de sprrijin suplimentar pentru noii-sosiți
- existența testării inițiale de diagnostic
- monitorizarea deprinderilor de limbă

Rezultatele apar în tabelul 21:

Tabelul 21. Organizarea sprrijinului suplimentar pentru limba națională în învățământul secundar în 24 de țări/regiuni

Criteria	Replies	N	Replies	N	Replies	N
Curriculum	coherent and explicit	20	general	4	none	0
Extra support for newcomers	full	21	partial	0	none	3
Diagnostic testing on entry	for all	9	for immigrant children only	5	none	10
Monitoring of language skills	national level	15	school level	8	none	1

Potrivit rapoartelor cercetătorilor, 20 de țări/regiuni dispun de un curriculum național pentru limbi coerent și explicit, iar în Frizia, Irlanda de Nord, Italia, și Olanda acesta este exprimat în termeni generali. Sprrijin suplimentar pentru învățarea limbii naționale este oferit celor nou-sosiți fie înainte, fie pe durata programului obișnuit în 21 de țări/regiuni, Danemarca, Italia și Ucraina neraportând vreo ofertă de acest gen. În ce constă exact sprrijinul, cât și impactul avut în privința succesului școlar al elevilor, constituie o arie de cercetare ulterioară. Ca și în cazul învățământului secundar, un număr relativ mic de țări/regiuni întreprind diagnosticarea pe bază de nevoi a competenței tuturor elevilor privind limba națională odată cu admiterea în învățământul secundar. Acestea sunt Anglia, Bosnia & Herțegovina, Catalonia, Franța, Polonia, Portugalia, Scoția, Țara Galilor și Ucraina. Alte cinci țări/regiuni - Bulgaria, Lituania, Spania, Țara Bascilor și Ungaria – aplică testul de diagnostic doar elevilor din familii de imigranți. Natura testelor și modul în care este folosită informația pentru design-ul planului de învățământ și furnizarea unui sprrijin constant constituie o altă arie pentru explorări ulterioare. Ca și la ciclul primar, există o monitorizare sistematică a deprinderilor la limba națională, 15 dintre țări/regiuni făcând acest lucru la nivel național și opt la nivel local. Danemarca raportează absența monitorizării abilităților pentru limba națională la nivelul învățământului secundar.

Limbile străine în învățământul secundar

Tabelul 22 prezintă situația organizării modului de predare a limbilor străine în învățământul secundar. Am întrebat respondenții în legătură cu:

- grupuri țintă
- numărul limbilor predate și dacă sunt obligatorii
- măsura în care există un curriculum coerent și explicit
- abordarea CLIL
- programarea pe parcursul zilei de școală
- cerințe minime de mărime a grupului
- monitorizarea deprinderilor de limbă
- nivelul care trebuie atins și aderența la CEFR
- nivelul finanțării de către stat

Tabelul 22. Organizarea predării limbilor străine în învățământul secundar în 24 țări/regiuni

Criterii	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N
Numărul limbilor străine obligatorii (gimnaziu)	2	13	1	11	niciuna	0
Numărul limbilor străine obligatorii (liceu)	2	14	1	10	niciuna	5
Curriculum	coerent și explicit	20	general	4	nu există orientări	0
Limba ca mediu de instruire (CLIL)	larg răspândit	1	localizat	14	absent	9
Grupuri țintă	toate	24	resctricții	0	nu există sprijin	0
Programare	în timpul orelor de școală	23	parțial în școală	1	în afara școlii	0
Cerințe minime de mărime a grupului	nu	19	5-10 elevi	5	>10 elevi	0
Monitorizarea deprinderilor de limbă	nivel național standard	11	la nivel de școală	13	absent	0
Nivelul vizat	conform CEFR	13	național sau la nivel de școală	7	niciunul	4
Existența finanțării de stat	total	24	parțial	0	niciuna	0

Cum era de așteptat, toate țările/regiunile recenzate oferă limbi străine la nivel gimnazial și liceal. Diferențe semnificative apar, totuși, în ce privește numărul limbilor obligatorii, gama limbilor, monitorizarea deprinderilor de limbă, utilizarea CLIL și gradul de utilizare a CEFR pentru evaluarea nivelului atins.

În timp ce 13 țări/regiuni consideră obligatorie învățarea a două limbi străine în gimnaziu, cifra scade la nouă pentru liceu, Danemarca, Frizia, Italia, Lituania, Olanda și Ucraina micșorând cerința de la două la una, iar Grecia de la două la zero. Elveția și Ungaria sporesc cerința de la una la două. Singurele țări unde sunt obligatorii două limbi străine atât în gimnaziu cât și la liceu sunt Austria, Estonia, Franța, Polonia, Portugalia România și Elveția. Unsprezece țări-regiuni monitorizează deprinderile de limbă la nivel național și 13 la nivel de școală.

Tabelul 23 prezintă variația ofertei de limbi străine cu caracter obligatoriu la nivel secundar în toate țările/regiunile

Tabelul 23. Numărul limbilor obligatorii la nivel gimnazial și liceal în 24 țări/regiuni

Numărul limbilor obligatorii	Două limbi obligatorii	O limbă obligatorie	Nicio limbă obligatorie
Gimnaziu	Austria, Danemarca, Estonia, Franța, Frizia, Grecia, Italia, Lituania, Olanda, Polonia, Portugalia, România, Ucraina	Anglia, Bosnia & Herțegovina, Bulgaria, Catalonia, Elveția, Irlanda de N, Scoția, Spania (Madrid, Valenica, Sevilla), Țara Bascilor, Țara Galilor, Ungaria	
Liceu	Austria, Bulgaria, Elveția, Estonia, Franța, Polonia, Portugalia, România, Ungaria	Bosnia & Herțegovina, Catalonia, Danemarca, Frizia, Italia, Lituania, Olanda, Spania (Madrid, Valenica, Sevilla), Țara Bascilor, Ucraina	Anglia, Grecia, Irlanda de N, Scoția, Țara Galilor

Cum era de așteptat, în cazul limbilor străine, țintele de performanță aliniate la CEFR sunt mult mai frecvent utilizate în învățământul secundar decât în școlile primare din țările/regiunile participante, 13 dintre acestea formulând explicit nivelul care trebuie atins.

Standardele sunt prezentate în Tabelul 24.

Tabelul 24. Ținte de performanță CEFR pentru limbi străine în învățământul secundar în 13 țări/regiuni

Tara/regiunea	Nivelul care trebuie atins până la finalul ciclului secundar
Austria	B2
Bulgaria	B1-B2 prima LS; A1 a doua LS
Danemarca	B2
Elveția	În cantoanele Zürich și Geneva: B2.
Estonia	Gimnaziu: prima LS: B1 a doua LS: A2 Liceu: două LS la nivel B (B1 sau B2)
Franța	Nivel B2 pentru prima LS; nivel B1 pentru a doua LS A2/B1 pentru a treia LS
Frizia	Funcție de tipul școlii, între A1 și B2 (ori C1 pentru deprinderi citit)
Lituania	Gimnaziu: prima LS - B1; a doua LS - A2; liceu: în funcție de rezultatul la gimnaziu: B2, B1 ori A2
Olanda	Funcție de tipul școlii, între A1 și B2 (ori C1 pentru deprinderi citit)
Portugalia	Nivelele variază de la A.2.2 la B.1.2
România	B2
Țara Bascilor	B1
Ungaria	prima LS: B1 ori B2; a doua LS: B1

B2 pare a fi nivelul cel mai frecvent agreat pentru prima limbă străină, iar B1 pentru a doua. Rezultatele studiului SurveyLang, disponibile cândva în cursul acestui an, vor dovedi în ce măsură acest deziderat are corespondent în realitate.

Limbile R/M în învățământul secundar

Potrivit ECRML și obligațiilor asumate la nivel național, țările/regiunile se angajează, în continuare, să ofere instruire în și prin intermediul limbilor R/M, noi adresând cercetătorilor același set de întrebări ca și pentru limbi străine, mai exact:

- grupuri țintă
- măsura în care există un curriculum coerent și explicit
- anvergura CLIL
- programarea pe parcursul zilei de școală
- cerințe de mărime a grupului
- monitorizarea deprinderilor de limbă
- nivelul care trebuie atins
- nivelul finanțării de către stat

Nouăsprezece țări/regiuni oferă limbi R/M în învățământul secundar, rezultatele sunt prezentate în Tabelul 25

Tabelul 25. Organizarea predării limbilor R/M în învățământul secundar în 19 țări/regiuni

Criterii	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N
Grupuri țintă	toate	18	restricții	1	nespecificat	0
Curriculum coerent și explicit	coerent și explicit	16	general	3	nu există orientări	0
Limba ca mediu de instruire (CLIL)	larg răspândit	10	localizat	8	absent	1
Programare	în timpul orelor de școală	15	parțial în școală	3	în afara școlii	1
Cerințe minime de mărime a grupului	Nu sunt	13	5-10 elevi	1	>10 elevi	5
Monitorizarea deprinderilor de limbă	Teste standard naționale/regionale	10	Teste la nivel de școală	8	Nu se testează	1
Nivelul vizat	La nivel național/regional	14	La nivel de școală	3	niciunul	2
Existența finanțării de stat	total	19	parțial	0	deloc	0

Țările/regiunile care nu oferă limbi R/M sunt Anglia, Danemarca, Estonia, Grecia și Polonia. Din cele 19 care oferă limbi R/M, CLIL este larg răspândit în zece, prezent în unele zone în opt, doar Bulgaria și Franța raportând că aceste limbi sunt predate exclusiv ca discipline în sine. Cursurile sunt deschise tuturor elevilor, cu excepția Bulgariei, unde sunt destinate doar vorbitorilor nativi. Acestea sunt programate în timpul orelor de școală, cu excepția Austriei, Bosniei & Herțegovina și Bulgariei, unde sunt plasate doar parțial în timpul orelor de școală, restul fiind în afara orarului școlar. În 13 țări/regiuni nu sunt cerințe de mărime a grupului, deși în Scoția trebuie minimum cinci elevi pentru a forma o clasă, iar în Austria, Bulgaria, Franța, Irlanda de Nord și România trebuie cel puțin zece. Optsprezece țări/regiuni monitorizează deprinderile de limbă prin intermediul unor teste naționale/regionale sau la nivelul școlii, doar Italia raportând absența monitorizării. Austria și Țara Galilor nu fixează ținte în privința standardelor care trebuie atinse, lucru pe care toate celelalte țări îl fac. Toate țările/regiunile oferă aceste limbi gratuit tuturor elevilor.

Limbile imigranților în învățământul secundar

Odată cu creșterea mobilității și a migrației în interiorul Europei și din afară înspre Europa, cifra 'limbilor imigranților' vorbite în școlile europene a crescut dramatic, pentru mulți copii limba de instruire la școală fiind a doua lor limbă. Documentele europene n-au întârziat să sublinieze importanța valorizării tuturor limbilor și culturilor reprezentate în clasă, Recomandarea 98 (6) îndemnând Statele Membre să ia măsuri pentru a asigura:

paritate în privința respectului pentru toate limbile și culturile implicate în așa fel încât copiii din fiecare comunitate să poată avea oportunitatea de a-și dezvolta atât abilitățile de producție orală și funcționale în limba propriei comunități cât să și înțeleagă și aprecieze limba și cultura celuilalt.

Cartea Verde privind Migrația și Mobilitatea, redactată de CE în 2008, făcea referire la Directiva 77/486/CEE, conform căreia Statele Membre trebuie:

să promoveze predarea limbii materne și a culturii țării de origine, în paralel cu educația normală, în cooperare cu Statul Membru de origine

În cadrul cercetării LRE am dorit să explorăm în ce măsură Statele Membre oferă atât imigranților cât și altora posibilitatea de a învăța aceste limbi. Cum am constatat la ciclul pre-școlar și primar, sunt puține țările care oferă această opțiune sistematic, (trei la pre-școlar și cinci la primar), iar la ciclul secundar au răspuns pozitiv opt țări/regiuni din cele 24.

Acestea sunt Anglia, Austria, Danemarca, Elveția, Estonia, Franța, Olanda și Scoția.

În Tabelul 26 prezentăm situația limbilor imigranților în acest țări, cu accent pe:

- grupuri țintă
- măsura în care există un curriculum coerent și explicit
- anvergura CLIL
- programarea pe parcursul zilei de școală
- cerințe de mărime a grupului
- monitorizarea deprinderilor de limbă
- nivelul care trebuie atins
- nivelul finanțării de către stat

Tabelul 26. Organizarea predării limbilor imigranților în învățământul secundar în aceste țări

Criterii	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N
Grupuri țintă	toate	4	Limitat doar la vorbitori nativi	3	nespecificat	1
Curriculum coerent și explicit	coerent și explicit	3	general	3	nu există orientări	2
Limba ca mediu de instruire (CLIL)	larg răspândit	1	localizat	2	absent	5
Programare	în timpul orelor de școală	1	parțial în școală	1	în afara școlii	6
Cerințe minime de mărime a grupului	Nu sunt	4	5-10 elevi	2	>10 elevi	2
Monitorizarea deprinderilor de limbă	Teste naționale standard	1	Teste la nivel de școală	5	Nu se testează	2
Nivelul vizat	Conform standarde naționale	2	La nivel de școală	3	niciunul	3
Existența finanțării de stat	total	5	parțial	2	deloc	1

*(1) sursa: fonduri regionale

Din cele opt țări/regiuni care au raportat existența ofertei, Anglia, Danemarca, Franța și Olanda oferă limbi precum turca și araba nu doar elevilor din aceste medii, oferindu-le ca limbă străină tuturor elevilor din ciclul secundar, un model de 'bună practică' demn de a fi urmat și de alte țări/regiuni. Franța este singura țară care oferă CLIL pe scară largă, iar Austria și Elveția oferă CLIL în unele regiuni. Olanda include limbi ale imigranților ca parte a curriculum-lui în cadrul orelor de școală, în timp ce Anglia și Elveția (doar cantonul Zurich) le oferă parțial în cadrul orelor de școală, iar în celelalte țări/regiuni acestea intră la activități extra-curriculare. Nu există cerințe minime de mărime a grupului în Anglia, Franța, Olanda și Scoția, în Danemarca fiind necesari cel puțin cinci elevi pentru a începe un curs, iar în Austria și Estonia minimum zece. Deprinderile de limbă sunt monitorizate prin intermediul unor teste naționale standardizate în Anglia, prin instrumente create la nivelul școlii în Austria, Danemarca, Elveția, Franța și Olanda, neexistând monitorizare în Estonia și Scoția. Estonia și Olanda sunt singurele țări care specifică gradul de competență ce trebuie atins la nivel național. Finanțarea completă de stat pentru limbile imigranților este disponibilă în Anglia, Austria, Danemarca, Olanda și Scoția. În Elveția și Franța finanțarea este furnizată de către țările/regiunile de origine ale elevilor din familii de imigranți, iar în Estonia părinți/ tutori sunt cei care acoperă costurile. Singurele țări care oferă limbi ale imigranților atât în învățământul primar cât și în cel secundar sunt Austria, Danemarca, Elveția și Franța.

Situația limbilor altele decât limba națională în învățământul secundar

Dincolo de pragul învățământului primar devine mai dificil de diferențiat între oferta de limbi străine, cea de limbi R/M și aceea de limbi ale imigranților deoarece grupurile țintă vizate devin tot mai pronunțat ne-specifice, fiind disponibil și un număr în creștere de *limbi altele decât limba națională* (LALN) oferite independent de limba pe care o folosesc acasă elevii. În pofida acestui tablou complex, am menținut distincția inițială între limbi străine, R/M și ale imigranților utilizată pentru descrierea ofertei lingvistice în învățământul pre-școlar și primar, admitând, totodată, că această categorizare nu este infailibilă. Tabelul 27 oferă o situație comparativă a ofertei de limbi (în principal) R/M, (în principal) limbi străine și (în principal) limbi ale imigranților, la nivelul a 24 de țări/regiuni, conform rapoartelor cercetătorilor noștri.

Tablelul 27. Situația comparativă a ofertei de limbi (în principal) R/M, (în principal) limbi străine și (în principal) limbi ale imigranților în învățământul secundar (limbile străine scrise cu *italice* sunt oferite numai la nivel liceal) în 24 țări/regiuni

Country/region	(Mainly) R/M languages	(Mainly) foreign languages	(Mainly) immigrant languages
Anglia	-	Obligatorii 1 limbă până la vârsta de 14 ani. Aceasta poate fi orice limbă în uz recunoscută. Principalele limbi sunt: franceza, germana, spaniola dar și: araba, italiana, japoneza, mandarina, poloneza, portugheza, rusa, turca și urdu	araba, chineza, urdu
Austria	Burgenland-croata, ceha, maghiara, romani, slovacă, slovena	Obligatorii 2 dintre engleză, franceză, italiană, spaniolă	albaneza, bosniaca, croata, poloneza, rusa, turca
Bosn&Herț	bosniaca, sârba ca alte limbi naționale	Obligatorii engleză, germană Opțional araba, franceza, italiana, rusa, turca	-
Bulgaria	arameana, ebraica, romani, turca	Obligatorii: 1-2 dintre croată, cehă, engleză, franceză, germană, italiană, japoneză, coreeană, poloneză, română, rusă, sârbă, slovacă, spaniolă Opțional: altele din lista de mai sus	-
Catalonia	catalana peste tot, araneza-occitană în Val d'Aran	Obligatorii: una dintre engleză, franceză, ocazional germană și italiană: Opțional: greaca veche, latina și altele	-
Danemarca	-	Obligatorii: engleză, franceză, germană Opțional: greaca veche, chineza, franceză, germană, italiana, japoneza, latina, rusa, spaniola	araba, turca
Elveția	franceza, germana, italiana ca alte limbi naționale	Obligatorii: 1-2 dintre engleză, latină, spaniolă	In Zurich: albaneza, bosniana, coreeana, croata, greaca, italiana, kurda, maghiara, portugheza, rusa, slovena, spaniola suedeza, turca, In Geneva: albaneza, araba, italiana, portugheza, spaniola, turca
Estonia		Obligatorii: două dintre engleză, franceză, germană, rusa	chineza, finlandeza, suedeza
Franța	<i>alsaciana/ germana, basca, bretona, catalana, corsicana, occitana, moselana, creola, tahitiană, melanesiana (Aije, Drehu, Nengone, Paici)</i>	Obligatorii 2 limbi din 19: engleza, spaniola, germana, araba, chineza, italiana, portugheza, rusa, daneza, olandeza, greaca, ebraica, japoneza, norvegiana, poloneza, suedeza, turca, greaca veche și latina; alte limbi, precum limbile regionale sunt opționale.	arameana, cambogiana, farsi, finlandeza, vietnameza
Frizia	friziana doar în Frizia	Vezi Olanda	-
Grecia	-	Obligatorii: engleză Opțional: franceză, germană	-
Irlanda de N	irlandeza	Obligatorii: una dintre franceză, germană, spaniolă	-
Italia	albaneza, catalana, croata, franceza-provensala, franceza, friuliana, germana, greaca, ladina, occitana, sarda, slovena	Obligatorii: engleza și încă o limbă străină	-
Lituania	rusa, poloneza, ebraica, bielorusa	Obligatorii: una dintre engleză, franceză, germană Opțional: alte limbi	-
Olanda	friziana doar în Frizia	Obligatorii: <i>engleza plus o altă limbă la nivel liceal</i> Opțional: greaca veche, chineza, engleza, franceză, germană, italiană, latină, rusa, spaniolă	araba, turca
Polonia	-	Obligatorii: 2 dintre engleză, franceză, germană, italiană, rusă, spaniolă	-

Country/region	(Mainly) R/M languages	(Mainly) foreign languages	(Mainly) immigrant languages
Portugalia	mirandeza	Obligatorii: 2 dintre engleză, franceză, germană, spaniolă, latină, greacă	-
România	bulgara, croata, italiana maghiara, poloneza, romani, rusa-lipovineana, slovacă, sârba, ucraineană, turcă,	Obligatorii: 2 dintre engleză, franceză, germană, italiană, portugheză, rusă, spaniolă Opțional: alte limbi	-
Scotia	Scottish Gaelic	Obligatorii/Opțional: 1 dintre franceză, germană, spaniolă, Italiană și chineză.	chineza, rusa, urdu
Spania	valenciana doar în Valencia	Obligatorii: 1 dintre engleză, franceză, germană	-
Țara Bascilor	basca	Obligatorii engleză, germană Opțional franceză, italiană, rusa, turca	Țara Bascilor
Țara Galilor	galeza	Obligatorii: 1 dintre franceză, germană, spaniolă	-
Ucraina	bielorusă, bulgară, tătară crimeană, ebraică gagauză, germană, greacă, maghiară, moldovenească, poloneză, română, rusa, slovacă	Obligatorii: 1-2 dintre engleză, franceză, germană, sau spaniolă: funcție de școală Opțional: armeană, cehă, coreeană, turcă, vietnameza: ca limbi extra-curriculare	-
Ungaria	romani/ boyash	Obligatorii: 1-2 dintre chineză, engleză, franceză, germană, italiană, rusă, spaniolă, latină	-

Cel mai frecvent oferite limbi străine sunt engleza, germana și franceza, deși și alte limbi europene, cum ar fi spaniola și italiana, sunt disponibile. Unele dintre limbile imigranților, precum araba, croata, poloneza, rusa și turca sunt, de asemenea, oferite ca limbi străine opționale, araba și turca beneficiind de un statut solid de disciplină de examen în școlile secundare din Franța și Olanda. Franța are cel mai mare număr de limbi în ofertă, toți elevii putând alege dintr-o mare varietate de limbi, cum ar fi limbile moderne europene, limbi asiatice în vogă, precum japoneza și chineza, ca și limbi R/M și ale imigranților. Potrivit cercetării, Austria și Olanda pun, și ele, la dispoziție o gamă largă de limbi. Limba rusă este, desigur, larg disponibilă în țările Europei de Est, fie ca limbă R/M, fie ca limbă străină. În Anglia, Irlanda de Nord, Scoția și Țara Galilor, franceza, germana și spaniola sunt cele mai frecvent întâlnite, deși sunt disponibile și limbile imigranților, uneori în formatul educațional uzual, dar cel mai adesea în cadrul așa-numitei educații *complementare*.

Calificările profesorilor și perfecționarea profesională în învățământul secundar

În privința calificărilor profesorilor și perfecționării profesionale, cerințele la nivelul învățământului secundar sunt, lucru de așteptat, mai dure decât pentru ciclul primar, potrivit raportării cercetătorilor noștri. În sondajul LRE am adresat întrebări referitoare la:

- calificările profesorilor
- formarea profesională inițială și continuă
- mobilitatea profesorilor de limbi străine
- nivelul de stăpânire a limbii solicitat
- măsuri pentru creșterea numărului profesorilor unde există deficit

În Tabelul 28, sunt prezentate rezultatele la nivelul învățământului secundar din toate țările/regiunile, pe toate cele patru tipuri de limbi. Trebuie reținut că nu toate tipurile de limbi sunt oferite în toate țările/regiunile, ceea ce explică scorul scăzut mai ales în cazul limbilor imigranților, acestea fiind disponibile doar în opt țări.

Tabelul 28. Calificările profesorilor și dezvoltarea profesională în învățământul secundar în 24 țări/ regiuni

Criterii	Răspunsuri	N				Răspunsuri	N				Răspunsuri	N			
		LN	R/M L	LS	LI		LN	R/M L	LS	LI		LN	R/M L	LS	LI
Calificări profesionale	profesori de limbi	23	16	22	3	Profesori	1	3	2	3	fără calificare specifică	0	5	0	18
Formare inițială	de specialitate	22	17	22	3	Generală	2	2	2	2	nu există formare	0	5	0	19
Formare continuă	de specialitate	19	14	20	3	Generală	5	5	4	5	nu există formare	0	5	0	16
Nivelul de limbă	conform CEFR	4		8		standarde naționale / regionale	13		13		nu există standarde clare	7		4	N/A
Măsuri de creștere a numărului unde este deficit	măsuri structurale	7	8	10	1	campanii	2	0	1	1	nu există măsuri specifice	15	16	13	22
Mobilitatea profesorilor	programe structurale			2		sprijin la cerere			17		nu există sprijin			5	

În 23 din cele 24 de țări/regiuni, sprijinul suplimentar la limba națională (LN) este furnizat de către profesori de limbi calificați, doar în Estonia fiind oferit de profesori a căror calificare nu este pe limbi. Este furnizată, de asemenea, dezvoltare profesională inițială și continuă. În 17 țări/regiuni, profesorilor non-nativi de limbă națională li se solicită un anumit nivel de competență în limba națională, doar patru dintre acestea stipulând explicit nivelele CEFR – Elveția (în Zurich și Ticino) (C2), Estonia (C1) Italia (C2) și Țara Bascilor (B2) În șapte țări/regiuni nu sunt stipulate standarde.

Profesorii de limbi străine sunt bine calificați, limbile străine fiind predate doar în Estonia și Irlanda de Nord de profesori a căror calificare nu este din domeniul limbilor, cu toate că Grecia și Italia raportează că formarea inițială este mai degrabă generală decât specializată pe limba respectivă. Sprijinul pentru mobilitate este puțin mai structurat la nivel secundar decât la nivel primar, în Austria, ca și în Catalonia, raportând că profesorii petrec un semestru în străinătate ca parte a pregătirii inițiale ori continue. Alte 17 țări/regiuni sprijină financiar inițiativele de mobilitate a profesorilor, Estonia, Franța, Italia, Portugalia și România fiind țările ai căror profesori par a avea posibilități mai reduse de a petrece o perioadă în țara a cărei limbă o predau. Conform recomandărilor UE și CoE, profesorilor de limbi străine din majoritatea țărilor/regiunilor li se cere un anumit nivel de competență în limba străină, în opt țări acesta fiind măsurat pe baza nivelelor CEFR, cum reiese Tabelul 29:

Tabelul 29. Cerințe de competență pentru profesorii de limbi străine din învățământul secundar în nouă țări/regiuni

Țări/regiuni	Nivelul de competență cerut profesorilor de limbi străine din învățământul secundar
Austria	C1
Bulgaria	B2-C1
Catalonia	C1-C2
Elveția	Cantonul Zürich: C2
Estonia	C1
Franța	B2
România	C1
Țara Bascilor	B2
Ungaria	C1

C1 apare ca nivelul cel mai frecvent solicitat, deși în Franța și Țara Bascilor este considerat adecvat B2, cerințele fiind mai ridicate în Catalonia și Elveția (Zurich), unde este de așteptat ca profesorii să aibă nivelul C2.

Profesorii de limbi R/M din fiecare țară/regiune sunt cu toții profesori de limbi calificați, exceptând Frizia, unde cursurile sunt predate de către profesori a căror calificare nu este din domeniul limbilor. La fel, în toate țările/regiunile este disponibilă pregătire profesională inițială și continuă.

Orele de limbile imigranților sunt predate de profesori calificați specializați pe limba respectivă doar în Austria, Danemarca și Olanda, în Elveția în Estonia și în Franța apelându-se la profesori cu calificare generală.

Ca și în învățământul primar, într-o serie de țări există deficit de profesori și se iau măsuri speciale atât pentru recrutarea unor profesioniști cu calificările necesare, cât și pentru încurajarea celor interesați de a se califica drept profesori de limbi. Țările care raportează astfel de campanii de recrutare pentru profesori sunt prezentate în Tabelul 30.

Tabelul 30. Țări/regiuni care recrutează activ profesori de limbi și unde există deficit

profesori LN	Profesori LS	Profesori R/ML	Profesori LI
Țara Bascilor	Țara Bascilor	Țara Bascilor	Anglia
Anglia	Bulgaria	Frizia	Scotia
Estonia	Anglia	Irlanda de Nord	
Frizia	Frizia	România	
Olanda	Ungaria	Scotia	
Irlanda de Nord	Lituania	Spania	
România	Olanda	Elveția	
Scotia	România	Țara Galilor	
Elveția	Scotia		
	Elveția		
	Țara Galilor		

Scotia este singura țară care raportează o recrutare activă a profesorilor de limbi străine la toate categoriile, în timp ce Anglia, Elveția, România, Scoția, Țara Bascilor, iau măsuri pentru creșterea numărului profesorilor la trei din cele patru categorii de limbi.

2.5 Perspective longitudinale cu privire la învățământul pre-școlar, primar și secundar

În această secțiune sunt prezentate câteva perspective longitudinale cu privire la trei zone de interes evidențiate în documente ale UE și CoE:

- învățarea integrată de conținut și limbă (CLIL)
- mobilitatea profesorilor de limbi străine
- recunoașterea în ansamblu a multilingvistului și plurilingvistului în școli

Învățarea integrată de conținut și limbă (CLIL)

CLIL presupune ca elevii să învețe o serie de discipline, cum ar fi științele și geografia, prin intermediul unei alte limbi, abordarea fiind puternic încurajată ca o modalitate eficientă de dezvoltare a competenței comunicative. Ne-am referit deja la folosirea CLIL în secțiunile dedicate ciclului primar și secundar, iar în Tabelul 31 prezentăm rezultatele agregate pe ambele domenii. Cercetătorii au fost întrebați dacă CLIL este larg răspândit, localizat sau absent în țările/regiunile lor. În paranteză este indicat numărul total al țărilor/regiunilor care oferă fiecare tip de limbă.

Tabelul 31. Numărul țărilor/regiunilor care raportează utilizarea CLIL în învățământul primar și secundar (cifrele se referă la numărul de țări/regiuni)

Țara/regiunea	Învățământ primar			Învățământ secundar		
	LS(23)	R/M(22)	LI(5)	LS (24)	R/M (19)	LI (8)
larg răspândit	1	12	1	1	10	1
localizat	13	6	3	14	8	2
absent	9	4	1	9	1	5

Cum era de așteptat, CLIL este larg răspândit mai ales în cazul predării limbilor R/M deoarece aceste limbi sunt, de regulă, limbile de acasă ale elevilor, aceștia fiind, prin urmare, deja capabili să comunice fluent în respectivele limbi. În privința limbilor străine, deoarece competența comunicativă a elevilor este mai scăzută, foarte puține țări/regiuni raportează practici CLIL larg răspândite: în fapt, doar Spania la ciclul primar și Franța la cel secundar. Cu toate acestea, 13 țări/regiuni de la primar și 14 de la secundar raportează inițiative CLIL localizate, ceea ce sugerează existența unor insule de bune practici, cercetări ulterioare fiind necesare pentru compararea abordărilor și explorarea pregătirii profesionale și design-ului materialelor. Dintre puținele țări/regiuni care oferă limbi ale imigranților, Spania raportează din nou o ofertă lărgită de CLIL la ciclul primar, iar Franța la cel secundar, fapt care arată că aceste țări au acumulat expertiză în domeniu.

Mobilitatea profesorilor de limbi străine

Mobilitatea profesorilor este ferm încurajată în cadrul *Programului de învățare pe toată durata vieții* al CE, noi adresând cercetătorilor întrebări despre oportunitățile acordate profesorilor din țara/regiunea lor de a petrece o perioadă de timp în țara a cărei limbă intenționează să o predea, ca parte a pregătirii lor inițiale sau continue. Am întregat cercetătorii dacă țările/regiunile

a) încorporează acest gen de programe în structura programelor de perfecționare profesională, profesorii petrecând cel puțin un semestru în țara țintă;

b) nu încorporează acest gen de programe, însă încurajează și finanțează inițiative personale ale profesorilor;

c) niciuna din variantele de mai sus.

Rezultatele sunt prezentate în Tabelul 32.

Tabelul 32. Situația mobilității profesorilor de limbi străine în învățământul primar și secundar în 24 țări/regiuni

	Primar	Secundar
Programe structurate – cel puțin un semestru petrecut în țara țintă	Catalonia, Elveția	Austria, Catalonia, Elveția, Spania,
Sprijin pentru inițiative personale	Anglia, Austria, Bosnia & Herțegovina, Danemarca, Estonia, Grecia, , Lituania, Polonia, Scoția, Spania, Țara Bascilor, Ucraina, Ungaria	Anglia, Bosnia & Herțegovina, Bulgaria, Danemarca, Frizia, Grecia, Irlanda de Nord, Lituania, Olanda, Polonia, Scoția, Țara Bascilor, Țara Galilor, Ucraina, Ungaria,
Absent	Bulgaria, Franța, Frizia, Italia, Olanda, Irlanda de Nord, Portugalia, România, Țara Galilor	Estonia, Franța, Italia, Portugalia, România,

Catalonia și Elveția sunt singurele țări/regiuni care oferă programe structurate de mobilitate atât la nivel primar cât și la nivel secundar, deși jumătate din țările recenzate finanțează inițiative personale ale profesorilor la ambele nivele. Un număr surprinzător de ridicat de țări par a nu sprijini mobilitatea profesorilor la niciunul din nivele, posibilele motive ale acestei situații meritând o discuție separată.

Recunoașterea în ansamblu a multi/plurilingvismului în școli

Organizarea educației multi/plurilingve și pregătirea profesorilor pentru a lucra în săli de clasă caracterizate prin diversitate lingvistică și culturală sunt provocări tot mai evidente cu care se confruntă sistemul de educație publică din Europa. Pornind de la realitatea că multe limbi vorbite acasă sunt în prezent reprezentate în aproape orice spațiu școlar, documentele UE și CoE au subliniat importanța recunoașterii repertoriului plurilingv existent al elevilor pentru învățarea și predarea limbilor, ca și a pregătirii profesorilor în sensul valorizării și utilizării repertoriului plurilingv al elevilor în practica didactică. Este dificil de calculat în ce măsură acest lucru se și întâmplă în realitate, putându-se vorbi aici de un proiect de sine-stătător. Totuși, în scop orientativ, am cerut cercetătorilor să facă o estimare a gradului de aplicare în practică în țara/regiunea lor.

Rezultatele sunt prezentate în Tabelul 33.

Tabelul 33. Recunoașterea multi/plurilingvismului în unități de învățământ pre-școlar, primar și secundar în 24 țări/regiuni (cifrele indică numărul țărilor/regiunilor)

Nivelul recunoașterii	Abordare integrată coerentă			Abordare Informală			Lipsă de reacție		
	ÎPȘ	ÎP	ÎS	ÎPȘ	ÎP	ÎS	ÎPȘ	ÎP	ÎS
Recunoașterea multilingvismului și a repertoriului plurilingv al elevilor	8	11	9	15	11	11	1	2	4
Pregătirea profesorilor pentru a utiliza repertoriul plurilingv al elevilor	7	8	4	14	12	16	3	4	4

Majoritatea țărilor/regiunilor raportează că multilingvismul societal și repertoriile plurilingve ale elevilor sunt recunoscute în toate etapele educației, formal sau informal, deși perfecționarea profesorilor tinde să fie ceva mai informală, cu precădere la nivel secundar. Țările care au raportat o abordare integrată coerentă pe toate cele trei domenii educaționale sunt România, Spania și Țara Galilor. În Anglia, Bosnia & Herțegovina, Franța și Scoția se raportează că nivelul recunoașterii la nivel pre-școlar și primar este mai ridicat decât pentru ciclul secundar, iar în Elveția și Olanda se înregistrează o recunoaștere superioară la nivel secundar.

2.6 Limbile în Învățământul Profesional și Tehnic și Superior

Limbile în Învățământul Profesional și Tehnic

Educația post-secundară, de regulă numită *Educație și Formare Profesională și Tehnică* (VET), este o componentă deosebit de importantă a Strategiei UE 2020, iar CE a colaborat cu Statele Membre pentru întărirea ofertei la nivelul Europei pe baza *Procesului de la Copenhaga*, agreat de către Consiliul UE în anul 2002. În Comunicarea din 2008, CE a subliniat importanța învățării pe toată durata vieții, rolul VET pentru viitorul Europei și necesitatea de a oferi oportunități pentru studiul limbilor în acest gen de instituții. Au fost disponibilizate fonduri structurale ale UE pentru cursuri de limbi de specialitate.

Comunicarea CE din 2010, *Un nou impuls pentru cooperare europeană în domeniul educației și formării profesionale și tehnice în sprijinul strategiei Europa 2020*, cheamă la o abordare strategică a mobilității în cadrul VET, recomandând ca toate cursurile să includă o perioadă de studiu sau formare în alte țări și să pună un accent mult mai puternic pe învățarea limbilor. Acest lucru este deosebit de important pentru cei care se pregătesc să lucreze în industrii sau sectoare cum ar fi cel bancar, turismul ori comerțul internațional. Tot așa, deoarece majoritatea instituțiilor VET furnizează programe de pregătire pentru șomerii și cei nou-sosiți, sprijinul pentru învățarea limbii naționale are, și el, o importanță crucială. Recomandarea 98(6) a CoE din 1998 ceruse, de asemenea, ca învățarea limbilor să fie orientată spre domeniul profesional și tehnic, îndemnând instituțiile să ofere cursuri de limbi care asigură un echilibru între componenta generală și cea profesională și tehnică și care pregătesc elevii în vederea participării la proiecte internaționale și pentru a-și practica meseria și a se bucura de mobilitate în contextul ei.

Obiectivul cercetării LRE a fost explorarea spectrului limbilor și tipurilor de programe oferite în instituțiile VET din Europa și, în acest scop, rețeaua noastră de cercetători a colectat date primare direct de la instituțiile din cele mai mari centre VET (în total 69) în cele 67 orașe participante (vezi Tabelul 4 în Secțiunea 1.5).

Sprijin suplimentar pentru limba națională în VET

Pentru a determina nivelul sprijinului suplimentar disponibil pentru învățarea limbii naționale, cercetătorii noștri au chestionat instituțiile în legătură cu:

- diversitatea grupurilor țintă
- varietatea programelor oferite cursanților
- măsura în care este folosit un curriculum explicit
- sprijin pentru dezvoltarea deprinderilor specifice meseriei și pentru perfecționare în general
- tipuri de surse de finanțare
- oportunități de formare la locul de muncă
- folosirea instrumentelor UE

Rezultatele sunt prezentate în Tabelul 34.

Tabelul 34. Sprijin suplimentar pentru limba națională în VET (N = 69 instituții)

Dimensiuni	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N	Răspunsuri	N
Grupuri țintă	Pentru toți	37	restricționat	9	Ne+specificat	23
Programe de sprijin pentru învățarea limbilor	Mare varietate	30	Varietate limitată	24	Nu există	15
Curriculum	Coerent și explicit	43	general	8	Absent	18
Tipuri de cursuri	Cursuri de specialitate și cursuri generale	34	Doar cursuri generale	13	Doar cursuri de specialitate	7
Existența finanțării de stat	totală	39	parțială	10	De loc	19
Perioade de formare în companii	Incluse în curs	13	opționale	3	De loc	53
Folosirea instrumentelor europene	da	0			nu	69

Potrivit informațiilor colectate de cercetătorii noștri, 30 din cele 69 de instituții VET recenzate oferă o mare varietate de programe de sprijin pentru învățarea limbii naționale, mergând de la comunicare elementară până la deprinderi avansate, 24 de instituții oferă o gamă limitată, iar 15 nu oferă niciun fel de sprijin. Mai bine de jumătate din instituțiile recenzate au un curriculum coerent și explicit, iar 34 de instituții (aproape jumătate) oferă atât cursuri de limbi specializate cât și generale, alte șapte oferind doar cursuri de limbi de specialitate. În 39 de instituții, sprijinul suplimentar pentru învățarea limbii naționale este finanțat total, zece oferind doar finanțare parțială. Deși oportunitățile de pregătire în cadrul firmelor sunt recomandate de documentele UE atât pentru experiența profesională, cât și pentru dezvoltarea deprinderilor de limbă, doar 13 din cele 69 de instituții raportează crearea unor parteneriate cu mediul de afaceri în acest scop. Niciuna din instituții nu pare să folosească instrumente europene, cum ar fi *Sistemul European de Credite sau Europass*, pentru definirea și aplicarea nivelelor de performanță în cadrul programelor naționale pentru limbi, putându-se deci presupune că aceste instrumente nu sunt cunoscute în instituțiile recenzate.

Alte limbi decât limba națională în învățământul profesional și tehnic

Pentru a explora oferta de limbi străine, R/M și ale imigranților, am chestionat instituțiile în legătură cu:

- numărul limbilor oferite
- tipul programelor disponibile
- măsura în care există un curriculum explicit
- conformarea la CEFR (pentru limbi străine)
- disponibilitatea finanțării de stat

Rezultatele sunt prezentate în Tabelul 35.

Tabelul 35. Organizarea predării limbilor străine, R/M și ale imigranților în învățământul profesional și tehnic (nr = 69 instituții)

Criterii	Răspunsuri	FL	R/ML	IL	Răspunsuri	FL	R/ML	IL	Răspunsuri	FL	R/ML	IL
Numărul limbilor oferite	> 4 limbi	15	0	1	3-4 limbi	22	3	1	1-2 limbi	25	22	2
Gama programelor	varietate largă	41	17	2	varietate limitată	18	7	2	nespecificat	10	45	65
Curriculum	coerent și explicit	50	18	1	general	11	5	3	nespecificat	8	46	65
Conformare la CEFR	conformare totală	26	N/A	N/A	standarde naționale	27	N/A	N/A	nespecificat	16	N/A	N/A
Existența finanțării de stat	fără taxe	38	13	1	taxe parțiale	22	11	1	taxe complete	9	45	67

În ceea ce privește modul de organizare a predării limbilor în ansamblu, se conturează un tipar similar celui din alte sectoare educaționale, unde limba națională și limbile străine beneficiază de cea mai mare parte a sprijinului, urmate de limbile R/M, iar cel mai puțin sprijin revine limbilor imigranților.

Șaizeci și două din cele 69 de instituții recenzate oferă limbi străine, 15 raportează că se predau mai mult de patru limbi, 22 oferă trei-patru limbi, iar 25 oferă una-două limbi. Patruzeci și una instituții oferă o largă varietate de programe de studiu, de la deprinderi de limbă elementare până la cele avansate, în timp ce 18 oferă doar deprinderi de limbă elementare. Un număr foarte ridicat, 50, au un curriculum coerent și explicit, iar 26 își aliniază cursurile la CEFR. În 38 de instituții elevilor nu li se cere să plătească pentru aceste cursuri, iar în alte 22 este acoperită o parte din costuri.

Această situație contrastează cu tabloul limbilor R/M, pentru care doar 24 de instituții raportează ofertă, dintre acestea numai 13 acoperind costurile în totalitate. Țările/regiunile care oferă cursuri de limbi R/M în toate cele trei instituții VET recenzate sunt Catalonia, Irlanda de Nord, Țara Bascilor, Țara Galilor și Ungaria. Bosnia & Herțegovina și Elveția oferă cursuri pentru celelalte limbi oficiale în toate cele trei instituții recenzate. Limbile imigranților sunt oferite doar în patru din instituțiile recenzate, câte una de fiecare în Austria, Anglia, Italia și Țara Galilor.

Tabelul 36 prezintă o situație comparativă cu oferta de limbi R/M, (în majoritate) limbi străine și (în majoritate) limbi ale imigranților pentru cele 69 instituții VET recenzate la nivelul celor 67 de orașe selectate, potrivit rapoartelor cercetătorilor noștri.

Tabelul 36. este o prezentare comparativă a ofertei pentru (în principal) limbi R/M, (în principal) limbi străine, și (în principal) limbi ale imigranților în instituții VET (3 în fiecare țară)

Tara/regiunea	(în principal) limbi R/M	(în principal) limbi străine	(în principal) limbi ale imigranților
Anglia	-	franceză, germană, greacă, italiană, japoneză, portugheză, spaniolă	araba, chineza, turca, urdu
Austria	-	arabă, chineză, cehă, olandeză (doar e-learning), engleză, franceză, germană, maghiară, italiană, japoneză, poloneză, română, rusă, slovacă, slovenă, spaniolă	bosniacă, sârbă, croată turcă
Bosn & Hert.	bosniacă, sârbă, croată ca alte limbi naționale	arabă, cehă, engleză, franceză, germană, italiană, latină, persană, rusă, turcă	-
Bulgaria	-	croată, engleză, franceză, germană, italiană, română, rusă, spaniolă, turcă	-
Catalonia	catalana	engleză, franceză, germană	-
Danemarca	-	engleza în CLIL, franceză, germană, spaniolă	-
Elveția	franceză, germană, italiană ca alte limbi naționale	engleză, spaniolă	-
Estonia	-	engleză, franceză, finlandeză, germană, rusă	-
Fransa	corsicana	arabă, chineză, engleză, germană, italiană, spaniolă, rusă	-
Grecia	-	engleză	-
Irlanda de N	irlandeză, ulster scots	franceza, germană, greacă, italiană, japoneza, poloneza, portugheza, rusa, spaniola,	araba, chineza, turca
Italia	slovena	engleză, franceză, germană, spaniolă	araba
Lituania	poloneza, rusa	engleză, franceză, germană	-
Olanda	-	engleză, franceză, germană, spaniolă	-
Polonia	-	engleză, franceză, germană, rusă	-
Portugal	mirandeză	engleză, franceză, germană, spaniolă	-
România	maghiara, romani	engleză, franceză, germană	-
Scoția	-	franceză, germană, italiană, poloneză, spaniolă	-
Spania (Madrid, Valencia, Sevilla)	-	engleză, franceză	-
Țara Bascilor	basca	engleză, franceză	-
Țara Galilor	galeza	chineză, franceză, germană, greacă, italiană, spaniolă	arabă
Ucraina	rusă și limbi ucrainiene	engleză, franceză, germană	-
Ungaria	germană	engleză	-

Cum era de așteptat, engleza, franceza, germana și spaniola figurează proeminent în cadrul limbilor străine, rusa fiind oferită ca limbă R/M în unele țări/regiuni și ca limbă străină în altele. Araba este și ea oferită într-o serie de instituții VET. Fapt anticipat, principala ofertă de limbi R/M provine din țări/regiuni unde există mai mult de o singură limbă oficială. Este posibil ca limbile bască, catalană, irlandeză/Ulster Scots și galeză să fie atât medii de instruire în instituțiile recenzate cât și discipline de studiu de sine-stătătoare.

Limbile în învățământul superior

UE și CoE subliniază în documentele emise importanța diversificării lingvistice și a dezvoltării competențelor plurilingve în toate etapele educației. La nivel universitar, acest lucru este cu atât mai important cu cât avem de-a face cu etapa finală dinaintea debutului în carieră. Absolvenții din învățământul superior vor trebui, probabil, să călătorească în interes de serviciu și vor avea contact regulat cu vorbitori ai altor limbi, fiind prin urmare esențial pentru ei să-și dezvolte deprinderi lingvistice care să îi ajute în acest sens, pe lângă achiziționarea unor cunoștințe și deprinderi de studiu de bază. Unele universități din Europa transformă deja deprinderile de limbă într-o cerință de admitere pentru toate cursurile, în timp ce altele încurajează toți studenții să dedice o perioadă de timp în fiecare săptămână cursurilor de limbi.

Recomandarea 98 (6) din 1998 a CoE sprijină dezvoltarea legăturilor și schimburilor între țări, la nivelul instituțiilor și persoanelor din învățământul superior, cu scopul de a oferi tuturor posibilitatea unei experiențe autentice privind limba și cultura celorlalți. Învățământul superior este și el inclus în ECRML, trebuind să fie oferite cursuri în și de limbi R/M studenților care doresc. În cazul limbilor străine, este de așteptat ca instituțiile de învățământ superior să folosească CEFR ca principalul document pe baza căruia își elaborează programele de studiu și de evaluare.

Documentele UE sunt la fel de clare în privința întăririi și diversificării educației lingvistice în învățământul superior. Raportul Consiliului UE (2011) cheamă Statele Membre să-și intensifice eforturile pentru atingerea obiectivului de la Barcelona prin creșterea ofertei, calității și relevanței predării limbilor în învățământul general, VET și în învățământul superior, precum și în contextul învățării pe toată durata vieții. Comunicarea CE din 2008 ceruse, la rândul-i, o mai mare mobilitate și intensificarea schimburilor, odată cu predarea limbilor în universități pentru toți studenții, indiferent de specialitatea urmată.

În lumina celor de mai sus, am solicitat cercetătorilor să intervieveze reprezentanți a trei universități de stat în fiecare din orașele țintă referitor la:

- limbile de instruire
- limbile în care sunt prezentate website-urile
- grupurile țintă pentru sprijin suplimentar în învățarea limbii naționale
- limbile oferite studenților ne-filologi
- măsura în care este utilizat CEFR în elaborarea programelor de studiu și pentru evaluare
- recrutarea studenților non-naționali
- mobilitatea studenților filologi
- mobilitatea studenților ne-filologi

Am reușit să adunăm date referitoare la 65 de universități generale/publice, rezultatele fiind prezentate în Tabelul 37.

Tabelul 37. Practici multilingve la 65 de universități generale/publice de stat recenzate

Criteriul	N țări/ regiuni	N țări/ regiuni	N țări/ regiuni
Limba de instruire	23 națională, străină, RM	31 națională și străină	11 doar națională
Limba de pe website	17 națională, străină, RM	38 națională și străină	10 doar națională
Grupuri țintă pentru sprijin suplimentar la LN	24 toți studenții	38 doar vorbitori non-nativi	3 lipsă ofertă
Numărul limbilor oferite studenților ne-filologi	31 >4	10 3- 4	14 1- 2
Nivelul vizat pentru studenții filologi	34 conform CEFR	22 național/la nivelul inst.	9 niciunul
Recrutarea studenților non-naționali	33 internaționali și imigranți	31 doar internaționali	1 doar vorbitori nativi
Mobilitatea în rândul studenților filologi	10 obligatorie	51 opțională	4 lipsă ofertă
Mobilitatea în rândul studenților ne-filologi	1 obligatorie	60 opțională	4 lipsă ofertă

Cum este de așteptat, toate universitățile europene vizate din orașele eșantion oferă instruire în limba națională deoarece, în majoritatea cazurilor, aceasta este limba principală a studenților lor, fiind, totodată, și limba oficială de stat. Totuși, în majoritatea instituțiilor recenzate pot fi folosite și alte limbi. Detalii exacte referitor la limbile folosite ca mediu de instruire, ca și tabloul exact al modului în care variază limba de instruire în universitățile europene datorită globalizării economiei și cercetării la nivel academic constituie o temă de cercetare pentru viitor. Mobilitatea internațională a studenților și profesorilor, ca și aspirația de a atrage o masă de studenți globală și diversă, par să facă din limba engleză a doua limbă în multe universități europene, tot mai multe manuale fiind, de asemenea, redactate în engleză.

Este încurajator că 55 din cele 65 de website-uri ale universităților recenzate sunt multilingve, doar zece universități oferind informații exclusiv în limba națională. Este o indicație a faptului că majoritatea universităților europene din orașe mari face eforturi semnificative pentru a promova diversitatea și pentru a atrage o masă diversă de studenți.

În privința sprijinului suplimentar pentru învățarea limbii naționale, lucru important chiar și la acest nivel pentru că oferă tuturor studenților posibilitatea de a obține note mari, 24 din cele 65 de universități recenzate furnizează sprijin tuturor studenților, alte 38 oferindu-l doar vorbitorilor non-nativi, ceea ce plasează oferta pe ansamblu la un nivel bun.

Un foarte mare număr de universități oferă cursuri de limbi studenților ne-filologi, așa cum recomandă instituțiile europene. Oferta este generoasă, 31 de instituții (aproape jumătate) dând studenților posibilitatea de a alege din peste patru limbi. Doar opt universități din eșantionul nostru nu oferă studenților ne-filologi posibilitatea de a învăța alte limbi. Un semn pozitiv este și utilizarea CEFR pentru elaborarea programelor și modelarea evaluării în peste jumătate din universitățile recenzate. Desigur, frecventarea propriu-zisă a cursurilor de limbi de către studenții de la nivel licență și post-licență este o altă chestiune, situându-se, prin urmare, dincolo de perimetrul cercetării noastre.

Având în vedere competiția acerbă între universitățile europene pentru recrutarea unor tineri talentați și obținerea de finanțare suplimentară, nu este o surpriză faptul că toate universitățile, cu excepția uneia, depun eforturi deosebite pentru a atrage studenți internaționali. Este, totuși, interesant că jumătate din ele raportează și eforturi ținute de atragere a studenților din mediile de imigranți, modul în care este făcut acest lucru putând fi un excelent subiect de investigație ulterioară.

Mobilitatea studenților este susținută financiar de universitățile europene, însă, doar zece din universitățile recenzate consideră obligatorii programele de mobilitate pentru studenți filologi, marea majoritate doar 'încurajând' acest lucru. Cum este de așteptat, în ceea ce-i privește pe studenții ne-filologi, mobilitatea este mai degrabă opțională decât obligatorie pentru toate universitățile recenzate, cu o singură excepție. Comisia Europeană a publicat statistici despre mobilitatea studenților din programul Erasmus, acest document trebuind consultat pentru a avea o imagine despre cifra reală a studenților din fiecare țară care petrec timp într-o altă țară în timpul studiilor http://ec.europa.eu/education/erasmus/statistics_en.htm

2.7 Limbile în mass-media audiovizuală și presă

Documentele UE și CoE definesc fără echivoc ce înseamnă bunele practici multilingve în sfera mediei audio-vizuale și în presă. Comunicarea CE sublinia necesitatea de a veni, prin intermediul mass-mediei, al noilor tehnologii și al traducerii, în sprijinul celor care nu vorbesc multe limbi străine

Media poate fi o importantă sursă de învățare informală a limbilor cu ajutorul 'edutainment-ului' și al filmelor subtitrate.

Prin această comunicare Statele Membre erau invitate să sprijine subtitrarea și circulația operelor culturale. Rezoluția Parlamentului European încuraja, și ea, folosirea subtitrării în producțiile TV. Grupul la Nivel Înalt pentru Multilingvism (2007) a consacrat acestui domeniu una din secțiunile raportului său, accentuând importanța mass-mediei în modelarea atitudinilor oamenilor față de alte limbi și culturi și încurajând trecerea de la dublare spre subtitrare

Companiile de televiziune care de regulă folosesc dublarea trebuie încurajate să ofere și subtitrare pe lângă tradiționala dublare, astfel încât telespectatorii să aibă posibilitatea de a alege.

Din perspectiva limbilor R/M, Articolul 11 din ECRML se concentrează asupra mass-mediei, specificând că semnatarii trebuie să ia măsuri pentru înființarea unor posturi de radio și TV în limbi R/M și să încurajeze producția și distribuția programelor radio-TV și a ziarelor în aceste limbi. Se mai stipulează necesitatea recepționării neîngrădite a unor emisiuni radio și TV din țările vecine într-o limbă utilizată în format identic ori similar celui al unei limbi R/M.

În cadrul cercetării LRE am urmărit să inserăm recomandările și orientările de mai sus, solicitând cercetătorilor colectarea de date în orașele țintă din fiecare context național sau regional. Au fost incluse următoarele variabile:

- repertoriul limbilor la radio și TV
- practici de subtitrare la cinema și TV
- recepționarea programelor în limbi R/M dincolo de zona de origine
- posibilitatea de a utiliza limbaje mimico-gestuale
- diversitatea limbilor în care există ziare la chioșcuri și în găril mari

Pentru a colecta datele asupra repertoriului limbilor în radio și televiziune, am solicitat cercetătorilor să noteze programele de radio și televiziune scrise în diferite limbi din cele mai bine vândute ziare din orașele recenzate. Aceasta metodă este în linie cu "linguistic landscaping". Fiind conștienți de limitele cercetării, scopul a fost de a avea într-un anumit moment și timp imaginea situației actuale a programelor TV și radio în diferite ziare. Din rapoartele cercetătorilor reiese clar că programe multilingve de radio și TV există în mai multe țări. S-au înregistrat doar programe radio și TV în limba națională în ziare din Bosnia&Herțegovina, Grecia și Polonia. Cele mai multe țări oferă programe în engleză, germană și franceză atât la radio cât și la TV. Alături de limba națională, engleza este cea mai folosită limbă la TV în Austria, Țara Bascilor, Catalonia, Danemarca, Estonia, Italia, Olanda/Frizia și România. Franceza se înregistrează în Catalonia, Danemarca,

Anglia și Estonia. În anumite țări există o mare varietate de programe TV în limbi R/M de exemplu, în Bulgaria se înregistrează programe TV în armeană, ebraică, romani și turcă. Franța, Ungaria și România prezintă tendințe similare privind limbile R+M. În unele țări și regiuni, cum sunt Catalonia, Anglia, Olanda și Elveția, există și programe TV în limbile imigranților. Programele radio au tendințe similare cu cele TV. În timp ce oferta pentru radio este mult mai bogată decât cea TV în Bulgaria, Franța, Ungaria, Italia și Lituania, această ofertă este mult mai restrânsă în Catalonia, Estonia și Olanda.

Bosnia & Herțegovina, Danemarca, Estonia, Lituania, Portugalia, Elveția și Țara Galilor raportează că emisiuni radio și TV în limbile R/M pot fi în mod normal recepționate din alte țări/ regiuni, în timp ce Franța și Catalonia raportează ca acest lucru nu se întâmplă. Cercetătorii din restul țărilor/regiunilor au declarat că uneori se pot recepționa de peste graniță programe în limbile R/M. Motivele de la baza acestor date merită analizate atent. Conform cercetării efectuate de Media Consulting Group (2007) și cu recomandările repetate ale UE, subtitrarea devine din ce în ce mai răspândită în țările europene. Cu toate acestea dublarea vocilor și practica voice over sunt încă frecvente. Țările se împart în două mari grupuri: țările care dublează vocile și țările care le subtitrează, deși situația la nivel European este mult mai complexă. Rezultatele LRE prezentate în Tabelul 38 sunt comparabile cu studiul de început în care jumătate din țări/regiuni apar ca folosind dublarea vocilor, în timp ce cealaltă jumătate oferă subtitrare. Țările/ regiunile în care atât la televiziune cât și la cinematograf se folosește dublarea vocii sunt: Austria, Catalonia, Ungaria, Italia, Polonia și Spania. Țările/ regiunile în care atât la televiziune cât și la cinematograf se folosește subtitrarea sunt: Bosnia&Herțegovina, Danemarca, Anglia, Estonia, Frizia, Grecia, Olanda, Irlanda de Nord, Portugalia, România, Scoția, Elveția și Țara Galilor. Alte țări/ regiuni au o abordare mixtă în care programele sunt subtitrate într-o formă de media și dublate în cealaltă.

În privința existenței ziarelor la cele mai mari chioșcuri de ziare și în gări din orașele recenzate din fiecare țară/regiune, toți cercetătorii au consemnat ziarul existent în diferite limbi, din nou folosind metodologia linguistic landscaping pentru a prezenta situația dintr-un anumit loc și un anumit timp. În tabelul 39 se prezintă cele 20 cele mai frecvente limbi non-naționale/ non-regionale în care se vând ziare în orașele selectate, în afara celor ale țării/ regiunii de referință.

Tabelul 38. Subtitrare versus dublare la TV și la cinema

Țara/ regiunea	Producții TV		Producții cinematografice	
	De regulă dublat	De regulă subtitrat	De regulă dublat	De regulă subtitrat
Anglia		✓		✓
Austria	✓		✓	
Bosn&Herț.		✓		✓
Bulgaria	✓			✓
Catalonia	✓		✓	
Danemarca		✓		✓
Elveția	✓		✓	
Estonia		✓		✓
Franța	✓			✓
Frizia		✓		✓
Grecia		✓		✓
Italia	✓		✓	
Lituania	✓			✓
Irlanda de N		✓		✓
Olanda		✓		✓
Polonia	✓		✓	
Portugalia		✓		✓
România		✓		✓
Scoția		✓		✓
Spania	✓		✓	
Țara Bascilor	✓		✓	
Țara Galilor		✓		✓
Ucraina		✓	✓	
Ungaria	✓		✓	

Țările/regiunile unde se practică dublarea atât la TV cât și la cinema sunt Austria, Catalonia, Elveția, Irlanda de Nord, Italia, Polonia, Spania și Ungaria. Țările/regiunile unde se practică subtitrarea atât la TV cât și la cinema sunt Anglia, Bosnia&Herțegovina, Danemarca, Estonia, Frizia, Grecia, Portugalia, România, Scoția și Țara Galilor. Alte țări/regiuni au o abordare mixtă, programele fiind subtitrate într-unul din mediile de difuzare și dublate în celălalt.

În privința disponibilității ziarelor la cele mai mari chioșcuri și în gările din orașele recenzate pentru fiecare țară/regiune, toți cercetătorii au mers la aceste chioșcuri și gări pentru a inventaria ziarul disponibil în diferite limbi, urmând, și de această dată, metodologia landscaping-ului lingvistic pentru a obține un instantaneu valid pentru un anumit moment și loc. În Tabelul 41 prezentăm clasamentul primelor 20 cele mai des întâlnite limbi, altele decât limba națională, în care sunt redactate ziarul.

Tabelul 39. Repertoriul multilingv al ziarelor analizate la nivelul oraşului (Top 20 al limbilor în care apar diferite ziare, în afara celor ale ţării sau regiunii de referinţă.)

Limbile în care apar ziarele	Total ziare diferite
1. engleza	408
2. germana	270
3. franceza	181
4. rusa	162
5. italiana	127
6. araba	77
7. turca	54
8. spaniola	51
9. olandeza	46
10. albaneza	40
11. sârba	36
12. chineza	27
13. croata	23
14. bulgara	12
15. japoneza	11
16. poloneza	10
17. greaca	8
18. bosniaca/maghiara	7
19. maghiara	7
20. suedeză	6

În general Engleza apare pe primul loc urmată de germană, apoi la distanţă de franceză, rusă şi italiana. Se poate deduce că, în linii mari, există trei tipuri de public ţintă pentru aceste ziare: a) ziare care se adresează călătorilor internaţionali, oamenilor de afaceri şi turiştilor, de genul ziarelor în engleză, germană, franceză sau japoneză; b) ziare care se adresează grupurilor de imigranţi din diferite oraşe europene, fiind cazul ziarelor în arabă, turcă, albaneză sau chineză; c) ziare care se adresează celor care citesc în limbi R/M, cum sunt cele în bască sau catalană.

Cealaltă zonă analizată în cadrul secţiunii audio-vizuale urmăreşte în ce măsură este disponibil limbajul mimico-gestual în programele TV cu ocazia unor manifestări media importante. Adunarea Parlamentară a CoE (2003), prin intermediul recomandării privind protecţia limbajelor mimico-gestuale în cadrul Statelor Membre arăta că limbajele mimico-gestuale constituie o trăsătură a bogăţiei culturale a Europei, aceste limbaje fiind mijloace naturale de comunicare pentru cei lipsiţi de auz, impunându-se, prin urmare, recunoaşterea lor oficială. În recomandare se mai menţionează şi faptul că difuzarea unor programe TV în limbaj mimico-gestual sau cu subtitrare în limbaj mimico-gestual ar sprijini procesul de integrare în societate a comunităţii celor lipsiţi de auz.

În Tabelul 40 prezentăm răspunsurile primite de la cercetătorii noştri referitor nu doar la întrebarea despre limbajele mimico-gestuale la TV, ci şi la celelalte două întrebări despre situaţia limbajelor mimico-gestuale adresate în cadrul proiectului LRE: în ce măsură există documente oficiale de politică lingvistică în care limbajele mimico-gestuale sunt oficial recunoscute şi promovate într-o anumită ţară/regiune; respectiv, în ce măsură pot utiliza cei lipsiţi de auz limbajele mimico-gestuale când interacţionează oficial cu autorităţile din serviciile publice. Tabelul 42 prezintă situaţia raportată privitor la oferta în domeniul limbajelor mimico-gestuale.

Tablelul 40. Oferta în domeniul limbajelor mimico-gestuale în 24 țări/regiuni

Tara/regiunea	Limbajul mimico-gestual este oficial recunoscut sau promovat	Cei lipsiți de auz pot utiliza limbajul mimico-gestual în interacțiuni oficiale cu autoritățile	Limbajul mimico-gestual este disponibil la evenimente media importante
Anglia	da	-	regulat
Austria	da	totdeauna	uneori
Bosn & Herț.	da	totdeauna	uneori
Bulgaria	da	doar în unele cazuri	regulat
Catalonia	da	totdeauna	uneori
Danemarca	-	totdeauna	regulat
Elveția	da	totdeauna	regulat
Estonia	da	doar în unele cazuri	totdeauna
Franța	da	totdeauna	regulat
Frizia	-	doar în unele cazuri	uneori
Grecia	-	-	uneori
Italia	-	-	-
Irlanda de N	da	doar în unele cazuri	regulat
Lituania	da	totdeauna	uneori
Olanda	da	doar în unele cazuri	uneori
Polonia	-	-	-
Portugalia	da	totdeauna	regulat
România	da	totdeauna	-
Scotția	da	doar în unele cazuri	regulat
Spania	da	totdeauna	regulat
Țara Bascilor	-	-	uneori
Țara Galilor	da	doar în unele cazuri	uneori
Ucraina	da	totdeauna	uneori
Ungaria	da	totdeauna	uneori

Limbajele mimico-gestuale sunt oficial recunoscute/promovate în toate țările/regiunile, cu excepția Danemarcei, Greciei, Italiei, Poloniei și Țării Bascilor. În jumătate din numărul țărilor/regiunilor recensate, cei lipsiți de auz pot utiliza totdeauna limbajele mimico-gestuale când interacționează oficial cu autoritățile. Facilități de subtitrare în limbajul mimico-gestual cu ocazia unor evenimente media importante sunt disponibile totdeauna în Estonia și de regulă disponibile în alte nouă țări/regiuni. În Italia, Polonia și România cercetătorii raportează că astfel de facilități nu sunt disponibile. Pe ansamblu, se observă o creștere a nivelului de conștientizare în privința limbajelor mimico-gestuale la nivelul întregii Europe, fapt de importanță crucială pentru comunitățile persoanelor lipsite de auz.

2.8 Limbile în sfera serviciilor și spațiilor publice

Recomandarea CE (2008) este unul dintre documentele EU care subliniază importanța accesului la servicii publice multilingve pentru cetățenii și vizitatorii care nu vorbesc limba locală:

Zonele orășenești și stațiunile turistice din Europa trebuie să pună la dispoziție informații în diferite limbi și să folosească persoane multilingve în calitate de mediatori culturali și interpreți. Acest lucru este necesar pentru a veni în întâmpinarea nevoilor străinilor care nu vorbesc limba locală. Serviciile de traducere și interpretariat în domeniul juridic sunt deosebit de importante.

ECRML acoperă, printre altele, și serviciile publice, cu osebire din perspectiva cetățeanului. Articolul 9 se axează pe procedurile juridice, garantând că atât procedurile penale cât și cele civile se pot desfășura în limbile R/M prin intermediul interpreților și translatorilor, fără cheltuieli pentru persoana în cauză, permițând, de asemenea, cetățenilor să depună documente de natură juridică redactate în aceste limbi. Articolul 10 face trimitere la autoritățile administrative și la serviciile publice, menționând că, acolo unde numărul locuitorilor justifică acest lucru, funcționarii publici trebuie să vorbească limbile R/M, iar înscrisurile publice trebuie să fie disponibile în aceste limbi. De asemenea, trebuie să existe posibilitatea de a folosi aceste limbi în cadrul dezbaterilor la nivelul autorităților locale sau regionale. Este important ca, atunci când se pune în practică o astfel de ofertă, să nu fie excluse limbile oficiale ale statului.

Documentele CE și CoE îndeamnă orașele și autoritățile publice în direcția unui multilingvism mai pronunțat, încurajându-le, totodată, să ofere cetățenilor posibilitatea de a învăța limba locală cu cheltuieli scăzute.

Accentul este asupra limbilor în spații și servicii publice la nivelul orașului (primăriilor), i.e. la nivel central al orașului, nu la nivelul descentralizat al diferitelor cartiere. Folosim recomandările Eurocities Network pentru principalele orașe europene și recente recomandări ale unui promotor european în acest domeniu, orașul Sheffield din Marea Britanie. Strategia limbilor pentru orașul Sheffield a fost publicată în 2004 și este menită a crea o legătură între învățarea limbilor și preocuparea mai largă a orașului pentru incluziune. În 2008 Sheffield a devenit primul oraș din Europa a cărui politică lingvistică a fost schițată de către Consiliul european care oferă asistență de specialitate cu un instrument de autoevaluare

a politicilor la nivel de țară, regiune sau oraș. Un raport de oraș cuprinzând promovarea multilingvismului în educație și în afara ei, inclusiv în mediul de afaceri a fost elaborat de Reynolds (2008).

În cadrul cercetării LRE, scopul a fost explorarea strategiilor și politicilor lingvistice la nivel de oraș, drept care ne-am concentrat pe următoarele aspecte:

- în ce măsură dispune orașul de o strategie instituționalizată de promovare a multilingvismului
- dacă serviciile și documentele sunt disponibile în limbi altele decât limba națională
- prezența pe web în alte limbi
- folosirea interpreților și translatorilor în cadrul serviciilor publice
- limbile incluse în descrierea postului pentru angajați și existența unor posibilități de pregătire în domeniul limbilor
- recrutarea unor vorbitori ai altor limbi și evidența fișelor de competență lingvistică ale angajaților
- recunoașterea deprinderilor plurilingve ale angajaților

Am solicitat reprezentanților municipalității să declare și numărul limbilor pentru care se verifică politicile de mai sus. În plus, au fost inventariate limbile pe care orașele le oferă concret în cadrul *facilităților de comunicare orală și scrisă* la nivelul serviciilor educaționale, de urgență, sănătate, sociale, juridice, de transport, imigrare și turism cât și în programele teatrale.

Datele LRE au fost colectate în urma unei cercetări combinate de chestionar, interviu și documentare, fiind furnizate, în cea mai parte parte, de reprezentanți ai autorităților municipale. Inevitabil, prin însăși natura sa, chestionarul face imposibilă o analiză în detaliu, datele fiind, totuși, utile ca indicatori în perspectiva unor discuții și explorări viitoare.

Au fost recenzate 64 de orașe. Lista completă a orașelor și criteriile de selecție sunt prezentate în capitolul introductiv, iar formula de lucru constă în selectarea, pentru fiecare țară, a capitalei, a celui de-al doilea oraș ca mărime și a unui oraș în care este utilizată o limbă regională. Datele raportate cu privire la strategiile și politicile lingvistice la nivel instituțional sunt prezentate în Tabelul 41.

Tabelul 41. Strategii și politici lingvistice raportate în 64 orașe participante

Criteriu	Practicat pe larg	Practicat ocazional	Nu este practicat
Existența unei strategii instituționalizate de promovare a multilingvismului	20	25	19
Servicii multilingve	30	24	10
Website în alte limbi	27	18	19
Rapoarte anuale în alte limbi	15	10	39
Folosirea unor interpreți și translatori	35	24	5
Competențe lingvistice incluse în descrierea postului angajaților	23	27	13
Posibilități de pregătire în domeniul limbilor pentru angajați	18	24	22
Recrutarea unor vorbitori ai altor limbi	11	30	23
Evidența deprinderilor lingvistice ale angajaților	17	9	37

Potrivit rapoartelor cercetătorilor, pe lângă limba națională, orașele oferă servicii în alte 140 de limbi, detalii referitor la frecvența limbilor oferite putând fi găsite în Tabelul 46.

Rezultă o imagine de ansamblu în cadrul căreia circa jumătate din orașele recenzate raportează o ofertă de servicii multilingve practicate pe scară largă, o treime dintre orașe având chiar și o strategie instituționalizată de promovare a multilingvistului practicat pe scară largă. Doar zece din cele 64 de orașe recenzate nu oferă servicii multilingve. Douazeci și șapte de orașe dispun de servicii web complete în alte limbi, iar alte 18 raportează existența parțială a acestui gen de practică. Utilizarea interpreților și translatorilor constituie o importantă sursă de informații pentru vorbitorii non-nativi ai limbilor locale. Această categorie de servicii figurează ca fiind larg disponibilă în 35 de orașe și doar parțial în 24, numai cinci orașe raportând absența totală a acestui gen de ofertă. Douazeci și trei de orașe, ceea ce reprezintă mai bine de o treime, includ limbile în descrierea postului angajaților ca o practică larg răspândită, alte 27 raportând acest gen de practică ca fiind ocazional. Optsprezece orașe oferă angajaților posibilități complete de pregătire în domeniul limbilor, iar alte 24 raportează doar practici ocazionale în acest sens. Doar 11 orașe recrutează vorbitori ai altor limbi ca o practică larg răspândită. Puțin sub o treime dintre orașe își fac o obișnuință din a ține evidența competențelor lingvistice ale angajaților, în timp ce peste jumătate din ele nu fac acest lucru.

În afara faptului că au chestionat reprezentanții ai municipalității cu privire la amplitudinea de care se bucură practicarea politicilor multilingve de mai sus, cercetătorii LRE i-au mai întrebat și în legătură cu numărul limbilor pentru care se verifică aceste politici. Tabelul 42 prezintă distribuția orașelor, fiind luate în considerare ambele elemente.

Tabelul 42. Politici multilingve și numărul limbilor oferite în 64 orașe participante

Nu există politici multilingve	1 oraș
Politici slab dezvoltate într-un număr foarte limitat de limbi	6 orașe
Politici parțial dezvoltate în câteva limbi	21 orașe
Politici dezvoltate în câteva limbi	31 orașe
Politici bine dezvoltate în multe limbi	3 orașe
Politici foarte bine dezvoltate în multe limbi	2 orașe

Potrivit datelor, cele cinci orașe cu cele mai dezvoltate politici lingvistice în cel mai mare număr de limbi sunt Viena, Barcelona, Londra, Milano și Cracovia. Alte orașe tind să ofere anumite servicii în multe limbi, iar altele doar în limba națională sau într-un număr limitat de limbi. În Tabelul 45 sunt clasificate serviciile după numărul limbilor în care sunt disponibile.

Tabelul 43. Servicii publice clasificate de la cel mai mare la cel mai mic număr de limbi în care sunt disponibile facilitățile de comunicare în 64 orașe participante

Comunicare orală	Comunicare scrisă
1. Servicii turistice	Servicii turistice
2. Servicii de imigrare și integrare	Servicii de imigrare și integrare
3. Servicii de natură juridică	Servicii de transport
4. Servicii de sănătate	Servicii de sănătate
5. Servicii sociale	Servicii de urgență
6. Servicii de urgență	Servicii sociale
7. Servicii educaționale	Servicii de natură juridică
8. Servicii de transport	Servicii educaționale
9. Programe teatrale	Programe teatrale
10. Dezbateri politice și procese decizionale	Dezbateri politice și procese decizionale

Cea mai bună ofertă este pentru turism, imigrare și integrare, servicii de natură juridică (comunicare orală) și servicii de transport (comunicare scrisă). Serviciile de sănătate sunt, și ele, oferite cu regularitate într-o serie de limbi. Cel mai scăzut nivel al serviciilor multilingve se înregistrează în sectorul cultural (teatru) și în cel al dezbaterii politice/decizional. Nici serviciile educaționale nu se plasează la înălțimea așteptărilor, mai ales dacă luăm în considerare numărul mare al elevilor (plus părinții acestora) din școlile din toată Europa care nu sunt fluenți în limba oficială a țării unde învață. Scorurile mici pentru dezbaterile politice și procesele decizionale ar putea avea repercusiuni asupra egalității de șanse în ceea ce privește implicarea în procesul cetățeniei active a tuturor celor interesați, în special grupurile minorităților, cei nou-sosiți și imigranții.

Referitor la cifra reală a limbilor și gama limbilor oferite în fiecare oraș, trebuie reiterat faptul că datele se bazează pe chestionare și răspunsuri scrise din partea reprezentanților municipalității. S-ar impune un studiu suplimentar aprofundat pentru a stabili dacă limbile raportate ca făcând parte din ofertă sunt cu adevărat disponibile, precum și pentru determinarea consistenței acestora și a nivelelor de competență lingvistică. Și în aceste condiții, datele LRE colectate rămân un reper util pentru cercetări viitoare.

Distribuția orașelor după numărul limbilor în care sunt disponibile servicii de comunicare orală este prezentată în Tabelul 44.

Tabelul 44. Distribuția orașelor după numărul limbilor oferite în cadrul comunicării orale la nivelul a zece servicii publice

Anvergura serviciilor multilingve orale	Numărul de orașe
Servicii disponibile doar în limba națională	1
Servicii disponibile, în medie, în 1-2 limbi	23
Servicii disponibile, în medie, în 3-4 limbi	23
Servicii disponibile, în medie, în peste 4 limbi	17

Potrivit răspunsurilor primite, 17 orașe oferă cea mai mare parte a serviciilor în peste patru limbi, iar alte 23 le oferă în trei-patru limbi. Orașele care raportează cele mai multe servicii de comunicare orală în cele mai multe limbi în ordine Londra, Aberdeen, Glasgow, Madrid, Valencia, Zurich, Milan, Belfast, Barcelona and Lugano.

În privința comunicării scrise, distribuția serviciilor pe baza aceluiași criterii este prezentată în Tabelul 47.

Tabelul 45. Distribuția orașelor după numărul limbilor oferite în cadrul comunicării scrise la nivelul a zece servicii publice

Anvergura serviciilor multilingve scrise	Numărul de orașe
Servicii disponibile doar în limba națională	1
Servicii disponibile, în medie, în 1-2 limbi	30
Servicii disponibile, în medie, în 3-4 limbi	27
Servicii disponibile, în medie, în peste 4 limbi	6

Referitor la comunicarea scrisă, un număr mai mic de orașe se regăsesc în categoriile de top, ceea ce sugerează că se acordă o atenție redusă existenței unor documente în limbi multiple comparativ cu oferta ad-hoc de interpretare orală și mediere. Patruzeci de orașe au raportat că oferă facilități de comunicare orală în peste trei limbi, în timp ce 33 fac același lucru în formă scrisă. Potrivit datelor raportate, orașele care oferă cel mai mare număr de servicii de comunicare scrise în cele mai multe limbi în ordine Londra, Glasgow, Aberdeen, Belfast, Valencia, Sevilla, Lugano, Zurich, Madrid, and Milan.

Aceste cifre ridicate sugerează faptul că orașele sunt deja sensibilizate referitor la nevoile lingvistice ale cetățenilor, cel puțin în privința serviciilor esențiale, existând însă suficient spațiu de dezvoltare în sensul largirii gamei de servicii livrate în mai multe limbi. Cât privește limbile disponibile concret la nivelul orașelor, Tabelul 46 prezintă cele mai frecvent menționate 20 de limbi la nivelul politicilor și serviciilor recenzate.

Tabelul 46. Spectrul limbilor utilizate în politicile și serviciile publice din 64 orașe în afara țării sau regiunii de referință

Limbile	Total mențiuni
1. engleză	771
2. germană	290
3. rusă	285
4. franceză	255
5. spaniolă	153
6. chineză	117
7. arabă	117
8. italiană	98
9. bască	85
10. catalană	85
11. galeză	74
12. poloneză	69
13. turcă	67
14. română	60
15. croată	58
16. portugheză	55
17. friziană	47
18. bosniacă	37
19. japoneză	36
20. maghiară	34

Exceptând limba națională, engleza este cea mai frecvent oferită limbă în cadrul serviciilor de comunicare orale și scrise în toate orașele recenzate, urmată de germană, rusă, franceză și spaniolă. Chineza și araba apar, și ele, ca priorități, fiind disponibile într-un număr de orașe. Rezultatele pentru primele 5 limbi folosite în ziare și servicii/spații publice sunt similare. Ca și în cazul limbilor în care sunt scrise zierele, putem presupune că există trei tipuri de grupuri țintă pentru serviciile de comunicare scrisă și orală în domeniul serviciilor și spațiilor publice: a) servicii adresate călătorilor internaționali, oamenilor de afaceri și turiștilor în limba engleză, germană, rusă, franceză, spaniolă și italiană; b) servicii destinate grupurilor de imigranți în limba arabă, turcă, croată, chineză, ș.a.m.d.; Totuși, pot exista o sumă de motive pentru care orașele prioritizează anumite limbi în detrimentul altora, aceasta fiind o zonă care trebuie investigată împreună cu administratorii municipali și echipele lor de comunicare.

2.9 Limbile în mediul de afaceri

Instituțiile UE au promovat cu consecvență multilingvismul ca un factor important al competitivității Europei, al mobilității și angajabilității oamenilor. Rezoluția Consiliului UE cerea companiilor să-și dezvolte potențialul într-o gamă largă de limbi ca o premisă a largirii accesului acestora pe piețe, încurajându-le, totodată, să acorde mai multă atenție deprinderilor de limbă în cadrul dezvoltării carierei angajaților. Comunicarea CE din același an făcea trimitere la studiul ELAN din 2006 care ajunsese la concluzia că deprinderile de limbă și interculturale au relevanță în ce privește succesul la export, un volum semnificativ de afaceri fiind pierdut pe ansamblul Europei ca rezultat al deficitului de deprinderi de limbă și interculturale.

Și Grupul la Nivel Înalt pentru Multilingvism (2007) dedicase mediului de afaceri o secțiune a raportului său, ajungând la concluzia că, deși limba engleză este limba predominantă în mediul de afaceri, alte limbi ar fi cele care ar putea, într-adevăr, oferi companiilor din UE un avantaj competitiv. Raportul recomanda companiilor să investească în direcția limbilor și să utilizeze resursele lingvistice existente ale angajaților, să dezvolte strategii de management lingvistic și să înființeze parteneriate public-privat cu sectorul educațional pentru a se asigura că studiază cele mai potrivite limbi pentru domeniul afacerilor.

Forumul Mediului de Afaceri pentru Multilingvism (2008), inițiat de CE, a publicat o nouă serie de recomandări pe tema strategiilor lingvistice în lumea afacerilor. În concluziile finale se sublinia:

Companiile trebuie să-și inventarieze deprinderile de limbă existente și să le utilizeze strategic. În acest sens, trebuie să-și revadă politicile de recrutare, strategiile de formare și principiile care guvernează mobilitatea. Angajații trebuie încurajați să-și folosească și să-și dezvolte deprinderile deja dobândite, oferindu-li-se modalități de pregătire lingvistică motivante și compatibile cu specificul locului de muncă. (2008:13)

Pe linia acestor recomandări, în cadrul LRE a fost elaborat un sondaj menit să exploreze strategiile lingvistice ale companiilor pentru a vedea dacă acestea prioritizează sau nu deprinderile de limbă la recrutare și dacă sprijină pregătirea lingvistică a angajaților, precum și pentru a stabili nivelul multilingvismului în interiorul companiilor și repertoriul limbilor utilizate în comunicarea cu clienții și în materialele promoționale. Criteriile vizate sunt divizate în trei mari categorii: strategii lingvistice generale ale companiei, *strategii lingvistice interne și strategii lingvistice externe*.

Cercetătorii LRE au colectat date provenind de la un set selecționat de companii cu sediul în orașe din toate țările/regiunile, 484 companii fiind recenzate în acest sens. Au fost vizate patru sectoare de afaceri (bănci, hoteluri, firme de construcții și supermarketuri), după cum s-a explicat în Tabelul 5 din capitolul introductiv. Această alegere este motivată prin aceea că am dorit să colectăm date despre companii care, pe lângă faptul că fac afaceri în alte țări, au o activitate marcată de o pregnantă orientare spre client. Colectorii de date au trebuit să aplice sondajul în cel puțin 24 de companii din țara/regiunea lor, distribuind eșantionul cât mai echilibrat posibil atât între companii multinaționale/internaționale (M/I), naționale (N) și regionale sau locale (R/L), cât și pe diferitele sectoare de afaceri. Acest deziderat ambițios s-a dovedit greu de atins la

nivelul tuturor țărilor/regiunilor. Tabelul 49 prezintă distribuția sectoarelor de afaceri recenzate. Pe ansamblu, deși numărul hotelurilor a fost relativ ridicat în comparație cu celelalte sectoare, s-a realizat un echilibru corespunzător între sectoare.

Tabelul 47. Distribuția companiilor pe diferite sectoare (N = 463)

Hoteluri	Bănci	Firme de construcții	Supermarketuri	Total
140	120	116	108	484

În cadrul categoriei Strategii lingvistice generale ale companiei, reprezentanții companiilor au trebuit să răspundă la întrebări de genul:

- dacă exista o strategie lingvistică explicită
- dacă se pune accent pe deprinderile de limbă la recrutarea angajaților
- dacă se oferă angajaților posibilități de mobilitate internațională pentru învățarea limbilor și experiență interculturală
- dacă se apelează la traducători/interpreți externi
- dacă se ține evidența deprinderilor lingvistice ale angajaților
- dacă se utilizează rețele pentru pregătirea în domeniul limbilor

Rezultatele pentru cele 484 companii recenzate sunt prezentate în Tabelul 48.

Tabelul 48. Companii care raportează politici și practici multilingve în patru sectoare (484 companii în %)

Tip de politică	Practicată pe larg	Practicată ocazional	Nu este practică
Strategie lingvistică	24	28	48
Deprinderi de limbă la recrutare	55	28	17
Mobilitate	23	27	50
Utilizarea traducătorilor/interpretelor externi	22	35	43
Evidența deprinderilor de limbă ale angajaților	1	29	70
Utilizarea rețelelor pentru pregătire în domeniul limbii	10	15	75
Utilizarea programelor/finanțării UE	5	8	87
Conștientizarea existenței programelor/finanțării UE	0	27	73

Rezultatele indică că un sfert dintre companiile din aceste sectoare dispun de o strategie explicită referitor la limbi, iar mai bine de jumătate iau în considerare limbile la recrutarea de noi angajați. Un sfert încurajează în mod regulat mobilitatea angajaților în scopul învățării limbilor și dobândirii unei experiențe interculturale. Totuși, 70% nu țin o evidență a deprinderilor de limbă ale angajaților, iar foarte puține profită de avantajele programelor UE pentru învățarea limbilor.

În privința *strategiilor lingvistice* interne, am dorit să aflăm cum promovează companiile deprinderile lingvistice la locul de muncă, precum și punctul de vedere al acestora relativ la limbile folosite în documente și în comunicarea internă. Pentru a determina comparativ importanța acordată de companiile vizate limbii naționale, limbii engleze și limbilor R/M, limbilor străine și ale imigranților, le-am cerut să specifice tipul de practică pe care îl adoptă pentru fiecare tip de limbă, ca și limbile, altele decât limba națională și engleza, care beneficiază de cea mai mare atenție. Zonele de interes au fost:

- parteneriate cu sectorul educațional pentru dezvoltarea deprinderilor de limbă ale angajaților
- scheme de recompensare/promovare bazate pe deprinderile de limbă
- oportunități de pregătire lingvistică
- utilizarea CEFR în cadrul pregătirii lingvistice
- limbile utilizate în documentele de serviciu și pe intranet
- limbile utilizate pentru software și programe web

Rezultatele sunt prezentate în Tabelul 49, după tipul de limbă.

Tabelul 49. % companiilor care raportează bune practici după tipul de limbă: LN = Limba(i) Națională(e) EA = Engleza pentru Afaceri, AL = alte limbi (484 companii)

Tip de politică	Practicată pe larg			Practicată ocazional			Nu este practică		
	LN	EA	AL	LN	EA	AL	LN	EA	AL
Parteneriate cu sectorul educațional	7	10	7	10	17	7	83	73	86
Scheme de recompensare/promovare	5	11	5	9	12	6	86	77	89
Posibilități de pregătire lingvistică	14	27	12	18	23	12	68	50	76
Utilizarea CEFR în cadrul pregătirii în domeniul limbilor	4	7	3	7	9	6	89	84	91
Utilizarea limbilor în documente de serviciu și intranet	96	41	14	3	21	10	1	38	76
Utilizarea limbilor pentru software și programe web	88	46	11	6	22	5	6	32	84

Cum se poate observa din Tabelul 51, este raportată o ofertă largă de pregătire lingvistică în cazul englezei pentru afaceri în 27% dintre companiile recenzate, 14% dintre acestea oferind sprijin pentru limba națională vorbitorilor non-nativi, iar 12 % sprijin pentru alte limbi. Un procent relativ mic dintre ele dispun de scheme de recompensare sau promovare, 11% raportând că acestea sunt larg răspândite în cazul englezei pentru afaceri și doar 5% pentru limba națională și alte limbi. Și numărul companiilor care formează parteneriate cu sectorul educațional în vederea dezvoltării deprinderilor lingvistice ale angajaților este modest, un sfert făcând acest lucru regulat sau ocazional pentru limba engleză, 17% pentru limba națională pentru vorbitori non-nativi și 14% pentru învățarea altor limbi. Un procent foarte scăzut din rândul companiilor recenzate utilizează extensiv CEFR pentru elaborarea de curricule și evaluarea progresului, ceea ce sugerează necesitatea unei mai bune conștientizări în această direcție.

În privința limbilor folosite concret în documente de serviciu și pe intranet-ul firmelor, predomină limba națională, cum era de așteptat, deși aproape jumătate din companiile recenzate raportează că și engleza pentru afaceri este larg folosită. Și alte limbi sunt larg folosite în puțin peste 10% dintre companiile recenzate.

Analizând *strategiile lingvistice externe*, am adresat companiilor întrebări despre limbile pe care le folosesc pentru comunicarea externă în cadrul:

- rapoartelor anuale de afaceri
- materialelor de marketing
- branding-ului/identității companiei
- website-ului companiei

Rezultatele sunt prezentate în Tabelul 52, după tipul de limbă.

Tabelul 50. Limbile utilizate de companii pentru comunicarea externă: LN = Limba(i) Națională(e) EA = Engleza pentru Afaceri, AL = alte limbi (% din 484 companii)

Tip de comunicare	Practicată pe larg			Practicată ocazional			Nu este practică		
	LN	EA	AL	LN	EA	AL	LN	EA	AL
Raport anual de afaceri	92	38	11	2	11	5	6	51	84
Materiale de marketing	95	40	19	2	17	11	3	42	70
Branding-ul companiei	92	48	22	5	24	19	3	28	59
Website-ul companiei	92	61	30	2	5	5	6	34	65

Aceste rezultate indică că în sectoarele recenzate puțin sub jumătate dintre companii folosesc pe larg engleza pentru afaceri, pe lângă limba națională, în cadrul comunicării externe, precum și faptul că 30% utilizează alte limbi pe website-urile proprii.

Forumul Mediului de Afaceri pentru Multilingvism (2008:13) identifică strategiile bazate pe multiple limbi ca fiind una din condițiile de bază ale succesului companiilor europene în domeniul schimburilor și al comerțului:

Se va înregistra un progres real dacă companiile, de la cele mici până la multinaționale, își dezvoltă strategii lingvistice creative și dinamice, adaptate posibilităților individuale ale organizațiilor

Sondajul LRE și-a propus să exploreze modul în care este împlinit acest deziderat adresând companiilor întrebări despre limbile pe care le prioritizează și promovează pe lângă limba națională și engleză. Tabelul 53 prezintă celelalte limbi după frecvența mențiunilor făcute de respondenții chestionarului. Primele 20 de limbi sunt enumerate mai jos.

Table 51: Spectrul multilingv al limbilor raportate ca prioritare de 484 de companii în patru sectoare (Top 20 limbi altele decât engleza în afara țării sau regiunii de referință)

Limbi	Total mențiuni	Distribuția frecvenței limbilor în diferite țări (dacă mai mult de 5 țări au menționat o limba, apar doar țările cu cele 5 cele mai mari frecvențe)
1. franceza	393	Elveția, doar cantoanele Geneva și Ticino (57), Spania* (38) Bosnia & Herțegovina (33), Ungaria /Lituania/ Olanda (27)
2. germana	380	Estonia (94), Ucraina (78), Lituania (64), Grecia (20), Polonia (15)
3. rusa	323	Elveția, doar cantoanele Geneva și Ticino (71), Spania* (47), Regatul Unit (41), Olanda (37), Portugalia (33)
4. italiana	167	Portugalia (31), Elveția (29), UK (28), Olanda (18), Franța (16)
5. spaniola	163	Elveția doar cantoanele Geneva și Ticino (26), Austria (24), Bosnia (16), Spania* (15), Regatul Unit (15)
6. catalana	130	Estonia (59), Danemarca(2), Lituania (2), Olanda / Polonia/ Regatul Unit (1)
7. finlandeza	61	Regatul Unit (34), Grecia (9), Spania* (4), Olanda (3), Polonia (2)
8. basca	59	Olanda (12), Ucraina (11), Lituania (7), Austria (6), Regatul Unit (5)
9. galeza	60	Spania* (13), Elveția (11), Olanda (3), Regatul Unit (3), Austria / Franța (2)
10. portugheza	58	Bosnia & Herțegovina (13), Olanda (6), Elveția (4), Austria (3), Romania (2)
11. chineza	43	Regatul Unit (10), Portugalia / Elveția (4), Grecia (3), Spania* (2)
12. poloneza	43	Austria (17), Ungaria / Italia (3), Elveția (2), Bosnia & Herzegovina (1)
13. galiciana	35	Austria (16), Ungaria (6), Polonia (3), Elveția (1)
14. araba	33	Austria (11), Poland (9), Romania (3)
15. croata	27	Spania* (18), Regatul Unit (3), Poland (1)
16. turca	27	Estonia (12), Denmark (4), Lithuania / Regatul Unit (2), Polonia / Spania* (1)
17. ceha	22	Regatul Unit (7), Polonia (5), Italia (3), Olanda (2), Grecia / Elveția / Ucraina (1)
18. maghiara	22	Estonia / Lithuania (9), Danemarca / Regatul Unit (1)
19. japoneza	19	Austria (9), Grecia (5), Ungaria (3), Bulgaria (2)
20. letona/slovena	18	Ungaria(6), Lituania (5), Estonia / Polonia (3), Regatul Unit (1)

*Pentru cifrele din Spania: au fost luate în considerare doar mențiunile din Madrid, Sevilla și Valencia.

Franceza, germana, rusa, italiana și spaniola figurează ca limbile cele mai uzitate de către companiile recenzate. Din datele prezentate asupra distribuției limbilor reiese clar ca unele limbi precum germana, franceza și japoneza sunt folosite de o varietate de companii într-o mare varietate de țări. Pe de altă parte, unele limbi cum ar fi rusa și finlandeza sunt folosite în principal în țările învecinate. Faptul ca cea mai mare parte din companiile din Estonia raportează folosirea finlandezei îi ridică acesteia statutul.

Chineza, japoneza, araba și turca sunt prețuite de unele companii din Europa, deși ar fi, poate, de așteptat o mai pronunțată prioritarizare a acestor limbi. Sunt necesare cercetări mai aprofundate pentru a ne forma o imagine edificatoare asupra rațiunilor aflate în spatele opțiunii companiilor pentru anumite limbi, iar rezultatele trebuie comparate cu studii similare din aceste sectoare, ca și din altele, pentru a decela tipologiile care transpar

2.10 Perspective transversale asupra profilurilor multilingve obținute pe domeniile din afara sferei educației

Pentru a obține o situație comparativă privind distribuția diferitelor limbi pe diferite domenii lingvistice din afara educației, prezentăm în Tabelul 54 primele 20 cel mai frecvent menționate limbi, altele decât limba națională, la nivelul următoarelor domenii lingvistice: presă, servicii și spații publice și mediul de afaceri.

Tabelul 52. Distribuția limbilor pe domeniile ziare, servicii/spații publice și mediul de afaceri în afara țării sau regiunii de referință (Top 20)

Limbile în ziare	Total N ziare diferite	Limbile în servicii/spații publice	Total N mențiuni limbi	Limbile în mediul de afaceri în afara englezei	Total N mențiuni limbi
1. engleza	417	1. engleza	771	1. engleza	prima
2. germana	270	2. germana	290	2. franceza	393
3. franceza	185	3. rusa	285	3. germana	380
4. rusa	162	4. franceza	255	4. rusa	323
5. italiana	129	5. spaniola	153	5. italiana	167
6. araba	74	6. chineza	117	6. spaniola	163
7. turca	54	7. araba	117	7. catalana	130
8. spaniola	51	8. italiana	98	8. finlandeza	61
9. olandeza	46	9. basca	85	9. galeza	60
10. albaneza	40	10. catalana	85	10. basca	59
11. sârba	36	11. galeza	74	11. portugheza	58
12. catalana	30	12. poloneza	69	12. chineza	43
13. chineza	27	13. turca	67	13. poloneza	43
14. croata	23	14. româna	60	14. galiciana	35
15. basca	17	15. croata	58	15. araba	33
16. bulgara	12	16. portugheza	55	16. croata	27
17. japoneza	11	17. friziana	47	17. turca	27
18. japoneza	10	18. bosniaca	37	18. ceha	22
19. poloneza	8	19. japoneza	36	19. maghiara	22
20. greaca	7	20. maghiara	34	20. japoneza	19

Pe ansamblu, engleza, franceza, germana și rusa sunt limbile cel mai larg folosite în context european, engleza figurând pe locul întâi, iar alte limbi urmând la (foarte) mare distanță. Ziarele de limbă engleză se găsesc la majoritatea chioșcurilor și gărilor din orașele mari. În privința serviciilor publice, reiese că engleza este, din nou, cea mai larg folosită limbă. Se observă în tabelul transversal că trei grupuri de limbi sunt utilizate în diferite domenii și pentru diferite servicii: limbi folosite în regim de *lingua franca*, cum sunt engleza, franceza, germana și rusa; limbi asociate, de regulă, cu anumite regiuni, cum sunt albaneza, catalana și slovena; și limbi folosite de grupuri semnificative de imigranți, cum sunt araba și turca. Două din primele trei limbi R/M în ceea ce privește sprijinul din partea țărilor/regiunilor, mai exact, romani – sprijinită de șase țări și slovena de cinci țări – nu apar în niciunul dintre cele trei domenii.

Referințe pentru Capitolele 1 și 2

Ball, J. (2011). *Enhancing Learning of Children from Diverse Language Backgrounds: Mother tongue-based Bilingual or Multilingual Education in the Early Years*. Paris: UNESCO.

Beacco, J.C. and M. Byram (2007). *From Linguistic Diversity to Plurilingual Education. Guide for the development of language education policies in Europe*. Strasbourg: Language Policy Division. Council of Europe.

Beacco, J.C. et al. (2010). *Guide for the Development and Implementation of Curricula for Plurilingual and Intercultural Education*. Strasbourg: Language Policy Division. Council of Europe.

Business Forum for Multilingualism (2008). *Languages Mean Business. Companies Work Better with Languages*. Brussels: European Communities.

Business Platform for Multilingualism (2011). *Report on the period September 2009 – June 2011*. Brussels: European Commission.

CILT (2006). *ELAN: Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skills in Enterprise*. London: The National Centre for Languages.

Civil Society Platform on Multilingualism (2009). www.euroclio.eu/new/index.php/partners-mainmenu-530/european-citizenship/1207-eu-civil-society-platform-on-multilingualism

Commission Staff Working Document (2008). *Inventory of Community Actions in the Field of Multilingualism*. Accompanying document to the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council et al. Brussels: European Communities.

Commission Staff Working Paper (2011a). *An inventory of Community Actions in the Field of Multilingualism – 2011 update*. Brussels: European Commission.

Commission Staff Working Paper (2011b). *Report on the Implementation of the Council Resolution of 21 November 2008 on a European Strategy for Multilingualism*. Brussels: European Commission.

Commission Staff Working Paper (2011c). *Language Learning at Pre-Primary School Level: Making it Efficient and Sustainable. A Policy Handbook*. Brussels: European Commission.

Committee of Ministers (1998). Recommendation to Member States concerning Modern Languages. Strasbourg: Council of Europe.

Committee of Ministers (2008). Recommendations to Member States on the Use of the Council of Europe's Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) and the Promotion of Plurilingualism. Strasbourg: Council of Europe.

Council of Europe (1954). European Cultural Convention. Strasbourg: Council of Europe.

Council of Europe (2001). *A Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Cambridge: Cambridge University Press.

Council of the European Union (2002a). Resolution on Linguistic Diversity and Language Learning. Brussels: European Commission.

Council of the European Union (2002b). Presidency Conclusions of the Barcelona European Council, 15-16 March 2002. Brussels: European Communities.

Council of the European Union (2008). Council Resolution on a European Strategy for Multilingualism. Brussels: European Communities.

Council of the European Union (2011). Council Conclusions on Language Competences to Enhance Mobility. Brussels: European Communities.

Cullen, J., et al. (2008). *Multilingualism: Between Policy Objectives and Implementation*. Brussels: European Parliament.

European Charter for Regional or Minority Languages (ECRML) (1992). Strasbourg: Council of Europe.

European Commission (1995). *Whitebook. Teaching and Learning: Towards a Cognitive Society*. Brussels: European Commission.

European Commission (1995). *Whitepaper on Education and Training – Teaching and Learning – Towards the Learning Society. Com (95) 590 final, 29 November 1995*. Brussels: European Commission.

European Commission (2001). *Europeans and Languages. Special Eurobarometer Report 54*. Brussels: European Commission.

European Commission (2006). *Europeans and their Languages. Special Eurobarometer Report 243*. Brussels: European Commission.

European Commission (2008). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, The European Economic and Social Committee, and the Committee of the Regions. *Multilingualism: An Asset for Europe and A Shared Commitment*. Brussels: European Communities.

European Commission (2010). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, The European Economic and Social Committee, and the Committee of the Regions. *A New Impetus for European Cooperation in Vocational Education and Training to Support the Europe 2020 Strategy*. Brussels: European Communities.

- European Commission Green Paper (2008). *Migration and Mobility: Challenges and Opportunities for EU Education Systems*. Brussels: European Commission.
- European Language Portfolio (ELP). Strasbourg: Council of Europe.
- European Parliament (2003). *EP Resolution with Recommendations to the Commission on European Regional and Lesser-used Languages in the Context of Enlargement and Cultural Diversity*. Brussels: European Parliament.
- European Parliament (2009). *EP Resolution on Multilingualism: An Asset for Europe and a Shared Commitment*. Brussels: European Parliament.
- Eurydice (2009). *Integrating Immigrant Children into Schools in Europe*. Brussels: Eurydice/ European Commission.
- Eurydice/EuroStat (2008). *Key Data on Teaching Languages at School in Europe*. Brussels/ Luxembourg: Eurydice/EuroStat.
- Eurydice/EuroStat (2009). *Key Data on Education in Europe*. Brussels: Eurydice/EuroStat
- Extra, G. (2010). Mapping linguistic diversity in multicultural contexts: Demolinguistic perspectives. In: J. Fishman and O. Garcia (eds.), *Handbook of Language and Ethnic Identity*, Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 107-122.
- Extra, G. and D. Gorter (eds.) (2008). *Multilingual Europe: Facts and Policies*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Extra, G. and Yağmur, K. (eds.) (2004). *Urban Multilingualism in Europe: Immigrant Minority Languages at Home and School*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Extra, G. and K. Yağmur (2011). *Report on the Pilot Studies in Poland and Spain*. Berlin/Brussels: British Council.
- Fishman, J. and O. Garcia (eds.) (2010). *Handbook of Language and Ethnic Identity. Disciplinary and Regional Perspectives*. Oxford/New York: Oxford University Press.
- Group of Intellectuals for Intercultural Dialogue (2008). *A Rewarding Challenge. How the Multiplicity of Languages Could Strengthen Europe*. Brussels: European Communities.
- Heller, M. (2007). Bilingualism as ideology and practice. In: M. Heller (ed.), *Bilingualism: A Social Approach*. Basingstoke: Palgrave, 1-24.
- High Level Group on Multilingualism (HLGM) (2007). Final report. Brussels: European Communities.
- Media Consulting Group (2007). *Study on dubbing and subtitling needs and practices in the European audiovisual industry*. Brussels: European Commission.
- Media Consulting Group (2011). *Study on the Use of Subtitling. The Potential of Subtitling to Encourage Language Learning and Improve the Mastery of Foreign Languages*. Brussels: European Commission.
- OMC Group Languages for Jobs (2011). *Providing Multilingual Communication Skills for the Labour Market*. Brussels: European Commission.
- Parliamentary Assembly (1998). Recommendation on Linguistic Diversification. Strasbourg: Council of Europe.
- Parliamentary Assembly (2001). Recommendation on the European Year of Languages. Strasbourg: Council of Europe.
- Parliamentary Assembly (2003). Recommendation on the Protection of Sign Languages in the Member States of the Council of Europe. Strasbourg: Council of Europe.
- Parliamentary Assembly (2006). Recommendation on the Place of the Mother Tongue in School Education. Strasbourg: Council of Europe.
- Parliamentary Assembly (2008). Recommendation on the Integration of Adult Migrants and Education. Strasbourg: Council of Europe.
- PIMLICO Project (2011). *Report on Language Management Strategies and Best Practice in European SMEs*. Brussels: European Commission.
- Poulain, M. (2008). European migration statistics: definitions, data and challenges. In: M. Barni and G. Extra (eds.), *Mapping Linguistic Diversity in Multicultural Contexts*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 43–66.
- UNESCO (2003). *Recommendation Concerning the Promotion and Use of Multilingualism and Universal Access to Cyberspace*. Paris: UNESCO.

Glosar

Definițiile pentru nivelurile și tipurile de educație provin din *Clasificarea Internațională Standard a Educației*. ISCED este larg folosită într-o sumă de documente *Eurydice* care conțin date-cheie despre educație în Europa.

Curriculum

Totalitatea programului educațional al unui tip de școală, specificând pentru fiecare clasă/an de studiu ce discipline se predau, câte ore pe săptămână și câte săptămâni pe an; de asemenea, pentru fiecare clasă/an de studiu se specifică conținuturile și nivelul de performanță necesar pentru a promova la disciplina respectivă.

Limbi străine

Limbi care nu sunt învățate sau folosite acasă, ci sunt învățate și predate la școală ori sunt utilizate ca limbi de comunicare în sectoare non-educaționale.

Imigranți

În documentele *Eurydice* și statisticile EuroStat, imigranții sunt grupuri de populație *născute în străinătate și/sau non-naționale* aflate în țara de rezidență. În accepțiunea proiectului LRE, imigranții pot fi (sau nu) născuți în străinătate, respectiv pot fi (sau nu) persoane non-naționale aflate în țara de rezidență, în funcție de reglementările privind obținerea cetățeniei specifice fiecărei țări.

Copiii din medii de imigranți

Copiii care frecventează cursurile școlare într-o altă țară decât țara lor de origine ori țara de origine a părinților sau bunicii lor. Acești termeni de referință acoperă o serie de situații distincte din punct de vedere legal, incluzându-i pe refugiați, solicitanții de azil, copiii muncitorilor imigranți, copiii unor persoane cu cetățenia unei țări care au statut de rezident pe termen lung, copiii muncitorilor din țări care nu au statut de rezident pe termen lung, copiii cu statut de rezident neregulat și copiii cu origini de imigrant care nu beneficiază automat de prevederile legale referitoare la educație.

Limbi ale imigranților

Limbi vorbite de imigranți și descendenții acestora în țara de rezidență, originare dintr-un număr mare de (foste) țări-sursă.

Formare continuă pentru profesori

Cursuri de perfecționare pentru profesori (în activitate) pe tema celor mai recente dezvoltări într-o anumită disciplină și/sau în domeniul pedagogic/educațional.

Învățământ gimnazial

Acesta continuă programele de studiu de la nivelul primar însă, în general, predarea se axează mai pronunțat pe discipline de sine stătătoare. De regulă, încheierea acestui nivel coincide cu sfârșitul școlarizării obligatorii. În contextul țărilor LRE participante, învățământul gimnazial și/sau liceal poate face referire la *diferențe de vârstă și/sau la diferențe privind tipul de școală*.

Limba maternă

Cel mai adesea este definită ca prima limbă învățată și în continuare înțeleasă. Tradiționala întrebare de cercetare despre limba maternă specifică studiilor extinse asupra populației din Europa (inclusiv cercetarea de tip recensământ) este tratată înlocuită printr-o întrebare de cercetare despre limba vorbită acasă, deoarece acest din urmă concept este mai transparent pentru *furnizorii de date* decât conceptele de "limbă maternă" sau "limbă nativă".

Multilingvism

Prezența într-o zonă geografică, extinsă sau redusă, a mai mult de o singură 'varietate de limbă', i.e., modul de vorbire al unui grup social, indiferent dacă este formal recunoscut ca limbă sau nu.

Limba(-i) națională(-e)

Limba/-ile oficială/e a(-le) unui stat-națiune.

Plurilingvism

Repertoriul varietăților de limbă folosite de o multitudine de indivizi; include varietatea lingvistică îndeobște numită 'limbă maternă' ori 'prima limbă' și orice alte limbi sau varietăți.

Învățământ pre-școlar

Învățământul pre-școlar este definit ca etapa inițială a instruirii organizate. Se desfășoară în școală sau în unități speciale, fiind destinat copiilor de cel puțin trei ani.

Formare inițială pentru profesori

Formarea studenților pentru a deveni profesori calificați prin intermediul unor cursuri/programe (are loc înainte ca persoana respectivă să înceapă efectiv să predea).

Învățământ primar

Acest nivel începe între vârstele de patru și șapte ani și, în general, acoperă o perioadă de cinci-șase ani, fiind obligatoriu în toate țările/regiunile.

Educație și formare profesională și tehnică de stat (VET)

Învățământ și formare profesională și tehnică finanțate din fonduri publice, nu din fonduri private.

Învățământ superior de stat generalist

Învățământ la universități de stat (nu particulare), cu excepția universităților exclusiv tehnice sau medicale.

Limbi regionale sau ale minorităților

Limbi folosite prin tradiție pe un anumit teritoriu al unui stat de către cetățeni ai acelui stat care formează un grup numeric mai mic decât restul populației statului. Acestea sunt diferite de limba/-ile de stat ale statului respectiv (definiție bazată pe *Carta Europeană a Limbilor Regionale sau ale Minorităților*, Consiliul Europei 1992). De regulă, acestea sunt limbi ale unor populații cu origini etnice în zonele respective ori care s-au stabilit în regiunile respective și trăiesc acolo de generații. Limbile R/M pot avea statut de limbă oficială, dar acest statut este prin definiție limitat la zona în care acestea se vorbesc.

Romani/Sinte

În cadrul proiectului LRE, acestea sunt incluse în rândul limbilor R/M, *nu* în rândul limbilor "non-teritoriale".

Limbaje mimico-gestuale

Limbajele mimico-gestuale sunt limbi de factură vizual-manuală având gramatică și lexic proprii. Acestea sunt limbi naturale ale persoanelor care s-au născut lipsite de auz. Limbajele mimico-gestuale nu sunt derivate din limbi vorbite, neavând caracter internațional sau universal. Există sute de limbaje mimico-gestuale distincte în toată lumea.

Predarea în limba X / predarea limbii X

Într-o astfel de formulare nu se face distincție între predarea în limba X, i.e., folosirea acesteia ca *mediu de instruire și predarea limbii X*, i.e., predarea ei ca *disciplină* din curriculum-ul școlar.

Învățământ liceal

În general, acest nivel începe după încheierea școlarizării obligatorii. Vârsta de admitere este, de regulă, 15-16 ani. De obicei, sunt necesare rezultatul la admitere (de la sfârșitul școlarizării obligatorii) și alte cerințe minime de admitere. Adeseori, instruirea se axează mai pronunțat pe discipline de sine stătătoare decât la ciclul gimnazial. Durata tipică a învățământului liceal variază între doi și cinci ani. În contextul țărilor LRE participante, învățământul gimnazial și/sau liceal poate face referire la *diferențe de vârstă și/sau la diferențe privind tipul de școală*.

Educație și formare profesională și tehnică (VET)

În țările europene, VET se referă la sisteme naționale diverse, cu origini în medii economice și sociale specifice. VET poate fi considerat ca făcând parte din învățământul secundar ori terțiar sau poate fi încadrat în educația profesională și tehnică a adultului. De obicei, include o serie de furnizori de formare profesională și tehnică și programe de formare în cadrul unor sisteme bine articulate. În cadrul proiectului nostru, VET *nu* include învățământul universitar, care este tratat în domeniul 5B.

RAPORT DE ȚARĂ - ROMÂNIA

Contextul de țară

Populația României numără 21.462.186 de locuitori (Institutul Național de Statistică, 2010 ^[1]), potrivit ultimului recensământ din 2002. Circa 2,8 milioane de oameni din România sunt plecați la lucru, Italia și Spania fiind principalele destinații în acest sens (Sandu, 2010).

În România există 20 de minorități naționale oficial recunoscute (sau cu reprezentare politică oficială), ceea ce reprezintă mai mult de 11% din populație. Potrivit recensământului din 2002, cele mai numeroase sunt cele ale maghiarilor (6,6% din populație) și roma (2,5 % din populație). Maghiarii sunt localizați cu precădere în partea centrală și de vest a țării, având o importantă reprezentare politică și în mass media. Limba maghiară este larg folosită în educație, administrație locală și în sistemul juridic acolo unde maghiarii reprezintă peste 20% din populația locală. Minoritatea roma este încă insuficient reprezentată în poziții de autoritate. Limba romani este, de asemenea, insuficient reprezentată în mass media și în educația. Aproximativ 11% din instituțiile de învățământ pre-universitar din România oferă ca mediu de instruire o limbă a minorităților la cel puțin una din secțiuni, 90% dintre acestea fiind în limba maghiară ^[2].

Imigrația este un fenomen în creștere, vizând circa 57.211 cetățeni non-UE, principalele trei grupuri provenind din Republica Moldova (28%), Turcia (17%) și China (14%) ^[3] (Comisia Europeană, Oficiul de Statistică al Comunităților Europene, 2010, p.194). Cifra nu include cetățeni ai Uniunii Europene. Estimarea Eurostat pentru România pe perioada 2008-2060 indică o rată a imigrației de 18,4 la 1000 de locuitori (Alexe & Păunescu, 2010, p. 22).

Datele statistice referitoare la mărimea și structura populației vor fi actualizate în 2012, odată cu publicarea rezultatelor finale ale recensământului din 2011.

Limbile în documentele și bazele de date oficiale

Limba națională, limbile străine și o gamă de limbi R/M sunt reglementate în legislația lingvistică și/sau în documente de politică lingvistică. Învățarea și predarea limbii naționale în străinătate pentru copii și/sau adulți originari din România este co-finanțată în 18 țări din Europa și din lume. Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare a fost ratificată de România. Următoarele 20 de limbi R/M sunt recunoscute în Cartă: albaneza, armeană, bulgara, ceha, croata, germana, greaca, idiș, italiana, macedoneana, maghiara, poloneza, romani, rusa, rusyn, sârba, slovacă, tătara, turca, și ucraineană. La nivelul sistemului educațional național sau regional, există ofertă oficială, sprijinită în Cartă, pentru 15 din aceste limbi, i.e., nu și pentru albaneză, armeană, idiș, macedoneană și rusyn.

În România mecanismele oficiale de colectare a datelor asupra diversității lingvistice la nivel național se concretizează în date de recensământ periodic actualizate. În cadrul acestor mecanisme de colectare a datelor, limba națională, limbile R/M și varietăți ale limbilor imigranților sunt abordate prin intermediul unei întrebări despre limba maternă.

În 1995, România a semnat Convenția-Cadru pentru protecția minorităților naționale elaborată de Consiliul Europei, iar în 2007, a fost ratificată Carta europeană a limbilor regionale sau ale minorităților. Limba română este limba oficială, existând și zece limbi ale minorităților care beneficiază de protecție generală: albaneză, armeană, greacă, italiană, macedoneană, poloneză, romani, rutenă, tatară și idiș, alte zece limbi având protecție sporită: bulgară, cehă, croată, germană, maghiară, rusă, sârbă, slovacă, turcă și ucraineană.

Deși uneori apar în mass media subiecte legate de aceste limbi, sunt încă puține datele referitoare la temă ca atare. La nivel național, informații pot fi găsite doar în Recensământul Național, ca rezultat al unei întrebări despre limba națională. În plus, România a fost inclusă în Eurobarometrul 63.4 din 2005 (Europenii și limbile) unde respondenții au fost întrebați în legătură cu limba maternă, alte limbi cunoscute, cât și despre nivelul competenței de limbă. Date despre utilizarea limbilor minorităților în educație sunt, de asemenea, disponibile la Institutul Național de Statistică și la Ministerul Educației. ^[4]

^[1] <https://statistici.insse.ro>

^[2] 2002 Census: <http://www.insse.ro/cms/files/RPL2002INS/vol4/tabele/t1.pdf>

^[3] <http://ori.mai.gov.ro/api/media/Userfiles/Proiecte--Strategii/Instrucțiuni IF 1101 10012012>

^[4] <https://statistici.insse.ro>

L R/M: Limbi regionale/ ale minorităților
LS: Limbi străine
LI: Limbi ale imigranților
NL: Limba națională

Limbile în învățământul pre-școlar

	LR/M	LS	LI	NL - Sprijin suplimentar
Grupuri LR/M ● toate ● doar vorbitori nativi ● niciun sprijin LS ● toate ● restricții ● niciun sprijin LI ● toate ● doar vorbitori nativi ● niciun sprijin NL Sprijin suplimentar ● toate ● doar copiii de imigranți ● niciun sprijin				
Durata ● > ori egală cu 2 ani ● 1 an ● /< 1 an				
Cerințe minime de mărime a grupului ● niciuna ● 5-10 ● >10				
Zile pe săptămână ● >1 zi ● 0.5 -1 zi ● <0.5 zi				
Formare inițială ● specializare pe disciplină ● generală ● niciuna				
Formare continuă ● specializare pe disciplină ● generală ● niciuna				
Existența finanțării de stat ● total ● parțial ● niciuna				

Limbile oferite în învățământul pre-școlar:

Limbi regionale/ ale minorităților	bulgara, croata, ceha, germana, greaca, maghiara, sârba, slovacă, turca, ucraineană.
Limbi străine	-
Limbi ale imigranților	-

Limbile străine au caracter optional la nivelul preșcolar. Este și motivul pentru care statisticile nu indică oferta de limbi străine pentru acest nivel. Totuși, la majoritatea grădinițelor este inclusă o limbă străină în planul de învățământ. Faptul că un an de grădiniță este obligatoriu asigură familiarizarea majorității copiilor cu o limbă străină înainte de a începe școala primară.

Demn de menționat este și că, din punct de vedere legal, toți copiii aparținând unor minorități recunoscute au dreptul la educație în limba proprie. Este un aspect pozitiv important, cu toate că există încă unele diferențe în implementarea acestei legi în cazul diferitelor minorități.

Istoricul migrației din România, unde rata emigrației este mai mare decât cea a imigrației, constituie una din principalele cauze ale absenței unei oferte educaționale consistente pentru imigranți. Cel mai important grup de imigranți provine din Republica Moldova, însă, având aceeași limbă și o cultură foarte apropiată, învățarea limbii nu este o problemă.

Limbile în învățământul primar**Organizare**

	L R/M	LS	LI
Curriculum <ul style="list-style-type: none"> ● coerent și explicit ● general ● nu există orientări 	●	●	
Limba ca mediu de instruire (CLIL) <ul style="list-style-type: none"> ● larg răspândit ● localizat ● absent 	●	●	
Grupuri L R/M ● toate ● doar vorbitori nativi ● nici un sprijin LS ● toate ● restricționat ● niciun sprijin LI ● toate ● doar vorbitori nativi ● niciun sprijin	●	●	
Debutul studierii limbilor <ul style="list-style-type: none"> ● din clasa I ● de la etapa de mijloc ● la etapa finală 	●	●	
Programare <ul style="list-style-type: none"> ● în timpul orelor de școală ● parțial în timpul orelor de școală ● în afara orelor de școală 	●	●	
Cerințe minime de mărime a grupului <ul style="list-style-type: none"> ● niciuna ● 5-10 ● >10 	●	●	

	L R/M	LS	LI
--	-------	----	----

Monitorizarea deprinderilor de limbă

- standarde naționale
- la nivelul școlii
- absentă

Nivelul vizat

- L R/M norme naționale sau regionale norme ale școlii nespecifica
- LS conform CEFR norme naționale sau la nivelul școlii nespecificat
- LI norme naționale sau regionale norme ale școlii nespecificat

Existența finanțării de stat

- total
- parțial
- niciuna

	LN
--	----

Curriculum

- coerent și explicit
- general
- nu există orientări

Sprijin suplimentar pentru cei nou-sosiți

- înainte de programul comun
- în timpul programului comun
- absent

Testare inițială de diagnostic

- toți
- doar imigranții
- absent

Monitorizarea deprinderilor de limbă

- standarde naționale
- la nivelul școlii
- absentă

Predare

	L R/M	LS	LI
--	-------	----	----

Calificările profesorilor

- profesori de limbi
- profesori cu altă calificare
- necalificați

Formare inițială

- specializare pe disciplină
- generală
- niciuna

	L R/M	LS	LI
--	-------	----	----

Formare continuă

- incorporat în formare
- sprijin financiar informal
- niciuna

Mobilitate

- incorporat în formare
- sprijin financiar informal
- niciuna
- nu e cazul

	LN
--	----

Calificările profesorilor

- profesori de limbi
- profesori cu altă calificare
- necalificați

Formare inițială

- specializare pe disciplină
- generală
- niciuna

Formare continuă

- specializare pe disciplină
- generală
- niciuna

Limbile în învățământul primar

Limbi regionale/ ale minorităților	Bulgara, croata, germana, maghiara, italiana, poloneza, romani, rusa-lipovineană, sârba, slovacă, ucraineana, turca
Limbi străine	engleza, franceza, germana, italiana, rusa, spaniola, una dintre aceste limbi este obligatorie
Limbi ale imigranților	-

Învățământul primar prezintă o situație similară. La acest nivel, este obligatorie o limbă străină, alegerea acesteia fiind la decizia școlii. Unele școli oferă copiilor și părinților acestora posibilitatea de a alege limba pe care să o studieze. De asemenea, unele școli desfășoară procesul instructiv – în întregime ori parțial - în limbi ale minorităților, cu precădere în limba maghiară. În aceste cazuri, toate obiectele de studiu sunt predate în limba minorității, cu excepția orelor de limba și literatura română. Totuși, nu există prevederi oficiale referitor la utilizarea limbilor imigranților în școlile primare.

Noua lege a educației acordă mai multă autonomie școlilor, încurajând și competiția inter-școlară. Este de așteptat ca acest proces să îmbunătățească calitatea predării limbilor străine, factor important în alegerea unei școli. Prevederile recente, conform noii legi, vor încuraja, și ele, școlile să ofere, la cererea părinților, ore de limba romani și cultură roma.

Limbile în învățământul secundar

Organizare

	L R/M	LS	LI
Curriculum ● coerenț și explicit ● general ● nu există orientări	●	●	
Limba ca mediu de instruire (CLIL) ● larg răspândit ● localizat ● absent	●	●	
Grupuri L R/M ● toți ● doar vorbitori nativi ● niciun sprijin LS ● toate ● restricționat ● niciun sprijin LI ● toți ● doar vorbitori nativi ● niciun sprijin	●	●	
Programare ● în timpul orelor de școală ● parțial în timpul orelor de școală ● în afara orelor de școală	●	●	
Restricții de mărime a grupului ● niciuna ● 5-10 ● >10	●	●	
Monitorizarea deprinderilor de limbă ● standarde naționale ● la nivelul școlii ● absentă	●	●	
Nivelul vizat L R/M ● norme naționale sau regionale ● norme ale școlii ● nespecificat LS ● conform CEFR ● norme naționale sau la nivelul școlii ● nespecificat LI ● norme naționale sau regionale ● norme ale școlii ● nespecificat	●	●	
Existența finanțării de stat ● total ● parțial ● niciuna	●	●	

	LN
Curriculum <ul style="list-style-type: none"> ● coerent și explicit ● general ● nu există orientări 	●
Sprrijin suplimentar pentru cei nou-sosiți <ul style="list-style-type: none"> ● înainte de programul comun ● în timpul programului comun ● absent 	●
Testare inițială de diagnostic <ul style="list-style-type: none"> ● toți ● doar imigranții ● absentă 	●
Monitorizarea deprinderilor de limbă <ul style="list-style-type: none"> ● standarde naționale ● la nivelul școlii ● absentă 	●

Predare

	L R/M	LS	LI
Calificările profesorilor <ul style="list-style-type: none"> ● profesori de limbi ● profesori cu altă calificare ● necalificați 	●	●	
Formare inițială <ul style="list-style-type: none"> ● specializare pe disciplină ● generală ● niciuna 	●	●	
Formare continuă <ul style="list-style-type: none"> ● subject-specific ● general ● none 	●	●	
Mobilitatea <ul style="list-style-type: none"> ● incorporat în formare ● sprijin financiar parțial ● niciuna ⊖ nu e cazul 	⊖	●	⊖
Nivelul de limbă solicitat <ul style="list-style-type: none"> ● conform CEFR ● standarde naționale sau regionale ● niciunul ⊖ nu e cazul 	⊖	●	⊖

	LN
Calificările profesorilor <ul style="list-style-type: none"> ● profesori de limbi ● profesori cu altă calificare ● necalificați 	
Formare inițială <ul style="list-style-type: none"> ● specializare pe disciplină ● generală ● niciuna 	
Formare continuă <ul style="list-style-type: none"> ● specializare pe disciplină ● generală ● niciuna 	
Nivelul de limbă solicitat vorbitorilor non-nativi <ul style="list-style-type: none"> ● conform CEFR ● norme naționale sau la nivelul școlii ● nespecificat 	

Limbile în învățământul secundar

Limbi regionale/ale minorităților	bulgara, croata, italiana maghiara, poloneza, romani, rusa-lipovineana, slovacă, sârbă, ucraineană, turcă.
Limbi străine (cu caractere italice - limbi oferite doar în ciclul liceal)	engleza, franceza, germana, italiana, portugheza, rusa, spaniola. Doua dintre aceste limbi sunt obligatorii în funcție de oferta școlii
Limbi ale imigranților	-

Învățământul secundar are caracteristici asemănătoare cu cel primar. În majoritatea cazurilor, elevii continuă studiul limbii străine începute în școala primară. Aceștia încep, de asemenea, o a doua limbă străină în primul an de gimnaziu. La nivel național, există școli cu programe de studiu intensiv în limbi străine, cât și licee speciale, unde mediul de instruire este o limbă străină, cum ar fi: engleza, germana, franceza, italiana și spaniola.

În anumite regiuni ale țării există învățământ secundar în limbile minorităților. Principala limbă a minorității, care dispune de instituțiile și cadrele necesare, este maghiara, urmată de germană, ucraineană, sârbă și slovacă. Elevii au posibilitatea de a susține examenele naționale de sfârșit de an în limba minorității, împreună cu un test adaptat de limba română.

Limbile în învățământul profesional și tehnic și superior

Învățământul profesional și tehnic (în trei instituții)

	Instituția A			Instituția B			Instituția C		
	L R/M	LS	LI	L R/M	LS	LI	L R/M	LS	LI
Spectrul programelor de sprijin lingvistic		●			●		●	●	
● spectru larg ● spectru limitat ● niciunul									
Curriculum		●			●		●	●	
● coerent și explicit ● general ● nu există orientări									
Nivelul vizat	○	●	○	○	●	○	○	●	○
● conform CEFR ● național ● niciunul ○ nu e cazul									
Existența finanțării de stat		●			●		●	●	
● total ● parțial ● niciuna									
Srijin suplimentar pentru limba națională									
Spectrul programelor de sprijin lingvistic		●			●			○	
● spectru larg ● spectru limitat ● niciunul									
Grupuri țintă		●			●			●	
● toate ● restricționat ● niciunul									
Curriculum		●			●			●	
● coerent și explicit ● general ● nu există orientări									

Sprrijin suplimentar pentru limba națională	Instituția A	Instituția B	Instituția C
Deprinderi specifice meseriei ☒ da ☐ nu	☒	☒	☒
Formare cu caracter general ☒ da ☐ nu	☒	☒	☒
Existența finanțării de stat ☒ total ☐ parțial ☐ deloc	☒	☒	☒
Stagii în companii ☒ incluse în curs ☐ opționale ☐ deloc	☒	☒	☒
Utilizarea instrumentelor UE ☐ da ☒ nu	☐	☐	☐

Limbi oferite în trei instituții de învățământul profesional și tehnic în România:

Limbi regionale/ale minorităților	maghiara, romani
Limbi străine (cu caractere italice - limbi oferite doar in ciclul liceal)	engleza, franceza, germana
Limbi ale imigranților	-

Învățământul superior (în trei instituții)

	Instituția A	Instituția B	Instituția C
Limba/-ile de instruire ● națională, străină și R/M ● națională și străină ● doar națională			
Limbile utilizate pe website ● national, foreign and R/M ● national and foreign ● national only			
Grupurile țintă pentru sprijin suplimentar la limba națională ● toate ● restricții ● niciunul			
Nivelul vizat în învățarea limbilor străine ● conform CEFR ● național sau la nivelul instituției ● niciunul			
Recrutarea studenților din alte țări ● Internaționali și imigranți ● doar internaționali ● doar vorbitori nativi ai limbii naționale			
Mobilitatea pentru studenții filologi ● obligatorie ● opțională ● nicio ofertă			
Mobilitatea pentru studenții nefilologi ● obligatorie ● opțională ● nicio ofertă			

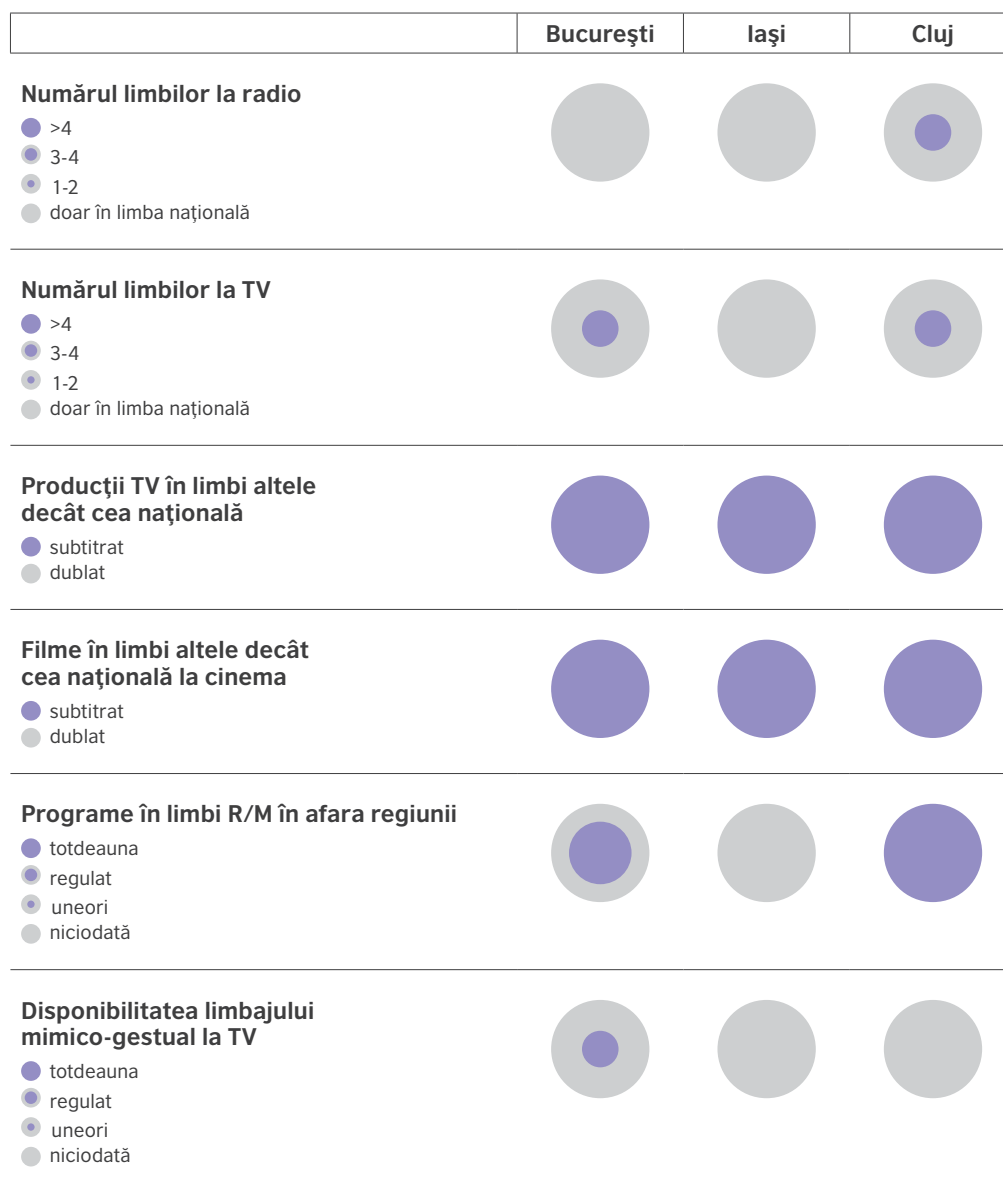
Limbile oferite în cele 3 instituții de învățământ superior din România:

engleza, franceza, germana, italiana, spaniola, maghiara, rusa, araba, japoneza, norvegiana

La nivelul formării profesionale și tehnice, profilul lingvistic de ansamblu este mai degrabă moderat, cu o puternică reprezentare a limbii naționale și a limbilor străine și cu doar câteva cursuri de maghiară și limba romani oferite la Cluj. Totuși, maghiara și germana, principalele limbi ale minorităților, sunt bine reprezentate la nivel terțiar în regiuni cu populație minoritară semnificativă. Limba națională și limbile străine sunt puternic reprezentate. La acest nivel, engleza și franceza se situează primele, existând secții în limbi străine specializate sau chiar programe post-licență, gen masterat ori doctorat, desfășurate, parțial ori total, în aceste limbi.

Evoluțiile recente arată investiții crescânde în cursurile predate în limbi străine, în special engleză și franceză, unele universități pastrând și secții în maghiară și germană. Limba romani, cât și alte limbi ale minorităților naționale, constituie, de asemenea, direcții de studiu într-o serie de departamente filologice /pedagogice din învățământul superior, unde viitorii profesori sunt pregătiți pentru a predă (în) aceste limbi. Și la acest nivel lipsesc prevederi referitoare la limbile imigranților.

Limbile în media audio-vizuală și presa scrisă

Limbile oferite în media audio-vizuală și presa scrisă în 3 orașe din România:

Radio	maghiara
Television	germana, româna, romani
Ziare	engleza, franceza, maghiara

În mod tradițional, activitatea mass-mediei din România se desfășoară în limba națională și în limbile minorităților. Filmele și programele TV străine sunt, în marea lor majoritate, subtitrate, restul emisiunilor fiind în limba națională. Pentru programele în limba maghiară și germană există un spațiu dedicat pe canalele televiziunii publice naționale, existând și o serie de programe TV locale specializate care sunt în totalitate în limbile minorităților respective. Canale TV în maghiară, germană, sârbă și alte limbi ale minorităților sunt larg accesibile prin intermediul operatorilor de cablu TV. Relativ recent, desenele animate au început să fie dublate, iar limba din cadrul unor programe poate fi selectată de utilizator.

Cărțile și ziarele sunt, cu precădere, în limba română. Unele ziare internaționale în engleză, franceză sau germană sunt disponibile în anumite librării și magazine, existând o serie de librării și biblioteci importante care oferă publicații într-o gamă largă de limbi străine. În centrul și vestul țării există și ziare și reviste în maghiară și germană. Sunt disponibile publicații online în limba națională și în limbile minorităților și, de asemenea, în câteva limbi ale imigranților, cum ar fi araba și chineza.

Limbile în domeniul serviciilor și spațiilor publice

Strategii lingvistice instituționalizate la nivel de oraș

	București	Iași	Cluj
	<p> ● >4 limbi ● 3-4 limbi ● 1-2 limbi ● doar limba națională ●●● larg practicat ●●○ ocazional practicat ●○○ nu este practicat </p>		
Servicii ale Consiliului Local			
Existența website-ului			
Rapoarte municipale anuale			
Traductori și interpreți externi sau interni			
Competențe în alte limbi decât limba națională menționate în descrierea postului angajaților			
Existența unui plan/scheme de îmbunătățire a competențelor în domeniul limbilor			
Recrutarea de vorbitori ai altor limbi pentru a sprijini obiectivele firmei			
Oferta de pregătire în domeniul limbilor pentru angajați			

	București	Iași	Cluj
Evidența deprinderilor de limbă ale angajaților actualizată regulat			
Scheme de recompensare/promovare pentru capacitatea de a comunica corespunzător în altă limbă			

Facilități de comunicare orală

	București	Iași	Cluj
<p>● >4 limbi ● 3-4 limbi ● 1-2 limbi ● doar limba națională</p>			
Dezbateri politice și procese decizionale la nivelul Consiliului Local			
Servicii educaționale			
Servicii de urgență			
Servicii de sănătate			
Servicii sociale			
Servicii juridice			
Servicii de transport			

	București	Iași	Cluj
Servicii de imigrare și integrare			
Servicii turistice			
Programe teatrale (disponibile)			

Facilități de comunicare scrisă

	Bucharest	Iasi	Cluj
Dezbateri politice și procese decizionale la nivelul Consiliului Local			
Servicii educaționale			
Servicii de urgență			
Servicii de sănătate			
Servicii sociale			
Servicii juridice			

 >4 limbi
  3-4 limbi
  1-2 limbi
  doar limba națională

	Bucharest	Iasi	Cluj
Servicii de transport			
Servicii de imigrare și integrare			
Servicii turistice			
Programe teatrale (disponibile)			

Limbile în serviciile și spațiile publice în 3 orașe din România (N ≥ 2):

Engleza, maghiara, franceza, germana, spaniola, italiana, bulgara, chineza, poloneza, rusa, turca, araba, armeană, croata, ceha, greaca, hindi, portugheza, romani, sârba, slovacă, tătara, ucraineană.

Unele servicii publice prezintă o parte din informații în mai multe limbi, de pildă site-uri disponibile și în engleză și franceză. Limba maghiară este, de asemenea, disponibilă în centrul și vestul țării, fie în materialele online, fie pentru o serie de servicii puse la dispoziția publicului. Utilizarea limbii minorității este asociată cu structura populației. În zone unde o anumită populație minoritară reprezintă cel puțin 20% din populația locală, instituțiile administrației publice și serviciilor publice vor asigura comunicarea în limba minorității, după cum stipulează Constituția și în acord cu tratatele internaționale la care România a aderat.

Investiția în deprinderile de limbă la nivelul instituțiilor publice nu este semnificativă. Totuși, unele instituții par să se fi adaptat la situația locală. În zone cu grupuri minoritare mari, serviciile sunt furnizate de personal care, de regulă, vorbește limba minorității respective. În cazul minorității roma, sunt angajați mediatori pentru a facilita comunicarea între grupurile etnice.

Limbile în mediul de afaceri (24 companii)

Strategii lingvistice generale	larg practicate	practicate ocazional	nu sunt practicate
Existența unei strategii lingvistice	3	12	9
Accent pe deprinderile de limbă la angajare	17	5	2
Oferta de mobilitate internațională	4	8	12
Utilizarea translatorilor/interpreților externi	3	13	8
Păstrarea evidenței deprinderilor de limbă ale angajaților	0	10	14
Utilizarea rețelelor pentru pregătirea în domeniul limbilor	0	4	20
Utilizarea programelor/finanțării UE	0	2	22
Cunoașterea existenței programelor/finanțării UE	0	9	15

LN - Limba națională

EA - Engleza pentru afaceri

LS - Limbi străine

L R/M - Limbi regionale/ ale minorităților

LI - Limbi ale imigranților

Strategii lingvistice interne	larg practicate			practicate ocazional			nu sunt practicate		
	LN	EA	LS-R/M - LI	LN	EA	LS-R/M - LI	NL	EA	LS-R/M - LI
Parteneriate cu sectorul educațional în domeniul limbilor	1	2	0	0	4	3	23	18	21
Scheme de recompensare/promovare bazate pe deprinderi de limbă	0	3	0	1	5	1	23	16	23
Oferta de pregătire în domeniul limbilor	1	3	0	2	10	3	21	11	21
Utilizarea CEFR	0	0	0	1	1	1	23	23	23
Limbi folosite pentru documente de serviciu/intranet	22	9	3	1	10	1	1	4	20
Limbi folosite pentru software, programe web	17	15	3	4	6	3	3	4	16
Strategii lingvistice externe									
Limbi folosite pentru rapoarte anuale/de afaceri	19	8	1	2	3	2	3	13	21
Limbi folosite pentru marketing	19	9	1	2	6	1	3	9	22
Limbi folosite pentru branding-ul/identitatea firmei	20	14	3	1	8	2	3	5	16
Limbi folosite pentru website	23	18	6	1	2	4	0	4	14

Limbi altele decât engleza oferite în mediul de afaceri în 24 de companii în România (N ≥ 2):

Franceza, germana, Italiana, maghiara, turca.

Firmele recenzate par să aibă un profil lingvistic mediu spre scăzut. Unele firme dețin o strategie și practici specifice în domeniul limbilor, însă investiția acestora în dezvoltarea deprinderilor de limbă ale angajaților este foarte modestă. Cel mai adesea, deprinderile par să fi fost dobândite anterior angajării. Limba națională și engleza apar ca principalele limbi folosite, urmate de franceză și germană.

Se recomandă politici de prioritizare a importanței limbilor și necesității investiției private în deprinderile de limbă în vederea consolidării practicilor multilingve în mediul de afaceri.

Principalele rezultate de ansamblu

România are o situație în care limba națională, limbile minorităților și limbile străine apar ca fiind bine promovate, cu precădere în sistemul educațional. Rezultatele arată și că firmele recenzate utilizează moderat limbile străine, deși investiția în deprinderile de limbă ale angajaților este scăzută.

Pe de altă parte, limbile minorităților sunt sprijinite din punct de vedere legal, atât prin intermediul *Cartei europene a limbilor regionale sau ale minorităților*, cât și prin noua lege a educației. Această realitate nu duce, totuși, de la sine la rezultate egale pentru toate minoritățile. În timp ce unele limbi ale minorităților, de pildă maghiara, sunt reprezentate în sfera activităților educaționale și culturale, pentru altele, cum ar fi limba romani, nu este așa. S-au efectuat investiții pentru a facilita accesul etnicilor roma în administrație, școli și alte servicii publice prin intermediul mediatorilor, însă mai este mult de făcut pentru a asigura oportunități reale de utilizare a limbii romani în educație și în spațiul public. Deși aceste necesități sunt cunoscute și s-au făcut declarații oficiale cu privire la limba și cultura roma (Notificarea Ministerului Educației 29323/20.04.2004), este nevoie de mai multe măsuri practice.

Un alt aspect care necesită urgent atenție este populația imigrantă și problemele de limbă ale acesteia, de exemplu accesul la educație. Pe termen lung, imigrația va crește după toate probabilitățile, fiind necesară discutarea și implementarea politicilor menite să vină în întâmpinarea nevoilor lor.

Un alt aspect care ar trebui îmbunătățit este oferta universităților în privința limbii române ca limbă străină. Acest lucru ar fi util studenților străini care doresc să studieze în România.

Dezvoltarea deprinderilor de limbă în rândul angajaților din instituțiile publice și îmbunătățirea strategiei de comunicare, în special diseminarea informației, în mai multe limbi ar avea o mare importanță socială și economică pentru populația imigrantă și pentru antreprenorii străini.

Inițiative și studii pilot promițătoare

Peisajul lingvistic al României de astăzi este divers, existând o tendință în creștere de recunoaștere și promovare a multilingvismului ca resursă și valoare societală. Mai jos sunt descrise pe scurt câteva din inițiativele promițătoare din acest domeniu.

La nivelul guvernului, este de menționat un studiu al Departamentului pentru Relații Inter-Etnice, intitulat "Multilingvismul și limbile minorităților în România", întreprins în colaborare cu Academia Română. Programele Oficiului Român pentru Imigrări sau ale Institutului Român pentru Studiul Problemelor Minorităților Naționale din Cluj-Napoca sunt, de asemenea, demne de menționat (de exemplu, proiectul "formularelor bilingve"). Și opțiunile recente ale Ministerului Educației din România în domeniul politicilor sunt relevante. De pildă, atât noua lege a educației, datând din ianuarie 2011, cât și noul proiect de cadru curricular, subliniază importanța dezvoltării competenței comunicative a elevilor în mai multe limbi.

Inițiativa recentă a Agenției Naționale pentru Programe Comunitare, Reprezentanței Comisiei Europene în România și Departamentului pentru Relații Inter-Etnice referitor la organizarea evenimentului *MALLtlingvism – Voci și culori* într-un mall din București este un exemplu de modalități inovatoare prin care se poate intra în contact cu un public numeros într-un mediu non-formal. Sărbătorirea Zilei Europene a Limbilor 2011 de către Institutul Cultural Român și EUNIC România în format 'swap-shop' de activități culturale se înscrie în cadrul aceluiași efort de a transmite publicului mesajul diversității culturale.

Un alt exemplu de colaborare între organisme guvernamentale și societatea civilă este proiectul "Învăță românește" desfășurat de Universitatea de Vest din Timișoara, Institutul Intercultural din Timișoara și Ministerul Educației din România. Împreună cu proiectul "Migrant în România"², și acesta finanțat de către Fondul European pentru Integrare și implementat în parteneriat de către Institutul Intercultural din Timișoara și Organizația Femeilor Refugiate din România, inițiativa sus-menționată oferă sprijin pentru învățarea limbii române de bază.

Conștientizarea crescândă a importanței multilingvismului este evidentă și prin numărul mare de proiecte de cercetare și dezbateri științifice din învățământul superior care au fost organizate recent, atât de facultăți filologice cât și ne-filologice. Aceste inițiative se înscriu pe linia sugestiei făcute de Leonard Orban, Comisar European pentru Multilingvism în perioada 2007-2010, de a înființa catedre de multilingvism în cadrul universităților.³ Un exemplu este conferința organizată de Facultatea de Sociologie și Asistență Socială a Universității Babeș-Bolyai din Cluj, intitulată "De la imigrare la integrare prin Multilingvism"⁴.

Referințe

Alexe, I. and Păunescu, B. (ed.) (2011). Studiu asupra fenomenului imigrației în România. Integrarea străinilor în societatea românească. București: Fundația Soros

European Commission; Statistical Office of the European Communities. (2010). *Europe in figures - Eurostat yearbook 2010*. Luxembourg: European Commission.

Sandu, D. (2010). *Lumile sociale ale migrației*. Iași: Polirom.

CEFR – Cadrul European Comun de Referință

¹www.insse.ro, www.edu.ro, www.dri.gov.ro

²www.migrant.ro

³<http://www.ziare.com/tv/> - interviu, 23 noiembrie 2009

⁴<http://www.lumebuna.ro/2011/05/29/conferinta-%E2%80%9Cde-la-imigrare-la-integrare-prin-multilingvism%E2%80%9D/>

Proiectul Language Rich Europe este realizat de un consorțiu format din peste 30 de instituții partenerere

Sponsorizat de:

Editura proiectului

www.language-rich.eu

© British Council 2012 Brand and Design/C403

Consiliul Britanic creează oportunități internaționale pentru populația din Regatul Unit și din alte țări și stabilește legături bazate pe încredere.

A registered charity: 209131 (England and Wales) SC037733 (Scotland).